

Petopoliittinen perintö

Susi kansanedustajien poliittisessa puheessa 1971–2021

Sari Kantinkoski

Pro gradu –tutkielma

Digitaalisen kulttuurin, maiseman ja kulttuuriperinnön tutkinto-ohjelma,

Kulttuuriperinnön tutkimus

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Helmikuu/ 2024

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

Pro gradu -tutkielma

**Digitaalisen kulttuurin, maiseman ja kulttuuriperinnön tutkinto-ohjelma,
Kulttuuriperinnön tutkimus**

Sari Kantinkoski

Petopoliittinen perintö. Susi kansanedustajien poliittisessa puheessa 1971–2021.

Sivumäärä: 81

Tässä tutkielmassa tarkastelen kansanedustajien Suomen eduskunnan täysistunnoissa käyttämiä puheenvuoroja sudesta ajanjaksolla 1971–2021. Näitä puheenvuoroja on aineistossani kaikkiaan 432. Tutkielmassa pyrin löytämään vastauksia siihen, millaista eläinkuvaa kansanedustajat puheenvuoroissaan sudesta rakentavat ja miten tämä kuva muuttunut, sekä miten puheenvuorot linkittyvät lähihistorian merkittäviin lainsäädäntöhankkeisiin, tai muihin merkittäviin poliittisiin tapahtumiin, kuten Suomen EU-jäsenyyteen. Lisäksi tarkoitukseni on selvittää mitä eduskunnassa esitetyllä susipuheella tavoitellaan.

Kaikki puheenvuorot olen koonnut Excel-taulukkoon. Kansanedustajien susipuheen analysoinnissa olen käyttänyt diskurssianalyysiä ja sisällönanalyysiä, sekä Perelmanin argumentaatioanalyysiä. Tutkielman inspiraationa on toiminut Sara Ahmedin teos *Tunteiden kulttuuripolitiikkaa* ja lisäksi olen käyttänyt muuta kulttuurihistoriaan, eläinetiikkaan ja ympäristösosiologiaan liittyvää tutkimusta.

Puheenvuorot on analysoitu puolueittain, ja ne on teemoitettu sen mukaan, mitä susiin liittyviä aiheita puheessa kulloinkin käsitellään, kuten metsästystä, suojelua, susien aiheuttamia vahinkoja tai yksilömäärää, tieteellistä tutkimusta tai tunnetta. Puheenvuoroista on analysoitu myös kansanedustajien käyttämät argumentaatiotekniikat ja tarkasteltu sitä onko kansanedustajien susipuheessa tapahtunut määrällisiä tai laadullisia muutoksia.

Puolueista eniten sudesta puhuvat Keskustapuolueen ja uutena puhujaryhmänä Perussuomalaisten kansanedustajat. Pääasiallisesti eduskunnassa esitetty susipuhe linkittyy lainsäädäntöhankkeiden, kuten metsästyslain ja riistahallintolain käsittelyyn, sekä budjettikeskusteluihin, joissa puhutaan etenkin vahingoista. Myös muut merkittävät ajanjaksot, kuten suden rahoitus 1973, EU-jäsenyys 1995, sekä riistahallintolain muutos ja törkeän metsästysrikoksen säätäminen rikoslakiin 2011 näkyvät edeltävästi susipuheen runsastumisena. Vuodesta 2015 kansanedustajien susipuheen määrässä ja laadussa on tapahtunut selvä muutos. Pelkoon liittyvän tunnepuheen määrä on kasvanut, samoin kvasiloogisen, eli näennäisesti loogisen, mutta epäjohdonmukaisen argumentoinnin määrä. Kansanedustajien susipuheen tarkoituksena on muuttaa lainsäädäntöä, tai säilyttää se entisellään käsiteltävästä asiasta riippuen.

Mahdollinen jatkokysymys tutkielman aiheeseen liittyen voisi liittyä hallinnon rooliin polarisoituneessa susikysymyksessä. Toinen huomionarvoinen kysymys on se, voiko susien metsästyksen tosiasiallisesti ratkaista konfliktin, vai onko se osaltaan konfliktia ylläpitävä tekijä?

Avainsanat: susi, politiikka, eläinpolitiikka, eduskunta, kansanedustaja, puolue, argumentointi, lainsäädäntö, konflikti.

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
1.1. Jäljillä	1
1.2. Askelmerkit: aineisto, metodi ja kirjallisuus	2
1.3. Susi yhteiskunnassa	5
1.3.1. Sopimusyhteiskunnan normit	5
1.3.2. Henkipatosta suojelemaan	7
1.4. Tunne ja tieto - puheen kulttuuriympäristö	12
1.4.1. Tunteiden politiikkaa	12
1.4.2. Susipuheen kulttuuriset kehykset	15
1.5. Tavoitteet ja tutkimuskysymykset	17
2. Puheet päreiksi- puheenaiheet	18
2.1. Susien aiheuttamat vahingot ja susien määrä	20
2.2. Tutkimus ja tunteet	23
2.3. Suojelu ja metsästys	27
2.4. Yhteiskunta ja muut aiheet	30
3. Puolesta ja vastaan	32
3.1. Aktiivisimmat puolueet	32
3.2. Aineistossa esiin nousevat puhujat	36
3.3. Puheen kontekstit	38
3.4. Argumentaatiotekniikat	41
4. "Monta hyvää puheenvuoroa eri puolilta Suomea"	46
4.1. Susikuva ja sen muutos eduskunnan puheessa	46
4.2. Taitekohdat	51
4.3. Maailmaan mahtuu ääntä	55
4.4. Puheen paradoksit	56
5. Johtopäätökset	60
Lähteet	65
Kaaviot, kuvat ja taulukot	78

1. Johdanto

1.1. Jäljillä

Eläintieteilijä, tietokirjailija ja poliitikko Erkki Pulliainen teki ensimmäisen suomalaisen väitöskirjan sudesta (Studies on the wolf) vuonna 1965, kahdeksan vuotta ennen syntymääni. Vuonna 1974, vuosi syntymäni jälkeen, hän kirjoitti ensimmäisen tietokirjansa Suomen suurpedoista ja kuvaa kirjassaan sivulla 17, sutta seuraavalla tavalla. ¹

Sudella on vinot silmät, vinosti alaspäin riippuva tuuhea suora häntä ja voimakasrakenteisessa kallossa leveä otsa. Juoksussa suden ja koiran erottaa helposti toisistaan. Suden juoksu on joustavaa. Sen selkä pysyy juostessa vaakatasossa ja jalat rullaavat kauniisti alla.

Kansanedustaja Hannu Hoskonen (kesk.) puolestaan totesi eduskunnan täysistunnossa pitämässään puheenvuorossa 19.12.2019 seuraavaa:

Voi hyvänen aika! Mihin tämä Suomi on menossa? Susi on tärkeämpi kuin se pieni koululainen reppu selässä koulutiellä maaseudulla. Sitten sanotaan, että susi on uhanalainen. Susi ei ole uhanalainen. Se kuuluu Venäjän läntisen alueen populaatioon, missä on noin 50 000 sutta, mutta se pieni poika tai tyttö koulutiellä on varmasti joka hetki hengenvaarassa. ²

Tein elämäni ensimmäisen susihavaintoni Eurajoen Pinkjärvellä. Löytöni oli kahden suden jäljet lumisella metsäautotiellä helmikuussa 2012. Opiskelin luontokartoittajan erikoisammattitutkintoa ja teimme havaintoja muiden opiskelijoiden kanssa eläinten jäljistä. Tiellä oli kulkenut kaksi sutta, lisääntyvä pari, uros ja naaras. Muutaman sadan metrin päästä löytyi uroksen jättämä merkkauanjälki, joka tuoksui voimakkaasti. Eläinten jättämien jälkien perusteella niiden elämästä sai tietoa, joka oli sirpaleista ja vähäeleistä. Jäljet kertoivat kuitenkin elämästä metsissä, kuten saalistuksesta ja lisääntymisajasta. Vähitellen sirpaleinen ja satunnainen tieto jäsenyi ja alkoi muodostaa kokonaisvaltaisempaa kuvaa, jota täydensivät muut havainnot hirvien ja jänisten jäljistä, syöntijäljistä ja papanoista. Kun tämä kokemuksellinen tieto karttui, koin voimakasta tarvetta etsiä tietoa lisää kirjallisuudesta ja samalla törmäsin konfliktiin. Kontrasti oli niin voimakas, että se herätti kiinnostuksen ja vei minut lopulta tammikuussa 2019 Luxemburgiin, EU-tuomioistuimen suulliseen kuulemiseen, johon olin valmistautunut huolellisesti lainsäädäntöön, tilastoihin ja

¹ Pulliainen 1974, 17.

² Täysistunnon puheenvuoro PTK 86/2019 vp

tutkimustietoon paneutuen yhdessä delegaatiomme toisen edustajan kanssa. Tuomioistuimeen päätyminen ei ollut sattumaa. Korkein hallinto-oikeus teki ennakkoratkaisupyyntönsä 2017 koskien kahta Pohjois-Savoon myönnettyä niin sanottua kannanhoidollista poikkeuslupaa viiden suden tappamiseksi talvella 2016. Asia päättyi valitusluvan myötä KHO:n käsittelyyn Itä-Suomen hallinto-oikeuden hylättyä Luonnonsuojeluyhdistys Tapiola Pohjois-Savo - Kainuu ry:n vireille paneman muutoksenhaun koskien kyseisiä lupia. Toimin tuolloin järjestön sihteerinä ja siinä ominaisuudessa päädyin yhdistyksen toiseksi asiamieheksi oikeudenkäyntiin. EU-tuomioistuimen päätös asiassa saatiin 10.10.2019.

Lumet ovat sulaneet. Mielenkiinto ei ole kadonnut.

1.2. Askelmerkit: aineisto, metodi ja kirjallisuus

Susi on yksi Suomen neljästä luonnonvaraisesta maasuurpedosta. Muita suurpetoja ovat karhu, ilves ja ahma. Kansanedustajien puheenvuoroissa esiintyvät kaikki suurpedot, mutta susi on puhuttanut ylivoimaisesti eniten, joten tutkielmani keskittyy vain yhteen suurpetoon: suteen. Tutkielmani aiheena on kansanedustajien eduskunnan täysistunnoissa pitämä susipuhe itse eläimestä.

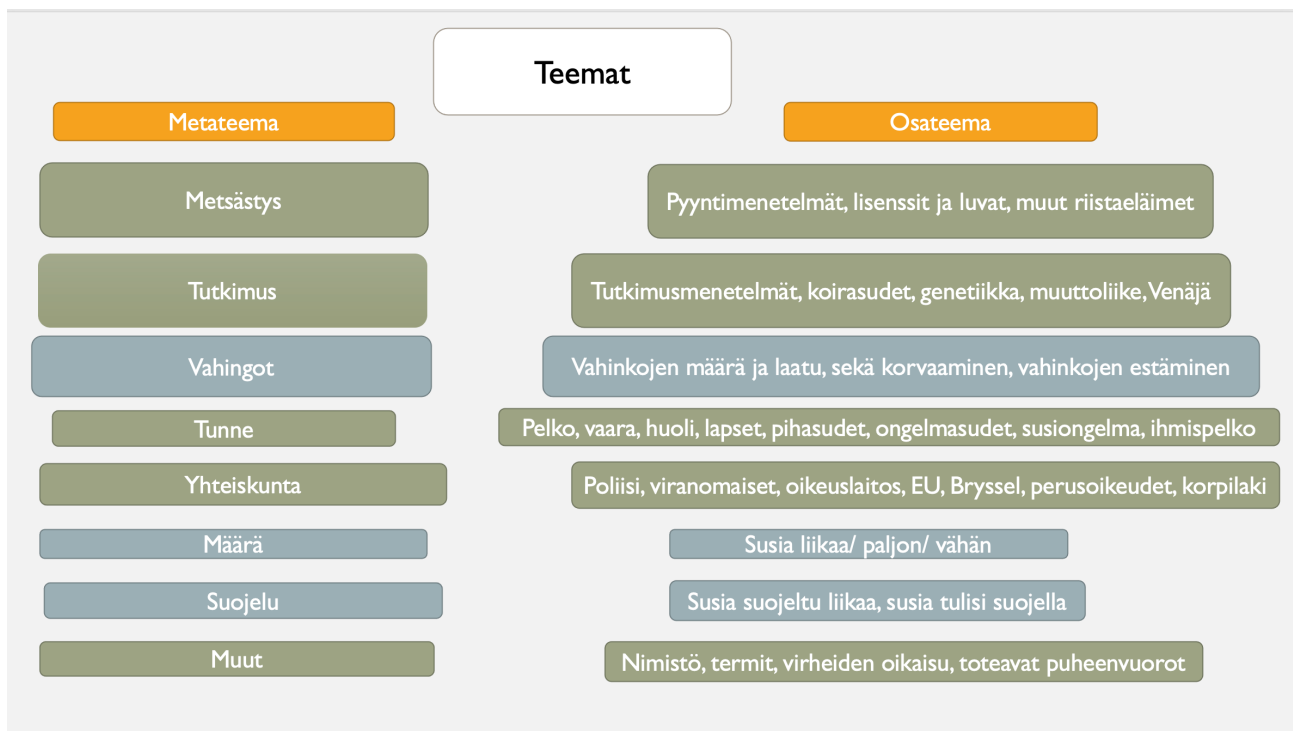
Hakusanalla "susi" löytyy eduskunnan valtiopäiväasiakirjojen joukosta osumia vuodesta 1971 alkaen yli 4000 kappaletta. Yleisin konteksti sanan käytössä on kielikuva: "*Tämä lakiesitys on täysi susi!*" Kielikuvana "susi" kuvaa asiayhteydessään sitä, että lakiesitys, budjettiesitys tai jokin muu toimi on epäkelpo, epäonnistunut, huono tai jotenkin toimimaton. Kielikuvien sijaan olen keskittänyt tutkielmassani kuitenkin itse eläimeen, miten sudesta eläimenä puhutaan politiikan keskiössä.

Olen rajannut ja ajoittanut aineistoni käsittämään yhteensä 432 kansanedustajien pitämää puheenvuoroa vuosilta 1971–2021 eduskunnan täysistunnoissa. Aineistona olen käyttänyt nimenomaisesti salipuheenvuoroja, jolloin muun muassa välihuudot, kirjalliset kysymykset, sekä toimenpideoitteet ja valiokuntien pöytäkirjat rajautuvat aineiston ulkopuolelle. Aineistohaun olen tehnyt eduskunnan valtiopäiväasioiden ja -asiakirjojen avoimeen tietokantaan, sekä digitoidun aineiston (1907–2000) tietokantaan.

Hakusanoina näihin tietokantoihin olen käyttänyt seuraavia sanoja: susi, sudet, sutta, ja muita taivutusmuotoja löytäkseni etenkin vanhemmasta digitoidusta aineistosta mahdollisimman kattavasti kaiken materiaalin. Olen seulonut hakusanojen avulla saamistani osumista ne puheenvuorot, jotka käsittelevät sutta eläimenä, eivätkä kielikuvana tai metaforana. Kaikki aineistoon päätyneet puheenvuorot olen lukenut ja vienyt ne Exceliin puhujan, puhujan puolueen,

vaalipiiriin, päivämäärän ja käsiteltävän asiakohdan mukaan. Nämä taustatiedot oli helppo analysoida määrällisesti: puheenvuorot puolueittain, eniten puheita pitäneet edustajat ja puheen määrän kehitys vuosikymmenten aikana.

Luettuani kaikki puheenvuorot, olen jakanut ne erilaisiin teemoihin (kuva 1): susien aiheuttamat vahingot ja susien määrä, tutkimus ja tunteet, suojele ja metsästys, sekä muut aiheet. Muita aiheita ovat esimerkiksi susien nimistöön ja virheellisen tiedon oikaisuun liittyvät puheenvuorot, sekä pelkästään toteavat puheenvuorot. Teemoja ja niiden sisältöjä avaan enemmän luvussa kaksi. Yhdessä puheenvuorossa on voitu käsitellä useita teemoja ja tämän lisäksi olen arvioinut kansanedustajien pitämien puheenvuorojen sävyjä: ovatko ne neutraaleja, vai puhutaanko sudesta positiiviseen tai negatiiviseen sävyyn.

Kuva 1: Tutkielman teemojen jaottelu.

Eduskunnassa pidetty poliittinen puhe on osa prosessia, mutta sillä on vaihteleva sisältö ja merkityksiä. Eduskunnassa pidetty susipuhe on säilynyt vuosikymmeniä, sillä kaikki täysistunnoissa pidetyt puheenvuorot tallennetaan ja litteroidaan. Nykyisin eduskunnan puheenvuoroja voi seurata myös suoratoistolähetysten avulla eduskunnan nettisivuilla.

Aineiston analysoinnissa olen käyttänyt diskurssianalyysiä ja sisällönanalyysiä. Diskurssianalyysin lähtökohtana on kieli, sen merkityksellisyys ja konteksti, jossa puhetta käytetään. Kieli rakentaa sosiaalista todellisuutta ja kuvastaa kulttuuria. Diskurssianalyysi on myös sopivan väljä menetelmä

jossa kieli on väline tutkia muita yhteiskunnan ilmiöitä.³ Kulttuuri taas on sidonnainen aikaan ja paikkaan, jolloin kieli ja kulttuuri ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Kun tutkitaan kieltä kommunikaation välineenä, keskeiset tutkimusmenetelmät ovat sekä sisällönanalyysi, että diskurssianalyysi, sillä tutkielman aineisto on lomittainen kommunikaation sisällön ja prosessin välillä. Sisällönanalyysi oli erityisen tarpeellinen juuri puheen teemojen erittelyssä.⁴ Teemoja taas oli usein mahdoton löytää ja hahmottaa, ellei tekstiin todella paneutunut, sillä yhdessä puheenvuorossa saattoi olla useita teemoja. Omakohtainen vuosien aikana kehittynyt, nimenomaan susiin liittyvän tieteellisen tutkimuskentän, lainsäädännön ja hallinnon varsin hyvä tuntemus helpotti osaltaan teemojen tunnistamista ja niiden sijoittelua.

Argumentaatioanalyysiin oli välttämätöntä perehtyä kansanedustajien argumentaatiotekniikoiden tunnistamiseksi. Tähän Perelmanin argumentaatioanalyysi soveltui hyvin, sillä eduskunnassa esitetty argumentaatio esitetään laajalle yleisölle ja sillä pyritään hankkimaan tai säilyttämään yleisön hyväksyntä.⁵

Tiedostan myös hyvin vahvasti oman osuuteni aiheen piirissä, puuttuessani riistahallinnon päätöksentekoprosesseihin muutoksenhakijana ja ymmärrän tästä koituvan riskin sortua tarkastelemaan asiaa omien näkemysteni kautta. Toisaalta muutoksenhakuprosessien työstäminen on pakottanut pitäytymään tiukasti vain tosiseikoissa, sillä kaiken joutuu perustelevaan. Oikeudellisen tarkastelun lähtökohta, kuten tieteellisenkin, nojaa evidenssiin. Siksi olen noudattanut erityistä huolellisuutta muun muassa kirjallisuuslähteiden valinnassa ja pidättäytynyt tekemästä mielipideohjautuvia tulkintoja. Niillä ei ole merkitystä hallintotuomioistuinten käsittelyissäkään.

Inspiraation tutkielmalleni löysin Sara Ahmedin teoksesta: *Tunteiden kulttuuripolitiikka*⁶. Kirjassaan Ahmed käsittelee sitä, miten tunteilla rakennetaan politiikkaa ja kokonaista kansakuntaa, mutta myös toiseutetaan ja suorastaan demonisoidaan. Luonteeltaan neutraalin, lähes puhtaasti biologisen tutkimustiedon ulkopuolelta on vaikea löytää susipuhetta, joka ei olisi jollain tavoin tunneorientoitunut. Aihe sinällään on jo valmiiksi hyvin polarisoitunut ja sisältää voimakasta vastakkainasettelua. Pelkoon, inhoon, häpeään ja oikeudenmukaisuuteen liittyvät tunnetilat ovat löydettävissä myös susipuheesta.

Heta Lähdesmäen väitöskirja *Susien paikat. Ihminen ja susi 1900-luvun Suomessa* valottaa osaltaan niitä mielikuvia ja paradokseja, joita susiretoriikkaan ja -keskusteluun vahvasti liittyy ja on yksi

³ Pälli & Lillqvist 2020, 381–382

⁴ Tuomi & Sarajärvi 2018, 36–39.

⁵ Perelman 1996, 16-17.

⁶ Ahmed 2018.

keskeinen lähdeosa tutkielmassani. Olen käyttänyt myös Lähdesmäen artikkeleita tutkielmassani. Toisin kuin oma tutkielmani, *Susien paikat* liikkuu aineistoltaan kulttuurihistorian viitekehäksessä, mutta se käsittelee osaltaan suden ja ihmisen suhdetta, kuten itsekin teen, mutta käyttämäni aineisto sijoittuu politiikan kentälle.

Professori Kari Palosen teoksesta *Parlamentarismi retorisena politiikkana* olen löytänyt kirjan nimen mukaisesti poliittista retoriikkaa koskevaa tietoa. Jukka Bisi ja Sami Kurki ovat puolestaan tutkineet suomalaista susipuhetta ja heidän tutkimuksensa valottaa nimenomaan kansalaiskeskustelun määrää, laatua ja sijoittumista. Tämä on olennaista, sillä poliittinen retoriikka heijastelee samoja teemoja, kuin kansalaiskeskustelukin. Jukka Bisin väitöskirja *Suomalaisen susikonfliktin anatomia* taas paneutuu tiiviimmin itse ristiriitoihin. Väitöskirjassa kuvattu kansalaiskeskustelu heijastelee osaltaan poliittista retoriikkaa, jossa myös kuuluu "kansan ääni". Poliittista retoriikkaa on tutkittu aiemmin, samoin eduskunnan eläinpuhetta (Herlin 2021), mutta eduskunnan susipuhetta ei ole aiemmin analysoitu yhtä laajassa otannassa, kuin tässä tutkielmassa.

Historiallisena kokoomateoksena olen käyttänyt dosentti Antti Lappalaisen kirjaa: *Suden jäljet*, jossa on kronologisesti oikea kuvaus 1800-luvun susiin liittyvistä tapahtumista. Tutustuin tutkielmaani varten myös Perelmanin argumentaatioteoriaan, jossa luokitellaan argumentteja ja argumentaatiotekniikoita. Teos auttaa ymmärtämään eduskunnassa esitetyn poliittisen puheen tavoittelemaa hyväksyntää ja vaikuttamaan esimerkiksi lainsäädäntöön.

1.3. Susi yhteiskunnassa

1.3.1. Sopimusyhteiskunnan normit

Suomi on valtiosäännöltään itsenäinen tasavalta, jonka perustana on edustuksellinen demokratia. Valtiosäännön muodostavat normit, joiden pohjalta muodostuvat ne puitteet, joiden varassa poliittinen järjestelmä toimii. Suomessa tämä normisto on perustuslaki. Perustuslaissa säädetään vallan jakamisesta (lainsäädäntövalta, täytäntöönpanovalta ja tuomiovalta) sekä vallanpitäjien suhteesta kansalaisiin (perusoikeudet) ⁷. Eduskunta on neljäksi vuodeksi kerrallaan vaaleilla valittu lainsäädäntöelin, jossa 200 kansanedustajaa käyttää ylintä lainsäädäntövaltaa tehdessään poliittisia ratkaisuja. Eduskunnassa esitetty puhe on siten osaltaan tämän vallankäytön ilmentymä. ⁸

Koska eduskunnassa käytetty puheenvuoro on luonteeltaan poliittinen ja ilmentää vallankäyttöä, on suteen kohdistuvalla puheella siten poliittinen ulottuvuus. Susi on poliittinen eläin, sillä sen

⁷ Perustuslaki 11.6.1999/731.

⁸ Nykänen P 2019, 32, 38.

olemassaoloon, määrään, sijaintiin ja sen aiheuttamiin vahinkoihin kohdistuu eri intressipiirien odotuksia ja toisaalta myös velvollisuuksia, joita kuvastavat ehkä parhaiten kansainväliset sopimukset. On siis tärkeää hahmottaa millaista susipuhetta kansanedustajat käyttävät, sillä se kuvastaa heidän erilaisia pyrkimyksiään.

Suden asemasta on säädetty sekä kansainvälisessä, että kansallisessa lainsäädännössä. Neuvostoliiton hajottua 1991, Suomi liittyi Euroopan yhteisön jäseneksi tammikuussa 1995. Sitten Euroopan yhteisöstä muodostui Lissabonin sopimuksella joulukuussa 2009 nykyisin tuntemamme Euroopan unioni. Euroopan yhteisö sai alkunsa Länsi-Euroopan teräs- ja hiiliteollisuuden yhdistämisestä⁹. Nykyisellään unionilla on parlamentaariseen tapaan lainsäädäntöelin (Euroopan parlamentti), toimeenpanovaltaa käyttävä elin (neuvosto ja komissio), sekä tuomioistuin¹⁰. EU-lainsäädäntö on pääsääntöisesti kahdentyyppistä. Asetukset on kunkin jäsenvaltion implementoitava kansalliseen lainsäädäntöönsä sellaisenaan, muuttamattomina. Direktiivit ovat ohjeita, jolloin niiden muotoseikat eivät velvoita jäsenvaltioita toimeenpanemaan direktiiviä kansalliseen lainsäädäntöönsä sellaisenaan, mutta niiden tulkintasisältöä ei voi kuitenkaan muuttaa. Oikeudenkäytössä EU-lainsäädännöllä on etusijaoikeus, milloin kansallinen- ja EU-lainsäädäntö eivät ole yhteneviä keskenään.¹¹

EU:n lintu- ja luontodirektiivit suojelevat EU:n jäsenvaltioiden luontotyyppejä, elinympäristöjä ja eläimiä. Luontodirektiivin liitteissä on lueteltu ne luontotyytit ja lajit, joita yhteisö pitää tärkeinä ja joiden suojelemiseksi on ryhdyttävä erityisiin toimiin¹². Susi kuuluu Suomessa poronhoitoalueen eteläpuolella luontodirektiivin liitteen IVa lajeihin, jolloin siihen sovelletaan luontodirektiivin (92/43/ETY) artikla 12 tarkoittamaa tiukkaa suojelua¹³. Luontodirektiivi on suden osalta implementoitu kansallisesti metsästyslakiin. Poronhoitoalueelle Suomi sai jäsenyysneuvottelujen yhteydessä suden luontodirektiivin liitteeseen V.

Susi on metsästyslain 5 §, 1 momentin 1 kohdan mukaan riistaeläin ja lisäksi aina rauhoitettu (MetsL 37 §, 3 momentti)¹⁴. Suden suojelusta voidaan kuitenkin poiketa, mikäli luontodirektiivin artikla 16 edellytykset täyttyvät. Suojelusta poikkeamiselle on oltava hyväksyttävä päämäärä, esimerkiksi erityisen merkittävän vahingon torjuminen tai yleisen edun kannalta pakottava syy. Tämän lisäksi suojelusta poikkeaminen ei saa vaarantaa suden suotuisaa suojelutasoa tai sen

⁹ Euroopan Unioni, Euroopan Unionin historia.

¹⁰ Euroopan Unioni, Toimielimet, lainsäädäntö, talousarvio.

¹¹ Euroopan Unioni, Säästötyypit.

¹² Euroopan komissio 2021, 4–6.

¹³ NEUVOSTON DIREKTIIVI 92/43/ETY

¹⁴ Metsästyslaki 28.6.1993/615.

saavuttamista. On myös voitava osoittaa, ettei ongelmaan ole käytettävissä muuta tyydyttävää ratkaisua (MetsL 41 a §, 1 ja 3 momentti). Kaikkien ehtojen on täyttyttävä samanaikaisesti.

1 Jollei muuta tyydyttävää ratkaisua ole ja jollei poikkeus haittaa kyseisten lajien kantojen suotuisan suojelun tason säilyttämistä niiden luontaisella levinneisyysalueella, jäsenvaltiot voivat poiketa 12, 13 ja 14 artiklan ja 15 artiklan a ja b alakohdan säännöksistä:

a) luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelemiseksi ja luontotyyppien säilyttämiseksi;

b) erityisen merkittävien vahinkojen ehkäisemiseksi, jotka koskevat viljelmiä, karjankasvatusta, metsiä, kalataloutta sekä vesistöjä ja muuta omaisuutta;

c) kansanterveyttä ja yleistä turvallisuutta koskevista tai muista erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavista syistä, mukaan lukien sosiaaliset ja taloudelliset syyt, sekä jos poikkeamisesta on ensisijaisen merkittävää hyötyä ympäristölle;

d) näiden lajien tutkimus- ja koulutus-, uudelleensijoittamis- ja uudelleenistuttamis-tarkoituksessa ja näiden tarkoitusten kannalta tarvittavien lisääntymistoimenpiteiden vuoksi, mukaan lukien kasvien keinotekoinen lisääminen;

e) salliakseen tarkoin valvotuissa oloissa valikoiden ja rajoitetusti tiettyjen liitteessä IV olevien lajien yksilöiden ottamisen ja hallussapidon kansallisten toimivaltaisten viranomaisten määrittelemissä rajoissa.

1.3.2. Henkipatosta suojeluun

Haittaeläin- tai vahinkoeläinajattelu on leimannut suden historiaa 1800-luvulta alkaen, jolloin Suomi oli vielä autonominen Venäjän suuriruhtinaskunta. Suomeen perustettiin 1850-luvulta alkaen runsaasti metsästysseuroja, mikä tarkoitti metsästyksen järjestäytymistä ja parempaa sääntelyä.¹⁵ Seurojen kautta levisi rahvaan pariin kuitenkin myös uuden ajan alussa voimistunut näkemys eläinten jaottelusta haitallisiin ja hyödyllisiin, vaikka rahvasta oli vielä vaikea saada houkutelua susijahtiin¹⁶. Susien järjestelmällinen hävittäminen huipentui 1880-lukuun Varsinais-Suomessa

¹⁵ Lehikoinen 2007, 183–186. Katso myös Ilvesviita 2005, 107.

¹⁶ Kaski & Latva 2020, 22–23.

uutisoitujen lastensurmien myötä, jolloin Venäjältä kutsuttiin avuksi ammattimaisia sudenmetsästäjiä, *lukaseja* myös kouluttamaan suomalaisia suden metsästykseseen¹⁷.

Keisarillinen metsästysasetus 1868 määritteli suden vahinkoeläimeksi, kuten niin monen muunkin eläimen¹⁸.

2 §. Kaikki maassa olevat kesyttömät eläimet ja linnun lajit jaetaan kolmeen luokkaan, nimittäin:

a) Hyödylliset otukset, joiden säilyttäminen ja kartuttaminen on edistettävä rauhoittamisen kautta, ja joiksi luetaan: hirvi, majava, peura, jänis, joutsen, haahka, metsähanhi, metso, teiri¹⁹, pyy, peltopyy, peltoraukka, jota myöskin peltokanaksi²⁰ kutsutaan, kyntölintu²¹, metsäkana eli riekko, musta kottarainen, heinäsuorsa ja muut sorsansukuun kuuluvat lajit, isokurppa²² ja suokukko sekä muut kuin yllämainitut lajit kanalintuja, joita mahdollisesti vastedes voi tässä maassa löytyä ja kesyttömässä tilassa sikiytyä.

b) Vahinko-eläimet ja ryöstölinnut, eli karhu, susi, ilves, osma eli ahma, kettu, näätä, kotka, huuhkaja, haukka ja kalasääski, joiden hävittämistä tarkoitetaan.

c) Muut otukset, joiden rauhoittamista taikka hävittämistä ei ole erittäin säädetty.

Suden vahinkoeläinstatus säilyi vielä pitkään itsenäisyyden ajalla, kunnes se rauhoitettiin Suomessa asetuksella 1973, kun sen pyytämisestä oli maksettu vuosikymmeniä tapporahaa. Tapporaha tosin virallisesti poistui lainsäädännöstä vasta 1975.

Kuvissa 2 ja 3 on esitetty Suomen "susihistorian" eräitä merkittäviä taitekohtia. Metsästyslakia koskeva merkittävä uudistus tapahtui 1993, kun vanha säädöstö oli saatettava EY-jäsenyyden edellyttämälle tasolle, samoin kuten moni muukin laki. Vuonna 1995 Suomesta tuli Euroopan yhteisön jäsen.

¹⁷ Lähdesmäki 2020, 60.

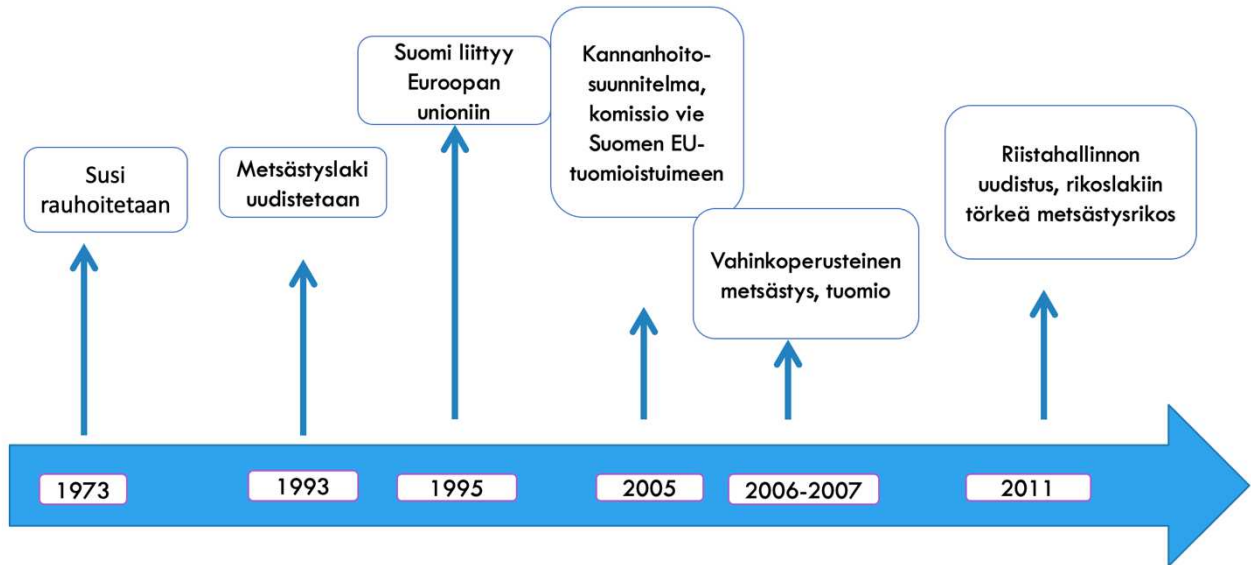
¹⁸ Rinne 1982, 25.

¹⁹ Teiri, eli teeri. *Lyrurus tetrrix*.

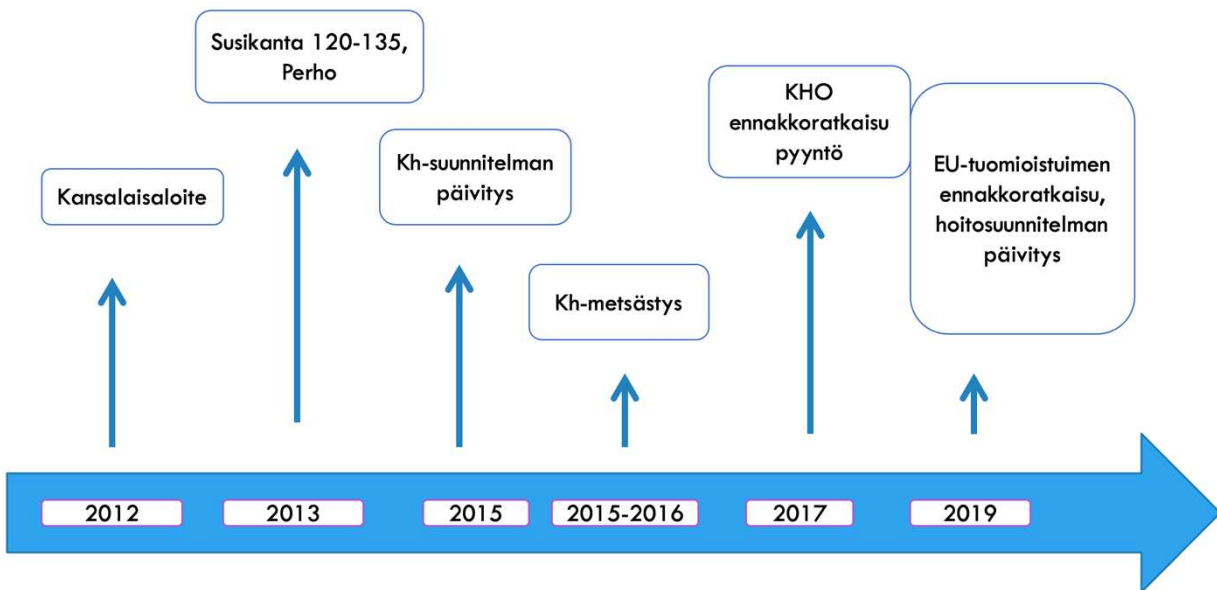
²⁰ Tarkoitetaan ilmeisesti kapustarintaa, *Pluvialis apricaria*.

²¹ Tarkoitetaan lehtokurppaa, *Scolopax rusticola*.

²² Isokurppa on Etelä-Amerikassa esiintyvä lintulaji, isokurpalla saatetaan tässä tarkoittaa kuovia, *Numenius arquata*.

Kuva 2: Aikajana suden vaiheista lainsäädännössä, hallinnossa ja eduskuntapuheessa. Jakso 1973–2011.

Kuva 3: Aikajana suden vaiheista lainsäädännössä, hallinnossa ja eduskuntapuheessa. Jakso 2012–2019.

Suomen luonnonsuojeluliitto (SLL) teki 1997 kantelun EU:n komissiolle sen johdosta, että Suomen metsästyslainsäädäntöön ei oltu asianmukaisesti implementoitu luontodirektiivin säädöksiä²³. Lisäksi SLL katsoi, että suojelusta poikkeaminen ei täyttänyt direktiivin edellytyksiä. Kantelu osaltaan johti siihen, että komissio käynnisti Suomea vastaan rikkomusmenettelyn ja nosti lopulta

²³ Suomen Luonnonsuojeluliitto 1997.

kanteen 2005. Samana vuonna maa- ja metsätalousministeriö julkisti ensimmäisen Suomen susikannan hoitosuunnitelman. Komission kanne johti lopulta EU-tuomioistuimen osittain langettavaan tuomioon, jossa Suomen todettiin rikkoneen jäsenyyssvelvoitteitaan suden suojelun osalta ²⁴.

Vuosien 2006–2007 välisenä talvena maa- ja metsätalousministeriö toteutti siihen mennessä laajimman susijahdin (artikla 16(1)b-poikkeamaperusteella), jota kutsuttiin myös "kannanhoidolliseksi metsästyksiksi". Lupia suojelusta poikkeamiseen myönsivät niin ministeriö, kuin silloiset riistanhoitopiiritkin, jolloin 1.10.2006–31.3.2007 välisenä aikana ministeriön ja riistanhoitopiirien myöntämällä luvilla tapettiin yhteensä 36 sutta. Maa- ja metsätalousministeriö antoi vuosittain määräyksen riistanhoitopiireille rajoittaa pyyntilupia ja tuolloin Kainuun ja Pohjois-Karjalan riistanhoitopiirit saivat myöntää yhteensä 18 lupaa poronhoitoalueen ulkopuolelle ja poronhoitoalueelle 10. ²⁵

Riistahallinto uudistettiin ja uusi riistahallintolaki astui voimaan 2011. Riistanhoitopiireistä muodostettiin itsenäinen julkishallinnollinen toimija: Suomen riistakeskus aluetoimistoineen. Samalla päätöksenteko luontodirektiivin artikla 16 mukaisesta suojelusta poikkeamisesta tuli riistalajien osalta yksinomaan Suomen riistakeskuksen tehtäväksi. ²⁶ Samana vuonna rikoslain, 48 a lukuun tuli uutena pykälänä metsästysrikoksen törkeä tekemuoto, jolloin suden tappamisesta tuli lähtökohtaisesti törkeä metsästysrikos, mikäli teko katsotaan myös kokonaisuutena arvostellen törkeäksi ²⁷. Lakimuutos oli merkittävä etenkin rangaistuskäytännön osalta, sillä suden laittomasta tappamisesta ei enää ole mahdollista selvittää vain sakoilla, vaan törkeästä metsästysrikoksesta on tuomittava vähintään 4 kuukautta ja enintään 4 vuotta vankeutta. Korvattavaksi saattaa tulla myös eläimen ohjeellinen arvo: 4500–9100€. ²⁸

Vuonna 2012 säädettiin laki kansalaisaloitteesta. Asialla on merkitystä, sillä kansalaisaloitteita susiin tai laajemmin suurpetoihin liittyen on tehty noin 10 kappaletta, käytännössä siis vuosittain. Yksi sutta koskeva kansalaisaloite on edennyt eduskunnan käsittelyyn.

Susikanta romahti vuonna 2013 (kuva 4) ja samana vuonna poliisi käynnisti esitutkinnan Perhossa Pohjois-Pohjanmaalla ilmi tulleen salametsästystapauksen johdosta, jossa oli tapettu luvatta kolme sutta. Asia sai laajaa julkisuutta, sillä syytetyt esittivät puolustuksenaan, etteivät heidän tappamansa

²⁴ C-342/05

²⁵ Laanikari 2007.

²⁶ Riistahallintolaki 18.2.2011/158

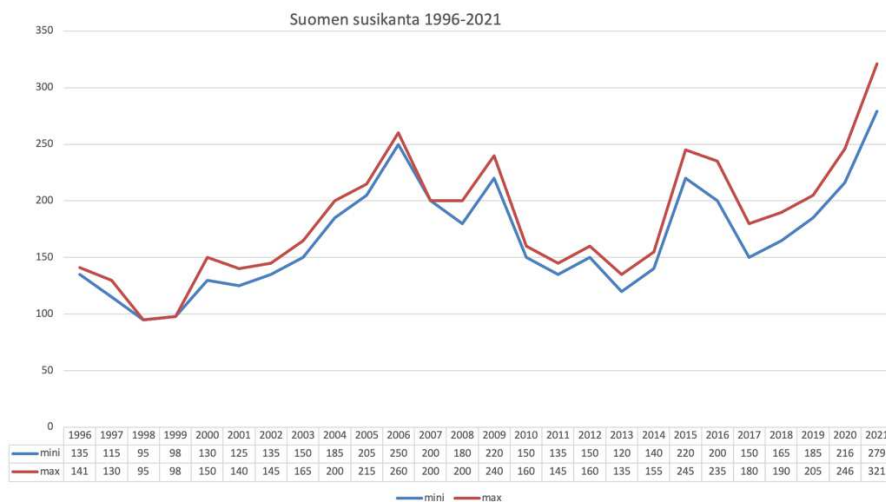
²⁷ Rikoslaki 19.12.1889/39

²⁸ Maa- ja metsätalousministeriön asetus elävän riistaeläimen ohjeellisista arvoista 241/2010.

eläimet itse asiassa olleet geneettisesti puhtaita susia, vaan suden ja koiran risteymiä. Kaikkiaan 12 henkilöä sai tuomion, eikä Vaasan hovioikeus muuttanut Kokkolan käräjäoikeuden tuomiota.²⁹

Vuonna 2015 maa- ja metsätalousministeriö päivitti Suomen susikannan hoitosuunnitelman ja samalla aloitettiin kaksivuotinen "suden kannanhoidollisen metsästyksen" kokeilu. Kokeilun tuloksena tapettiin kahdessa vuodessa artikla 16(1)e-poikkeamaperusteella yhteensä 60 sutta, kahden vuoden kokonaiskuolleisuuden noustessa yhteensä 120 suteen.³⁰ Pohjois-Savoon jätettyjen MetsL 90 § mukaisten muutoksenhakujen johdosta korkein hallinto-oikeus otti Itä-Suomen hallinto-oikeuden hylkäämät valitukset käsiteltäväkseen ja teki ennakkoratkaisupyynnön EU-tuomioistuimelle, ja itse ennakkoratkaisu annettiin 2019. Samana vuonna maa- ja metsätalousministeriö päivitti jälleen suden kannanhoitosuunnitelman.

Rauhoituksesta huolimatta Suomen susikanta ei saavuttanut merkittävää kasvua, eikä susien määristä ollut saatavilla ajantasaista ja tarkkaa tietoa ennen 1990-luvun loppua. Tuolloin Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos (RKTL, nykyisin Luonnonvarakeskus) alkoi tuottaa järjestelmällisesti tietoa ja lausuntoja Suomen susikannasta (kuva 4).

Kuva 4: Suomen susikannan kehitys 1996–2021. Luonnonvarakeskuksen (RKTL) kanta-arvioiden mukaan.³¹

²⁹ Harju 2015.

³⁰ Suomen riistakeskus 2021.

³¹ Kunkin vuoden kanta-arvion maksimi (punainen) ja minimi (sininen) on saatu Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen (nykyinen Luonnonvarakeskus) vuosittaisista lausunnoista ja kannanarvioista. Joinakin vuosina on annettu useampia, epävarmoja arvioita metsästyksen suunnittelun pohjaksi. Tilastoinnissa on kuitenkin käytetty samaan ajankohtaan annettuja lausuntoja, tai niitä joita on ollut kunakin vuonna saatavilla. Esimerkiksi vuoden 2007 kannanarvio on saatu RKLT:n vuosiraportista. Vuoden 2007 arviota on pyydetty Luonnonvarakeskuksen prof. Ilpo Kojolalta, mutta hänellä ei sellaista ole ollut hallussaan. Vuodesta 2008 alkaen kannanarviot ovat julkisia: <https://www.luke.fi/fi/luonnonvaratieto/tiedetta-ja-tietoa/suurpedot/susi/suden-kantaarviot-ja-kannanarviointi-DNA-yksilöinnin-laajentuessa> arviot ovat merkittävästi muuttuneet 2018 alkaen.

1.4. Tunne ja tieto - puheen kulttuuriympäristö

1.4.1. Tunteiden politiikkaa

Tunne ja järki eivät ole toistensa vastakohtia. Tunteen vastakohta on tunteettomuus ja järjen järjettömyys. ³²

Tunteet eivät ole pelkästään psykologisia tiloja, vaan ne ovat myös yhteiskunnallisia ja kulttuurisia käytäntöjä. Tunne voi olla myös kollektiivinen tila, mutta tunteet eivät ole ainoastaan yksilöissä ja yhteisöissä, vaan ne luovat rajapintoja näiden välille. Tunne voi siten määrittää objektin, esimerkiksi suden ja luoda sille tietynlaisen arvon tai arvottomuuden. ³³

Ihmisen evoluutiossa pelko on ollut tarpeellinen tunne, sillä se on auttanut lajin selviytymisessä. On tarpeellista pelätä heikkoa jäätä, korkeita paikkoja tai maastossa irrallaan riehuvaa metsäpaloa. Pelko on toisaalta siis synnynnäinen, mutta myös opittu ja sosiaalinen, kulttuuriin sidoksissa oleva tunnetila ³⁴. Pelko voi myös syntyä kokemuksesta: lapsi, joka on kokenut ampiaisen pistävän, voi pelätä ampiaisia myös aikuisiässä. Eläinpelot ovat toisaalta myös kulttuurisia ja opittuja, sillä lapsi voi oppia pelkäämään käärmeitä, koiria, hevosia, hämähäkkejä, karhuja ja susia ilman itse eläimeen liittyvää epämiellyttävää kokemusta. Pelko voi myötävaikuttaa muiden tunteiden, kuten vihan syntymiseen ja sillä on ulottuvuus myös tulevaisuuteen: vaikka nyt ei mitään vielä tapahtuisikaan, on "vain ajan kysymys milloin susi syö ensimmäisen lapsen". Näköhavainto sudesta voi tuoda esiin pelon tunteen, mutta vaikka susi poistuisi näkyviltä, pelko säilyy ja saattaa voimistua. ³⁵ Susipelko yleisesti ottaen voi selittää osaltaan myös eläimeen liittyviä konflikteja, sekä arvoja ja asenteita ³⁶.

Sara Ahmed kuvailee kirjassaan *Tunteiden kulttuuripolitiikka*, rakkauden tunnetta, mutta vaikka susi eläimenä herättäisi positiivisia tunteita, harva silti kokee varsinaista rakkauden tunnetta sutta kohtaan. Rinnastan rakkauden tunteen empatiaan, koska toisen ihmisen tai eläimen asemaan voi asettua ja myötäelää. Empatia on ymmärrystä siitä, mitä toinen ihminen saattaa kokea. Ymmärrys tunteista ei tuo vielä affektiiviselle empatialle tyypillistä myötäelämisen kokemusta, vaan kognitiivinen, kärsimystä "opiskeleva" empatia saattaa olla jopa vahingollista. ³⁷ Empatia toimii tässä kahteen suuntaan: ihminen voi asettua joko jahdatun eläimen asemaan tai sutta pelkäävien lasten ja heidän vanhempiansa, petovahingon kokeneen karjankasvattajan tai koiransa menettäneen

³² Kansalaisaktivisti ja dokumentaristi Hannu Hyvönen Talvivaaran padolla marraskuussa 2012. Suullinen tieto.

³³ Ahmed 2018, 21–23, 86–87.

³⁴ Ojalampi 2015.

³⁵ Ahmed 2018, 17–19. Myös Zanette & Clinchy 2019.

³⁶ Bisi 2010, 57–58.

³⁷ Aaltola 2020.

metsästäjän asemaan. Empatia tunteena kohdistuu ensisijaisesti ihmiseen, ja toimii liimana pitäen koossa samoin tuntevaa yhteisöä. Se luo intiimin suhteen menetykseen ja suruun, jota karjankasvattaja, metsästäjä tai lapsensa puolesta pelkäävä vanhempi voivat tuntea.³⁸ Empatia voi kohdistua myös kotieläimeen, kuten lampaisiin tai koiraan, mutta tavallisesti sen kautta, mitä eläimen omistaja, ihminen, kokee petovahingon sattuessa.

Tunteiden kulttuuripolitiikkaan liittyvät oleellisesti myös oikeudenmukaisuuteen tai sen puutteeseen liittyvät tunteet, jotka ovat nähtävillä myös suurpetokeskustelussa.³⁹ Käyttäessään ihmisen kotieläimiä ravintonaan, tai aiheuttaessaan ihmisissä pelkoa, susi "syyllistyy" henkilökohtaiseen rikokseen, jolloin "rangaistuksenkin" koetaan olevan henkilökohtainen. Jukka Bisi ja Sami Kurki ovat tutkineet suomalaista susipuhetta ja tutkimustuloksissa nousee esiin vaatimus, uhkaus tai vihjaus *korpilain* ottamisesta käyttöön, ellei "*nykykäytäntöön tule muutoksia*".⁴⁰ Sen sijaan, että susi olisi rikkonut lain kirjainta vastaan, sen tekemä "rikos" on henkilökohtainen, vääryyskokemus, jolla tarkoitetaan restoratiivista⁴¹ oikeutta. Lainrikkohan, tässä tapauksessa siis suden, tulisi tuntea "rikoksensa hinta".⁴²

Tieteeseen perustuvia tutkimustuloksia ei aina koeta miellyttäväksi, mutta se ei tarkoita sitä, etteikö tutkimus olisi paikkansapitävä. Etenkin ilmastonmuutokseen ja ympäristöön liittyvät tutkimukset koetaan epävarmoiksi ja niiden tuloksia kyseenalaistetaan. Ympäristötutkimukseen liittyy myös laajalti sekä taloudellisia, että poliittisia paineita.⁴³ Viime vuosina tiedeyhteisö on joutunut kokemaan painostusta ja väheksyntää, myös länsimaissa ja sosiaalinen media lisää puheenvuorojen hyökkäävyyttä⁴⁴.

Myös suurpetotutkijat ovat joutuneet väheksynnän ja painostuksen kohteiksi. Vuonna 2020 Luonnonvarakeskuksen tutkijoiden työturvallisuutta ei voitu taata susien pannoitusten yhteydessä, joten niistä luovuttiin⁴⁵. Bisi ja Kurki totesivat myös arvostelun kohdistuvan tutkijoihin, etenkin

³⁸ Ahmed 2019, 160, 162, 178.

³⁹ Ahmed 2019, 258.

⁴⁰ Bisi & Kurki 2005, 66–67.

⁴¹ Restoratiivisen oikeuden määrite riippuu asiayhteydestä. Restoratiivisella oikeudella tarkoitetaan rikoksen sovittamista, myös sovittelumenettelyä. Susi ei ole oikeushenkilö siinä mielessä, että sutta vastaan tehdyt rikokset, kuten törkeä metsästysrikos ovat luonteeltaan rikoksia yleistä etua vastaan, joka tässä tapauksessa on suojattava oikeushyvä. Tässä tarkoitettussa asiayhteydessä restoratiivisella oikeudella voidaan tarkoittaa sellaista hyvitystä, jossa susi sovittaa omalla hengellään esimerkiksi laidunvahingon tai lemmikin tappamisen. Sudelta haetaan siis hyvitystä rikoksesta, johon se ei ole juridisesti voinut syyllistyä. Joissakin tapauksissa kyse voi olla myös kostotoimesta. Kun mielletään suden syyllistyneen rikokseen, on hyvitystä vaatimalla helpompi oikeuttaa oma toiminta.

⁴² Ahmed 2019, 258.

⁴³ Saikkonen & Väliverronen 2022.

⁴⁴ Saresma 2023.

⁴⁵ Kangas 2020.

vakiintuneen susikannan alueella, joka vielä vuonna 2005 tarkoitti Itä-Suomea: Pohjois-Karjalaa, Kainuuta ja Pohjois-Savoaa. Tiedonsaanti pantasusien liikkeistä oli tuolloin kiistan aiheena, samoin erilaiset vastuukäsitykset pantasusien tekemisistä ja yleinen luottamuspula tulivat esille tutkimukseen osallistuneiden vastauksissa.⁴⁶ Sudesta tulee välikappale kiistoissa, joissa itse eläimellä on enää vähän merkitystä, mutta arvostelu kohdistuu tahoihin, joilla on jokin virallinen rooli suden suojelun toteuttamisessa. Etenkin mielipahaa herättänyt susien pantaseuranta olisi ollut erinomainen tapa saada tietoa susien liikkeistä, mutta se koettiin lähinnä susien suojeluna ja pantasuden tappama metsästyskoira luettiin tutkimuslaitoksen syyksi.⁴⁷

Pellikan ja Hiedanpään seurantatutkimuksen (2020) mukaan 19,2% suomalaisista ilmoitti vuonna 2020 pelkäävänsä sutta erittäin paljon ja 54,2% vastaajista oli sitä mieltä, ettei nauttisi suden kohtaamisesta metsässä. Niin ikään 48% oli sitä mieltä, että susi voi kokea surua ja 41,9% oli sitä mieltä että suden käytös oli muuttunut vuosisatojen aikana, mutta raportista ei käy ilmi millä tavoin vastaajat ovat arvioineet muutosta. Kyselyssä esitettyyn kysymykseen suden käytöksen on 58,4% arvioinut "arvaamattomaksi" verrattuna vuoden 2014 kyselyyn.⁴⁸ Samaisen selvityksen mukaan suurin tiedonlähde kansalaisten keskuudessa on sanomalehdistö (78% vastaajista), vaikka sen merkitys onkin vähentynyt vuodesta 2014 (90%). Toiseksi merkittävin tiedonlähde ovat perheenjäsenet, naapurit ja ystävät (59%), kun taas sutta käsittelevän kirjan oli lukenut 16% vastaajista. Suden näkemistä eläintarhassa piti tiedonlähteenä 56% vastaajista. Netissä käytävän susikeskustelun seuraamisen nimesi tietolähteeksi 42%, mutta siihen osallistui vain 13%.⁴⁹ Tiedon laatua ei ole kyselyssä tuotu esiin, vain lähde, mutta etenkin netissä käytävä keskustelu on tietotasoltaan hyvin vaihtelevaa.

Politiikan retoriikka on jo luonteeltaan kamppailevaa. Ominaista poliittiselle puheelle on maksiimien esittäminen, debatti, vastakkainasettelu, eikä sen tarkoitus suinkaan ole aina yhteisymmärryksen rakentaminen.⁵⁰ Kari Palosen (2012) mukaan rivipoliitikot ovat usein tunnollisia puurtajia, jotka äänestävät puolueen linjan mukaisesti ja tuntevat eduskunnan pelisäännöt, sekä oman roolinsa hallitus- oppositioasetelmassa, kun taas teemapoliitikot toimivat tietyn asian ajajina.⁵¹ Suurpetopolitiikka on yksi aihe, jossa tietyt puhujat korostuvat vuosi toisensa jälkeen, joskaan se ei ole ainoa tiettyjen kansanedustajien ajama asia.

⁴⁶ Bisi & Kurki 2005, 60–62.

⁴⁷ Bisi & Kurki 2005, 140.

⁴⁸ Pellikka & Hiedanpää 2020, 11,14, 16–17.

⁴⁹ Pellikka & Hiedanpää 2020, 18.

⁵⁰ Palonen, 2012, 73–74.

⁵¹ Palonen 2012, 194.

Palosen mukaan "*politiikka on sisällä tieteessä, ei sen ulkopuolella*" ja myös tieteessä voi havaita politikointia eri asioiden suhteen. Siinä missä tutkijan ei tarvitse olla huolestunut omasta kannatuksestaan ilmaistessaan ajatuksiaan ja tutkimustuloksiaan, poliitikko saattaa menettää kannatuksensa ja asemansa.⁵² Eduskunnassa käytyyn suurpetopoliittiseen retoriikkaan liittyy siis olennaisesti, vielä kansalaiskeskustelua enemmän, kärjistäminen ja polarisaatio, sillä se on poliittisen retoriikan ilmenemismuoto. Petopoliittinen retoriikka vetoaa tunteeseen.

Luonnon poliittisuudessa ja luontopolitiikassa on kyse siitä, että luonto on osa ihmisten yhteisöjen mahdollisuuksien muodotumista. "Luontoa" edustavat etenkin tietyt eliöt ja prosessit suhteessa ihmisyhteisöjen toimintoihin ja intresseihin, jolloin muodostuu poliittisia kiistoja, sillä intressit ovat usein vastakkaisia.⁵³

1.4.2. Susipuheen kulttuuriset kehykset

Tieto vaikuttaa ympäristöstä käytävään keskusteluun, mutta tieteellinen tieto ei suinkaan ole ainoa tiedon muoto. Tietoa ovat tieteellisen tiedon ohella myös myytit ja legendat, kansanperinne ja uskomukset sekä uskonnollinen tieto, mystinen ja filosofis-metafyysinen tieto, sekä tekninen tieto. Perimätieto ei siten ole varsinaisesti "väärää tietoa", mutta sen indikaatiot ovat erilaisia, mikäli on tarpeen tutkia esimerkiksi suden biologiaa. Ympäristöä, tai suttu koskevat luonnehdinnat ovat sidoksissa kulttuuriin.⁵⁴

Suomessa kansantarinoiden eniten kuvattu eläin on karhu, mutta myös susi esiintyy niissä. Tarinoissa on myyttisiä piirteitä ja toisinaan hääjuhlaan saapuneet kuokkavieraat ovat ottaneet suden hahmon. Joskus susi on värvätty myös pahantahtoisten noitien palvelukseen.⁵⁵ Jo sanassa "susi" uskottiin olevan voimaa ja "suden väkeä", joten sudesta, kuten muistakin eläimistä käytettiin usein kiertoilmaisuja, kuten "hukka".⁵⁶

Olen käynyt läpi suden lähihistoriaa jo aiemmin, mutta koska niin kansanedustajien puheenvuoroissa, kuin tutkimuskirjallisuudessaakin toistuvasti viitataan etenkin 1800-lukuun, on välttämätöntä valottaa tiiviisti tuon vuosisadan lopun tapahtumia kokonaiskuvan muodostamiseksi. Varsinais-Suomessa tapahtui vuosina 1880–1881 yhteensä 22 lastensurmaa, joiden aiheuttajaksi merkittiin kirkonkirjoihin susi tai sudet. Sanomalehtien yleistymisen vaikutti osaltaan myös uutisten leviämiseen ja senaatti kutsui Venäjältä sudenmetsästäjiä, eli *Lukaseja* hävittämään susia

⁵² Palonen 2012, 123, 126.

⁵³ Haila & Lähde 2003, 10–11.

⁵⁴ Ylönen 2010, 85–86.

⁵⁵ Lappalainen 2005, 126–134.

⁵⁶ Lehikoinen 2008, 88.

kesällä 1881.⁵⁷ Näyttää kuitenkin siltä, että susien laajamittainen tappaminen oli kiihtynyt jo ennen vuosia 1880–1881, kuten tapporahatilastoista ilmenee. Huippuvuosi, jolloin Suomessa maksettiin tapporahaa yhteensä 388 sudesta ajoittuu vuoteen 1879 ja varsin pian susien määrät tilastossa hupenivat, sillä jo kymmenen vuotta myöhemmin tapporahaa oli maksettu enää 26–12 sudesta.⁵⁸

Sen lisäksi, että susien tappamiksi merkittiin kirkonkirjoihin lapsia, sudet aiheuttivat merkittävän määrän karjavahinkoja. Kotieläinvahinkoja aiheuttivat toki muutkin suurpedot, kuten karhu ja ilves ja kaikista pedoista maksettiin tapporahaa. Osaltaan suuret petovahingot selittyvät sillä, että metsissä oli riistaa vähän. 1800-luvun lopulla metsäpeura oli lähes hävinnyt ja hävisikin vuosisadan vaihteeseen tultaessa. Nykyisin suden tavallinen ravinto, valkohäntäkauris puuttui ruokalistalta, sillä se istutettiin Suomen luontoon vasta 1930-luvulla. Myös hirviä oli vähän, joten susien ja muiden petojen oli turvauduttava siihen mitä oli saatavilla: kotieläimiin.⁵⁹

Kulttuurinen susi muodostuu historiallisista tarinoista, uskomuksista ja median välittämästä susikuvasta⁶⁰. Suteen yhdistetään usein inhimillisiä piirteitä, kuten julmuus, pahuus, ahneus ja röyhkeys. Filosofi Leena Vilka kysyykin kuvastaako näiden ominaisuuksien etsiminen susissa lähinnä projisointia, jolloin ne ovat ihmiselle ominaisia luonteenpiirteitä?⁶¹

Vilkan mukaan luontokäsitys on eräänlainen perusta ihmisen luontosuhteelle. Käsitksiimme siitä millainen luonto on, millainen se voisi olla tai millainen sen pitäisi olla, vaikuttavat sekä historia, että yhteiskunnan nykytila. Käsitys luonnosta voi olla puhtaasti ideaalinen, romanttinen, ekonominen, biologinen tai eettinen.⁶²

Yksinkertaistetusti ihmisen luontosuhdetta voidaan kuvata tuotantokeskeiseksi, ihmiskeskeiseksi tai luontokeskeiseksi, mutta nämä karkeat yleistykset sisältävät useita eri vivahteita ja saattavat olla osin myös päällekkäisiä ja kohdistua eri tavoin eri eliölajeihin. Laajemmin ihmisen lähestymistapa luontoon voi olla: virkistysellinen, biologinen, tieteellinen, humanistinen, moraalinen, esteettinen, utilitaristinen, dominoiva, negatiivinen tai neutraali.⁶³ Aiemmin neutraali luontosuhde voi muuttua negatiiviseksi koetun tapahtuman vuoksi ja etenkin sosiaalisilla suhteilla on merkittävä vaikutus siihen miten ja millaiseksi ihmisen luontosuhde rakentuu⁶⁴. Vastuuntunto on eettisesti sensitiivistä

⁵⁷ Lappalainen 2005, 94–99.

⁵⁸ Mykrä & Pohja-Mykrä 2015.

⁵⁹ Lähdesmäki 2018, 180.

⁶⁰ Vilka 2008, 17.

⁶¹ Vilka 2008, 38.

⁶² Vilka 1998, 34–38.

⁶³ Vilka, 1998, 31–39.

⁶⁴ Suopajärvi 2012, 88–89.

arvotajuntaa, joka ilmenee kykynä ottaa muut huomioon, toisin sanoen: empatiana⁶⁵. Oma käsitykseni on, että suhtautuminen luontoon tai sen lajistoon myös vaihtelee. Johonkin eläimeen kohdistuva pelko tai inho ei välttämättä kuvaa koko luontosuhdetta.

Susinarratiivit ovat yhteiskunnallisessa keskustelussa ilmi tulevia kertomuksia susista. Osa näistä narratiiveista on poliittista puhetta, sillä niitä tuotetaan muun muassa lainsäädännössä. Myös mediassa esitetyt susinarratiivit voivat olla poliitikkojen aloittamia tai heitä osallistetaan siihen muutoin, esimerkiksi pyytämällä kommenttia tai haastattelua. Eduskunnassa esiintyvät susinarratiivit ovat julkisia tai yksityisiä. Yksityisiä narratiiveja ovat käytäväkeskustelut ja valiokuntien kokoukset, joiden sisällöt, lausunnot ja pöytäkirjat tulevat julkisiksi vasta asian käsittelyn päätyttyä.

Susinarratiivi on puhetta, josta muodostuu kertojan kautta teko, sillä eduskunnassa puhe on tavoitteellista toimintaa ja sen tarkoitus on muuttaa (tai säilyttää) susiin kohdistuvaa lainsäädäntöä, asettaa kiintiöitä tai määrärahoja esimerkiksi petovahinkoja ennaltaehkäiseviin sähköistettyihin petoaitoihin. Puheessa kertautuvat kulttuuriin iskostuneet aiempien vuosisatojen kokemukset, joka jaetaan kollektiivisessa muistissa.⁶⁶ Kukaan meistä ei ole tuota aikaa itse elänyt 1800-luvun lopun maaseudulla.

1.5. Tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Kotimaisten kielten keskus (Kotus)⁶⁷ vastaa tiivistetysti kysymykseen: *Mitä politiikka tarkkaan ottaen on?* Kotuksen mukaan politiikka on toimintaa, jonka tarkoitus on vaikuttaa valtiollisiin, valtioiden välisiin tai yhteiskunnallisiin asioihin tai hoitaa niitä. Itse sana on peräisin kreikan kielestä: *politikē tékhnē*, joka tarkoittaa valtionhallinnollista taitoa.

Kuitenkaan yksinomaan se, että puhe esitetään parlamentista, ei tee siitä sinänsä poliittista, vaan puheesta tekevät poliittisen ne vaikutukset, joita sillä saadaan aikaan. Poliittisella puheella muutetaan lakeja ja yhteiskuntajärjestystä. Parlamentissa esitetty puhe on tarkoitettu muuttamaan toimintaa tai säilyttämään vallitseva tila, kulloisestakin intressistä riippuen.⁶⁸

⁶⁵ Purjo 2014, 1–2.

⁶⁶ Lähdesmäki & Ratamäki 2015, 20–21.

⁶⁷ "Kotimaisten kielten keskus (Kotus) on opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalaan kuuluva virasto. Keskuksen tehtäviä ovat suomen ja ruotsin kielen huolto, neuvonta ja sanakirjatyo sekä kielenhuoltoon ja sanakirjoihin liittyvä tutkimus. Kotuksen tehtävänä on lisäksi koordinoita saamen kielten, viittomakielen ja romanikielen huoltoa. Kotuksen toiminnan tavoitteena on kielen asiantuntijana edistaa keskuksen toimialaan kuuluvien kielten käyttöä yhteiskunnassa." Lähde: <https://www.kotus.fi/kotus/organisaatio>.

⁶⁸ Turunen 2015, 69–70.

Poliittinen puhe, retoriikka ja se tila jossa puhe esitetään, ovat kiinnostavia. Puheen pyrkimys on saavuttaa muutosta vallitsevassa tilassa eri suuntiin. Poliittinen puhe lähestyy käsiteltävää asiaa myös eri tulokulmista, kyseenalaistaen ja perustellen, sekä vedoten myös tunteeseen.

Tässä tutkielmassa tavoitteeni on löytää vastauksia siihen, millaista eläinkuvaa kansanedustajat rakentavat sudesta poliittisessa puheessaan, onko puhe muuttunut vuosikymmenten aikana ja millä tavalla, sekä mihin lähihistorian olennaisiin taitekohtiin nämä puheet linkittyvät. Pyrin myös selvittämään mitä eduskunnassa esitetyllä puheella tavoitellaan.

2. Puheet päreiksi- puheenaiheet

Vuosien 1971–2021 aikana Suomen eduskunnassa on käytetty yhteensä 432 puheenvuoroa susista. Aineistona käyttämissäni puheenvuoroissa en ole huomioinut niitä, joissa susi esiintyy metaforana, kuten "*Tämä lakiesitys on täysin susi*", vaan olen keskittynyt niihin puheenvuoroihin, jotka käsittelevät jotenkin itse eläintä, joko suoraan tai välillisesti, esimerkiksi susien aiheuttamien vahinkojen kautta.

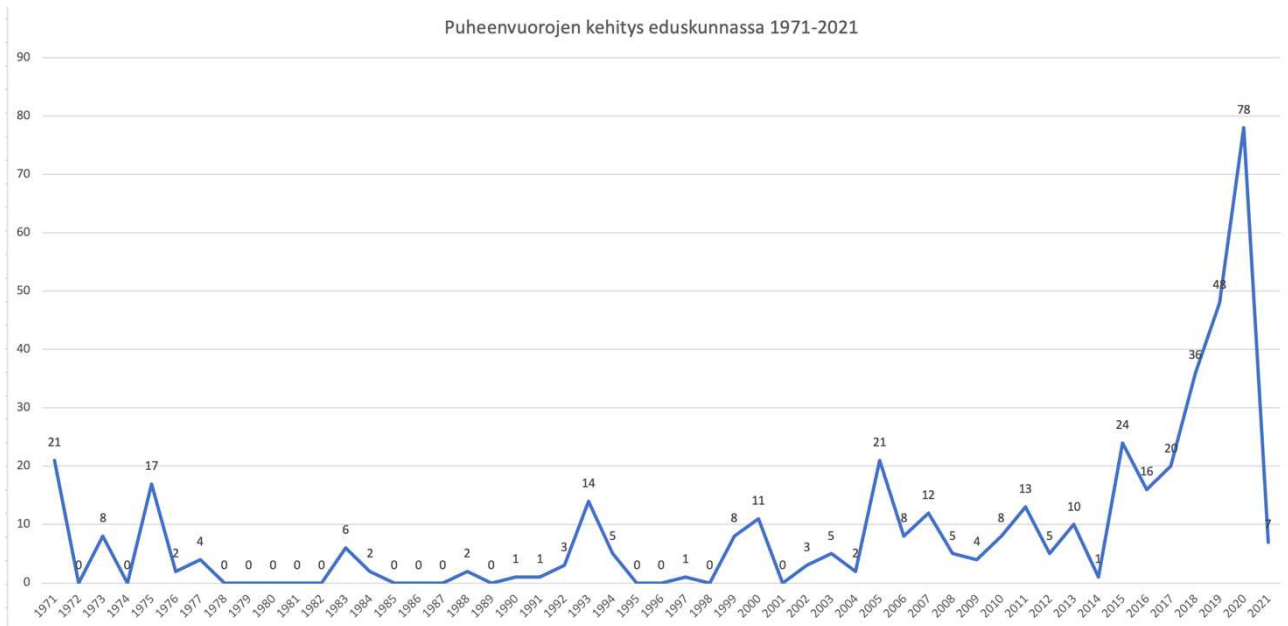
Olen erottanut puheesta myös muita suurpetoja koskevan puheen, ellei sutta ole erikseen asiasisällössä mainittu. Esimerkiksi petovahinkoja ja metsästystä ilmentävässä puheessa esiintyy siis susi jossain muodossa ja merkityksessä, koska petovahingolla voidaan ymmärtää laajemmin myös muiden suurpetojen aiheuttamat vahingot.

Kaikkiaan 135 eri kansanedustajaa on käyttänyt puheenvuoron sudesta vuosina 1971–2021. Kaikki nykyiset eduskunnassa toimivat puolueet ja myös osa toimintansa lopettaneista puolueista vuodesta 1971 alkaen ovat puheet sudesta. Taulukossa 1 on esitetty puolueiden nimet ja ajankohta, jolloin ne ovat olleet edustettuina. Joitakin puolueita, kuten SKDL (Suomen Kansan Demokraattinen Liitto) tai SMP (Suomen Maaseudun Puolue), ei enää ole olemassa. Toisaalta puoluekartalle on tullut muita puolueita, kuten Perussuomalaiset (PS).

Taulukko 1: Susipuhetta tuottaneet puolueet eduskunnassa 1971–2021.

Puolueen nimi	Lyhenne	Eduskunnassa alkaen vuodesta	Edustus päättynyt vuodesta
Ano Turtiainen	AT (ryhmä)*	2019	2020
Kansallinen Kokoomus	Kok	1918	-
Suomen Kristillisdemokraatit	KD	1970	-
Suomen Keskusta /Keskustapuolue	Kesk	1906	-
Perussuomalaiset	PS	1995	-
(Suomen) Ruotsalainen kansanpuolue	RKP	1906	-
Sininen Tulevaisuus	Sin	2017	2019
Suomen Kansan Demokraattinen Liitto	SKDL	1944	1990
Suomen kansan yhtenäisyyden puolue	SKYP	1972	1983
Suomen Maaseudun Puolue	SMP	1959	1995
Suomen Sosialidemokraattinen puolue	SDP	1899	-
Vasemmistoliitto	Vas	1990	-
Vihreät/ Vihreä liitto	Vihr	1987	-

*) Ano Turtiaisen edustama puolue 2021: Valta Kuuluu kansalle (VKK).

Kaavio 1: Puheenvuorojen määrän kehitys vuosittain 1971–2021.

Kuten kaaviosta 1 nähdään, puheenvuorojen määrässä tapahtuu odotetustikin vilkastumista kun asialistalla on lainsäädännöllisesti merkittäviä hankkeita tai aihe on muutoin ajankohtainen. Vuonna 71 suden rauhoitus on ollut ensimmäistä kertaa esillä ja tämän johdosta on käyty varsin vilkasta keskustelua. Toinen merkittävä keskustelupiikki 1970-luvulla ajoittuu vuoteen 1975, jolloin susien tapporahasta luopuminen puhutti. Pitkän hiljaisemman ajanjakson jälkeen 1993 puhuttavat Neuvostoliiton hajoaminen ja EU:n jäsenyysneuvottelut, jolloin myös metsästyslakia ajantasaistettiin. Tämän johdosta suurpetokantojen sääntelyn mahdollisuus herätti keskustelua vuosituhannen vaihteessa. Seuraavan kerran susipuhe vilkastuu 2005, jolloin puheita pitää luonnonsuojelulakiin liittyen Lauri Oinonen (kesk.). Asiassa puhuttaa ehdotus susien aitaamisesta suojelualueelle, jolloin ne eivät aiheuttaisi vahinkoa. Seuraavina vuosina puhuttavat petokorvaukset ja susista tehdyt pihahavainnot. Myös riistahallintolaki 2011 ja Perhon salametsästystapaus 2013 vilkastuttavat keskustelua. Vuonna 2015 susikeskustelu nousee kuitenkin aivan uudelle tasolle ja teemat monipuolistuvat: petokorvaukset, vieraslajilaki, suden ja koiran risteymät, ravintohoukuttimien käyttö luontokuvauksessa ja asutusalueilla havaitut sudet toistuvat puheen teemoissa. Sudesta puhutaan enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Tultaessa 2020-luvulle keskustelua hallitsevat kannanhoidollinen metsästys, häirikkösudet, pihasudet ja susien määrä.

2.1. Susien aiheuttamat vahingot ja susien määrä

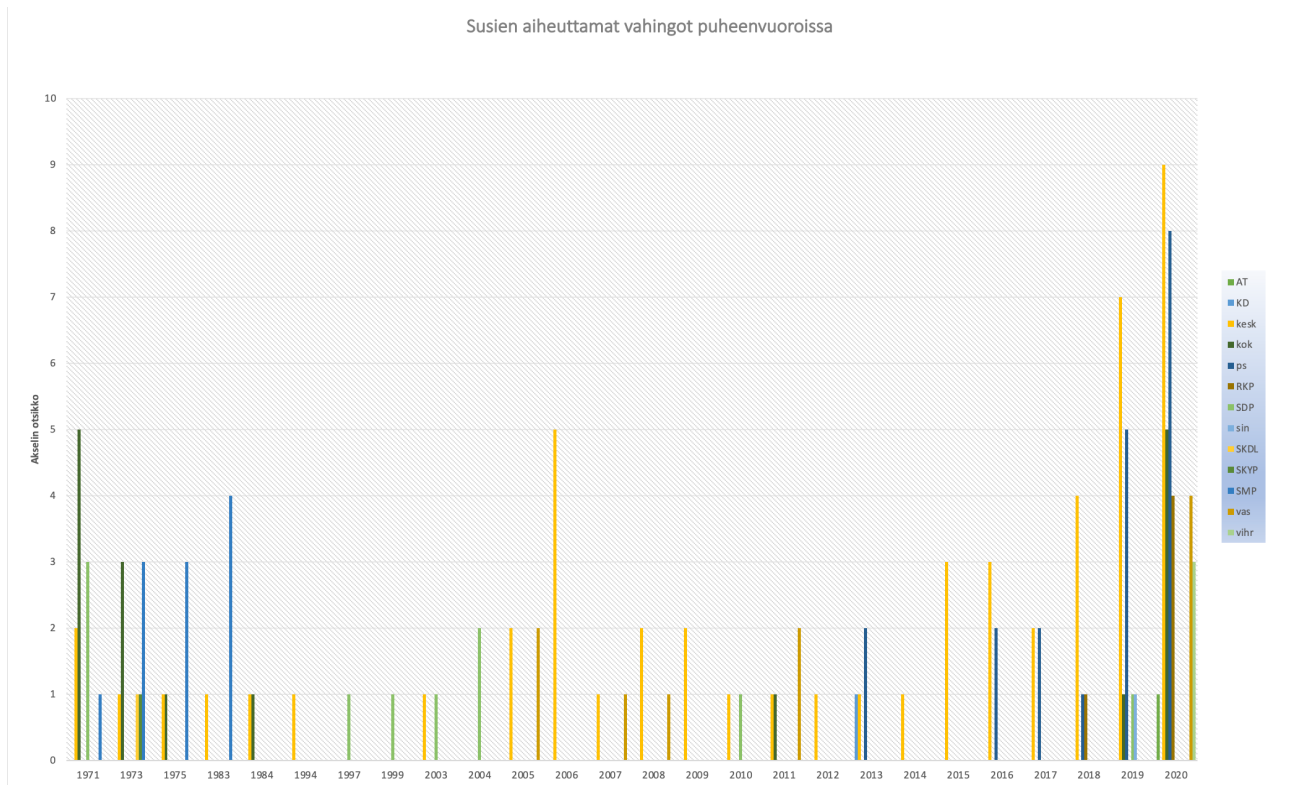
Eduskunnan susipuheesta ovat susien aiheuttamat vahingot olleet yksi suosituimpia puheenaiheita. Tähän teemaan kuuluvat vahinkojen määrä ja laatu, niistä maksettavat korvaukset sekä muu

kompensaatio ja vahinkojen ennaltaehkäisy. Vahingot tulivat ilmi kaikkiaan 134 puheenvuorossa. Vahingolla tarkoitetaan tilannetta, jossa susi saalistaa koti- tai tuotantoeläimiä, tai on tappanut metsästyskoiria.

Tuotantoeläimiin kuuluvat myös poronhoitoalueella laiduntavat puolikesyt porot (*Rangifer tarandus tarandus*), jotka ovat Suomen luonnosta hävinneen tunturipeuran jälkeläisiä. Suurpetojen aiheuttamat vahingot korvataan nykyään valtion varoista ja korvauskäytännöistä säädetään nykyisessä riistavahinkolaissa ⁶⁹. Lainsäädäntö on tältä osin muuttunut vuosikymmenten saatossa ja toisaalta myös valtion maksamat petokorvaukset ovat kasvaneet.

Kuten kaaviosta 2 voidaan havaita, on vahinkoteemassa tapahtunut hienoista kasvua vuodesta 2018 alkaen. Myös vuodet 2006 ja 1971 erottuvat kaaviossa selvästi muista vuosista. Vahinkoteema esiintyy kansanedustajien puheenvuoroissa säännöllisesti, lähes vuosittain ja yleiseltä sävyltään puheessa suhtaudutaan varsin negatiivisesti itse eläimeen tai sen toimintaan. Suden kannalta positiivisia puheenvuoroja ovat ne, joissa tuodaan esiin petovahinkojen ennaltaehkäiseminen ja toisaalta vahingonkorvauksiin tarkoitettujen määrärahojen lisääminen, jolloin haittoja kompensoimalla tavoitteena on rauhanomainen rinnakkaiselo suurpedon kanssa. Sävyltään positiivisia teemoja ilmeni ainoastaan 12 puheenvuorossa, joten vahinkojen osalta keskustelua käydään hyvin negatiivisessa sävyssä. Positiiviset puheenvuorot kuuluvat vahinko-teemassa kokoomuksen, vihreiden ja vasemmistoliiton kansanedustajille.

⁶⁹ Riistavahinkolaki 27.2.2009/105

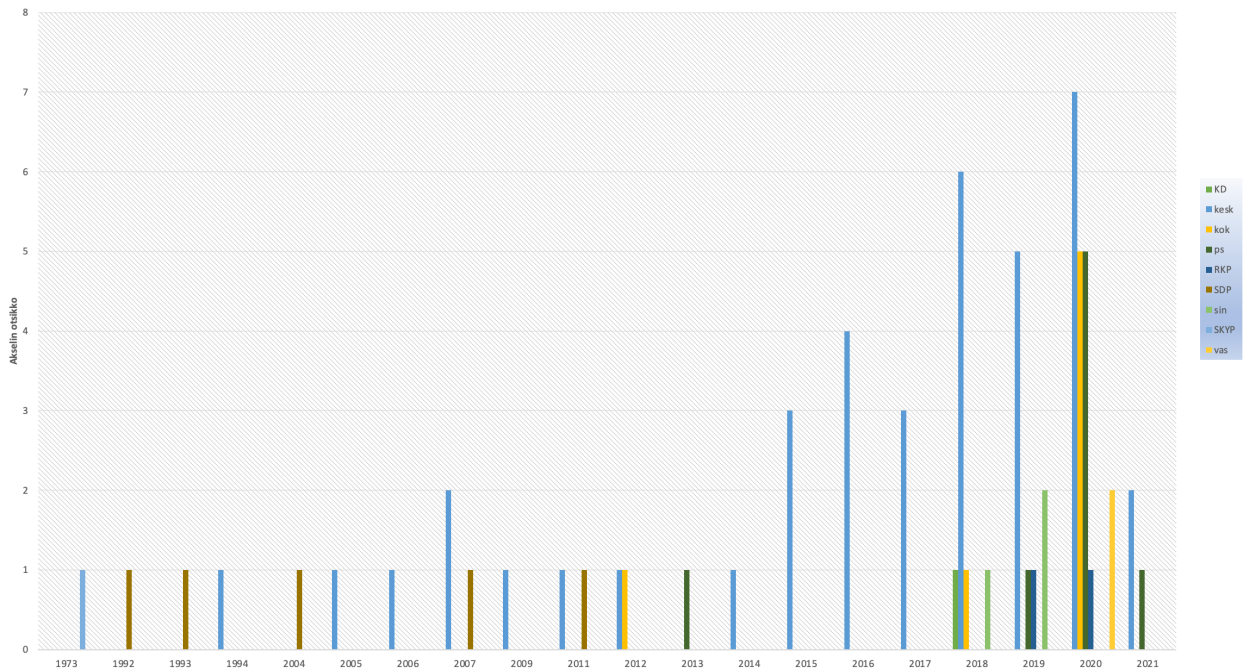
Kaavio 2. Susien aiheuttamat vahingot kansanedustajien puheenvuoroissa. N=134

Vahinkojen määrästä, niiden laadusta ja petokorvauksista puhutaan lähes yksinomaan negatiiviseen sävyyn, sillä kaikkiaan puheenvuoroissa tuotiin tämä teema esiin 117 kertaa: vahinkojen liiallinen määrä ja niiden kasvaminen, kasvaneet petokorvaukset ja ennaltaehkäisevien toimien hankaluus. Keskustan edustajat ovat pitäneet valtaosan näihin teemoihin liittyvistä puheenvuoroista, mutta myös perussuomalaiset ja kokoomus ovat edustettuina. Neutraalisti asiaan suhtauduttiin puheenvuorojen teemoissa viisi kertaa.

Susien määrä teemana on ollut esillä puheenvuoroissa kaikkiaan 78 kertaa. Tämä teema on rakenteeltaan hyvin polarisoitunut ja siihen kuuluvat puheenvuorot, joissa tuodaan esiin joko näkemys siitä, että susia on liikaa tai että niiden yksilömäärä vastaavasti ei ole kovinkaan merkittävä.

Susien määrä-teemasta on esitetty näkemyksiä jo vuodesta 1971 alkaen, mutta selvästi eniten susien määrä on puhuttanut eduskunnassa vuodesta 2015 alkaen. Kaikkein eniten puheenvuoroissaan on susien määrästä puhunut keskusta. Selkeä enemmistö puheenvuorojen teemoista (N=68), viittaa myös siihen, että susia on liikaa (kaavio 3). Enemmistö puheenvuoroista (N=10), joissa tuodaan esiin susien suhteellisen vähäinen määrä, kuuluu vihreille. Määrä-teemasta ei ole pidetty neutraaleja puheenvuoroja lainkaan.

Susien määrä: susia on liikaa

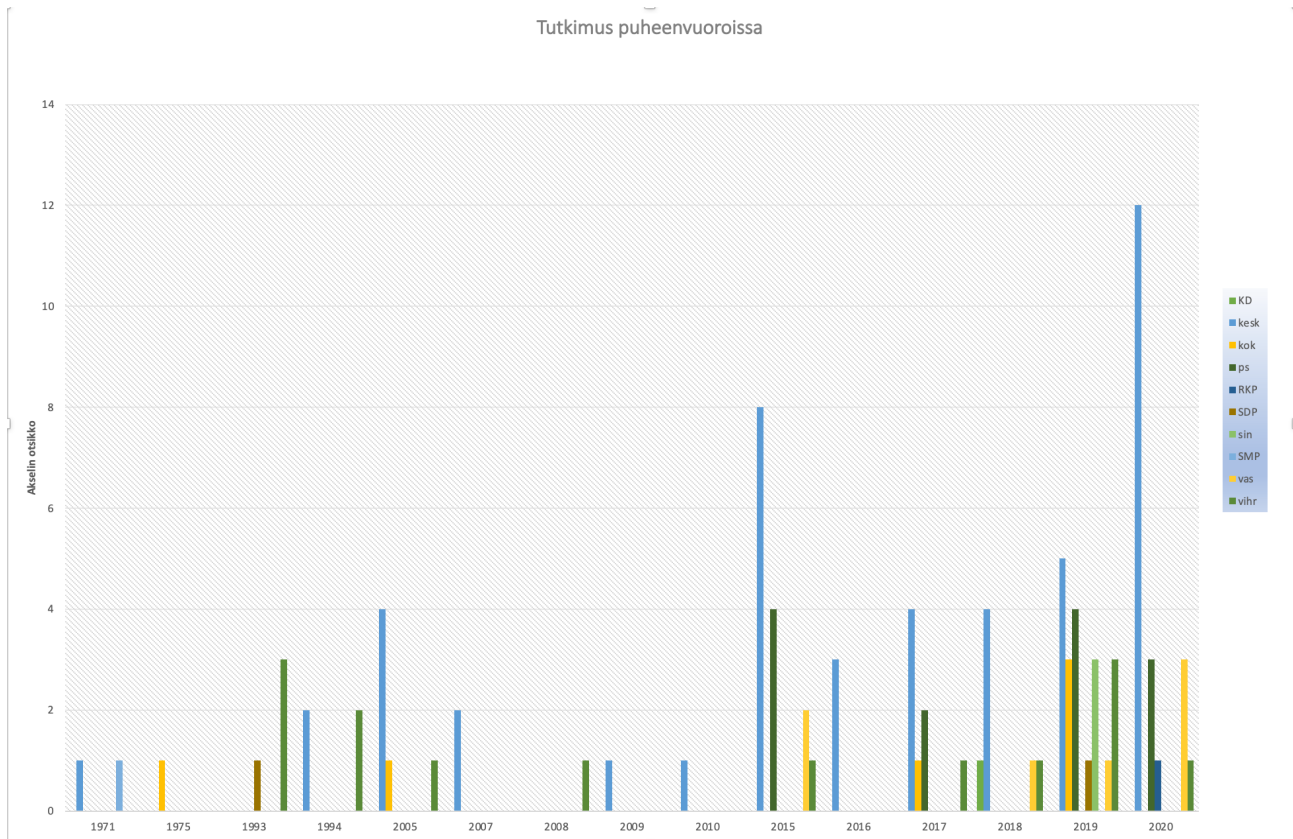

Kaavio 3: Susien määrä-teema. "Susia on liikaa" N=68.

Suden uhanalaisuus kyseenalaistettiin kokonaan muutamissa puheenvuoroissa pääasiassa vuodesta 2005 alkaen. Näitä puheenvuoroja on kuultu kaikkiaan 11 kertaa. Kertaalleen uhanalaisuuteen tuotiin näkökulmaa vuonna 1993 edustaja Erkki Pulliaisen (vihr.) toimesta, jolloin puheenvuoro oli hyvin neutraali luonteeltaan ja viittasi lähinnä lajin globaaliin tilanteeseen.

2.2. Tutkimus ja tunteet

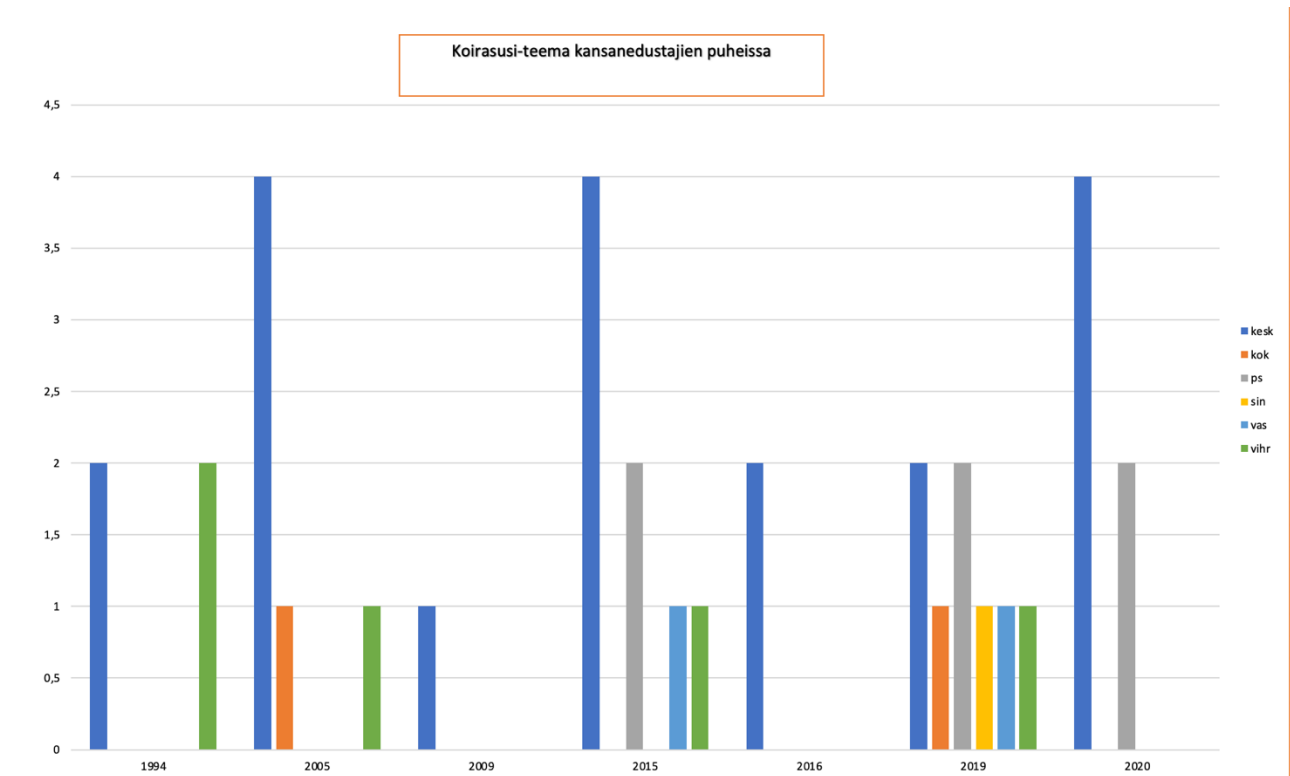
Tutkimus-teeman alle on sijoitettu seuraavia osateemoja: susien muuttoliike Venäjältä ja yhteinen raja suuren susipopulaation kanssa, ravintohoukuttaminen käyttö, susien pantatutkimus, susien geeniperimä ja koirasudet. Koirasudet puhuttivat 90-luvulla, sillä 1994 Perhosta löydettiin 4 yksilöä, jotka osoittautuivat suden ja koiran risteymiksi ja nämä poistettiin viranomaisten toimesta. Sittemmin risteymäepäilyt ovat vakiintuneet eduskunnan puheenvuoroihin, kuten myös epäluottamus Luonnonvarakeskuksen tutkimustyötä kohtaan. Kaikkiaan tutkimus-teema nousi esiin 94 kertaa puheenvuoroissa (kaavio 4).

Kaavio 4: Tutkimus kansanedustajien puheenvuoroissa. N=94.

Koska koirasusia on kuitenkin tutkittu ja kaikista tietoon tulleista kuolleista susista otetaan DNA-näytteet, päätin sijoittaa koirasusi-teeman tutkimus-teemaan, vaikkakin näihin puheenvuoroihin sisältyy rajapintaa myös tunne-teeman kanssa.

Kaaviossa 5 on esitetty, miten eduskunnassa käytetyt 35 puheenvuoroa koirasusi-teemasta jakautuvat. Koko teema on pääasiassa 2000-luvun ilmiö, ajoittuen vuoden 2005 jälkeiseen aikaan. Vuoden 1994 puheenvuorot koirasusi-teemasta liittyvät tapahtumaan Perhossa, jolloin Pohjois-Pohjanmaalla Perhossa tavattiin luonnossa yhteensä neljä suden ja koiran risteymää. Asiaan liittyen mm. Hannele Luukkainen (vihr.) käytti puheenvuoron, jossa hän ilmaisi huolestumisensa miten on varmistuttu siitä, että poistettavat yksilöt ovat nimenomaisesti risteymiä, eivätkä susia. Koirasusi-teemasta on puhunut eniten keskusta, mutta myös perussuomalaiset ovat puheenvuoroissaan tuoneet esiin tämän teeman. Koirasusi-teema on suteen suhtautumisessaan erittäin negatiivissävytteinen ja lähinnä kyseenalaistaa susien perimän ja siihen liittyvän tutkimuksen. Useissa tähän teemaan liittyvissä puheenvuoroissa väitetään hyvinkin suorasanaisesti, että Suomen sudet olisivat koiran ja suden risteymiä.

Kaavio 5. Koirasusi-teema kansanedustajien puheissa. N= 35

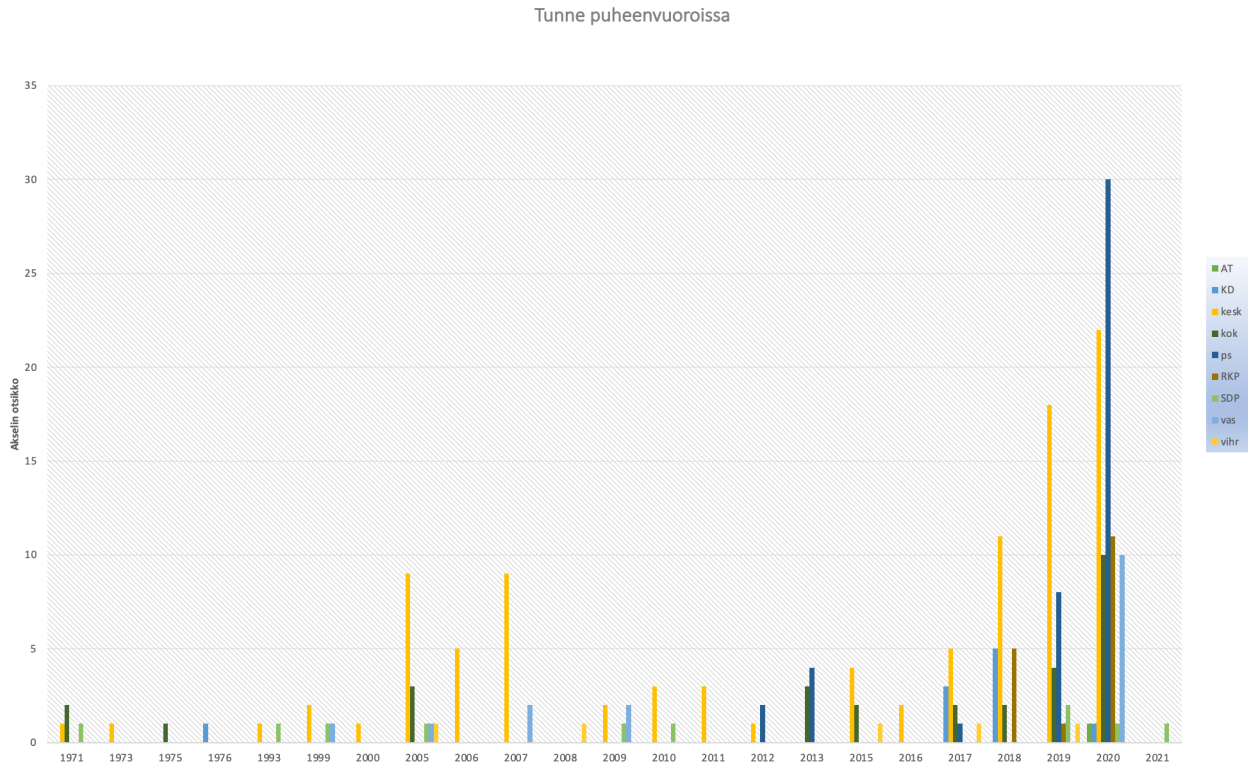
Tieteelliseen tutkimukseen kielteisesti suhtautuvia teemoja puheenvuoroissa on eduskunnassa esitetty 74 kertaa. Kaikkein kielteisemmin tutkimukseen näyttää suhtautuvan keskusta.

Tutkimukseen myönteisimmin suhtautuneet puheenvuorot ovat pitäneet vihreät: 14 teemaa (N= 16) ja sävyiltään neutraalisti teema on puheenvuoroissa esitetty 5 kertaa. Neutraaleissa puheenvuoroissa on ollut edustettuina eri puolueita.

Tunteet-teeman alle olen sijoittanut puheenvuoroja, joissa selvästi vedotaan tunteeseen: vaara, pelko ja lapsiin vetoaminen. Ongelmallisempia sijoitettavia ovat "suden ihmispelko", "ongelmasudet" ja "susiongelmat", koska niillä näyttäisi olevan rajapintaa myös muihin teemoihin, kuten yhteiskuntaan ja tutkimukseen. Tutkimustieto ei kuitenkaan tällä hetkellä tue käsitystä siitä, että susien "ihmispelko" olisi heikko, tai merkittävästi heikentynyt. Susien sanotaan menettäneen ihmispelkonsa, mutta käsitys ei ole sikäli looginen, että samalla vedotaan toisaalta myös historiallisiin tapahtumiin, kuten Varsinais-Suomen lapsisurmiin vuosina 1880–1881. Lapsiin viitataan näinollen suoraan historiallisissa tapahtumissa ja usein myös puhuttaessa ensimmäisestä "ihmisuhrista".

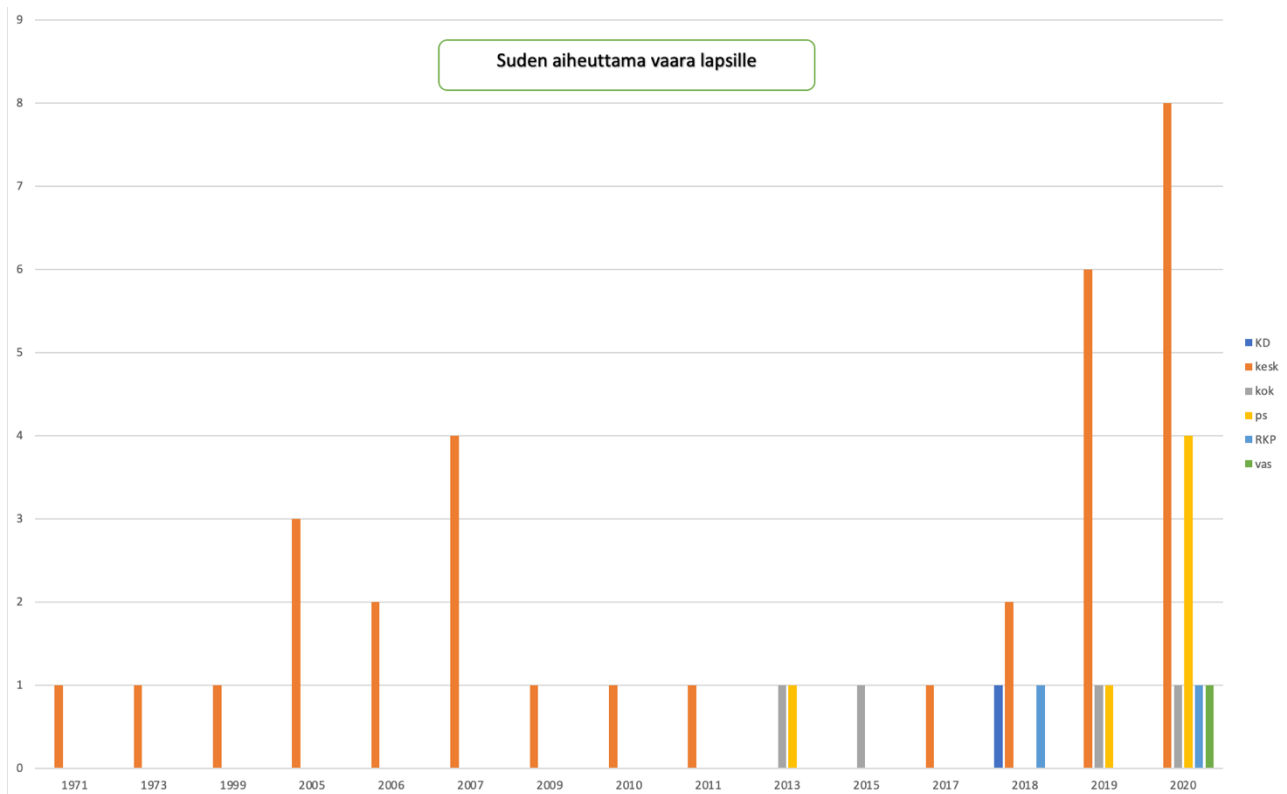
Ongelmasusi ja susiongelma ovat käsitteinä toisiaan sivuavia, mutta niillä tarkoitetaan hieman erilaisia asioita. "Ongelmasusi" on usein puheessa yksilöity ja ongelmallisen yksilön käytöstä myös kuvaillaan puheessa. "Susiongelma" on yleisemmällä tasolla esitetty ikään kuin tilannekuva, jota ei

enempää esitellä tai yksilöidä. "Susiongelma" on käsitteenä luonteeltaan komplisoituneempi ja siihen liittyy erilaisia konfliktin tahoja, joihin tavallisesti on kytkeytynyt myös jokin yhteiskunnallinen teema, kuten EU.

Kaavio 6: Tunne-teeman esiintyminen kansanedustajien puheenvuoroissa. N=233.

Kansanedustajien puheenvuoroissa tunteisiin vetoaminen on lisääntynyt aivan viime vuosina huomattavasti ja tunteeseen vetoaminen on jopa kolminkertaistunut. Kaikkiaan tunteeseen on vedottu 233 kertaa, sillä yksi puheenvuoro voi sisältää useita elementtejä tunnepuheesta (kaavio 6). Huomattavasti eniten tunteikkaita puheenvuoroja ovat käyttäneet keskustan kansanedustajat, mutta vuonna 2020 perussuomalaisten edustajat käyttivät tunne-teemaa jopa enemmän. Suurin osa tunnepuheesta (N=217) suhtautuu susiin kielteisesti. Sävyiltään myönteistä tunnepuhetta on käytetty vain 16 kertaa ja eniten sitä ovat käyttäneet vasemmistoliiton kansanedustajat (6 kertaa). Pääsääntöisesti myönteinen tunnepuhe liittyy arvoihin ja vetoamiseen "sivistysvaltiona" toimimisesta.

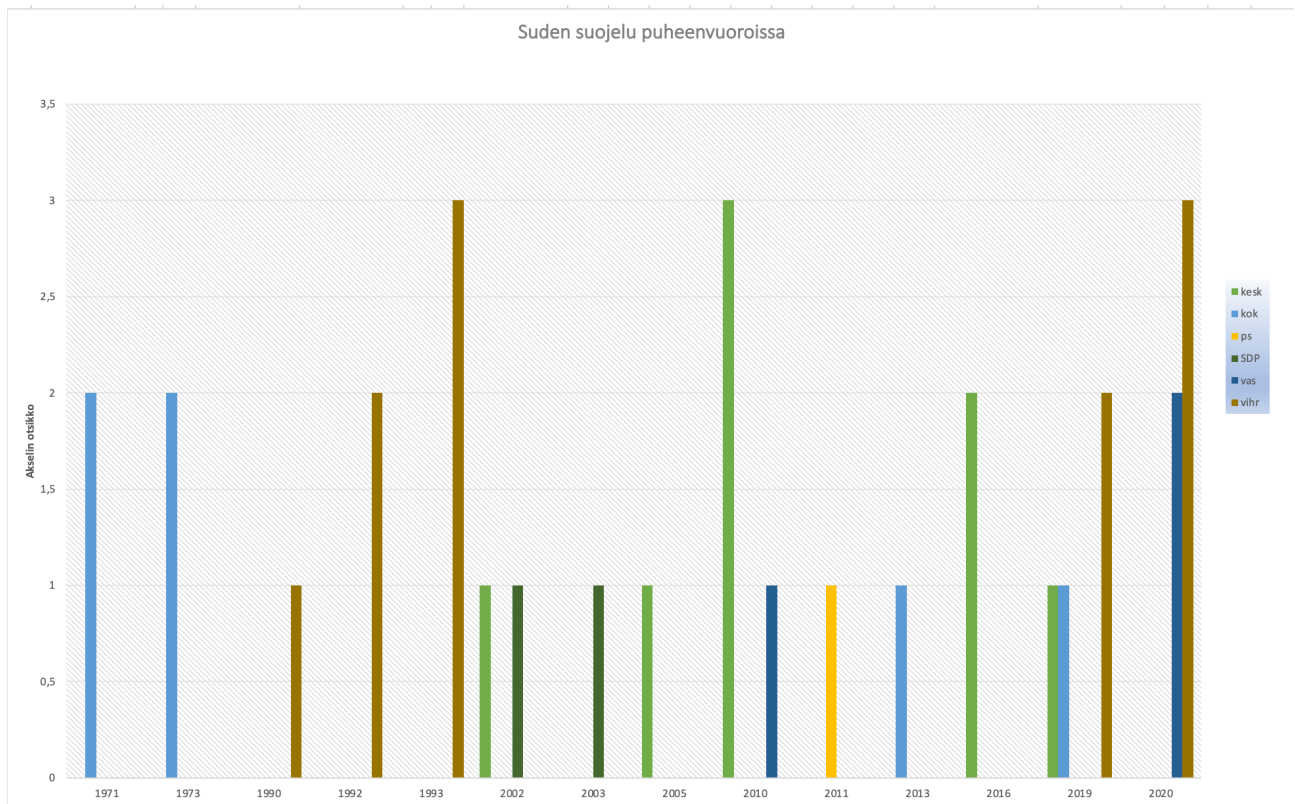
Kaavio 7: Suden aiheuttama vaara lapsille kansanedustajien puheessa. N=46.

Lapsipuheessa kutsutaan myös kuulijoiden empatiaa samaistua vanhemmuuteen liittyviin pelkoihin: lapsen menettämiseen, johon vanhemmuuden myötä on helppo myös samaistua. Tunnepuhe on siten voimakasta puhetta herättäessään mielikuvan yksin pimeällä koulutiellä kulkevasta turvattomasta lapsesta. Suden aiheuttamaa vaaraa nimenomaan lapsiin kohdistuen, joko nykypäivänä tai historiassa, on käytetty yhteensä 46 kertaa (kaavio 7). Eniten lapsista puhuu keskusta (32 kertaa). Lapsen esiintyminen tunnepuheessa on suhteessa susiin aina sävyllään negatiivinen. Lapsi-teemaan liittyen yhtään sävyllään myönteistä, tai neutraalia puheenvuoroa ei eduskunnassa ole susista käytetty.

2.3. Suojelu ja metsästys

Suden suojelu on teemana hyvin polarisoitunut ja sisältää miltei pelkästään kaksi lähestymistapaa: "*susia tulee suojella*" ja "*susia on suojeltu jo liikaa*". Kaikkiaan kansanedustajien puheenvuoroissa on esiintynyt suojelu-teema 31 kertaa (kaavio 8). Suojelu-teema on ollut sudelle myönteinen ja teema on esiintynyt puheenvuoroissa 19 kertaa. Myönteinen näkemys suojelusta ja sen tarpeesta jakautuu suhteellisen tasaisesti eri vuosikymmenille käsittäen useita puolueita. Kielteisessä sävyssä suojelu-teema on esitetty vain 10 kertaa ja neutraalisti kaksi kertaa. Eniten suojelua ovat

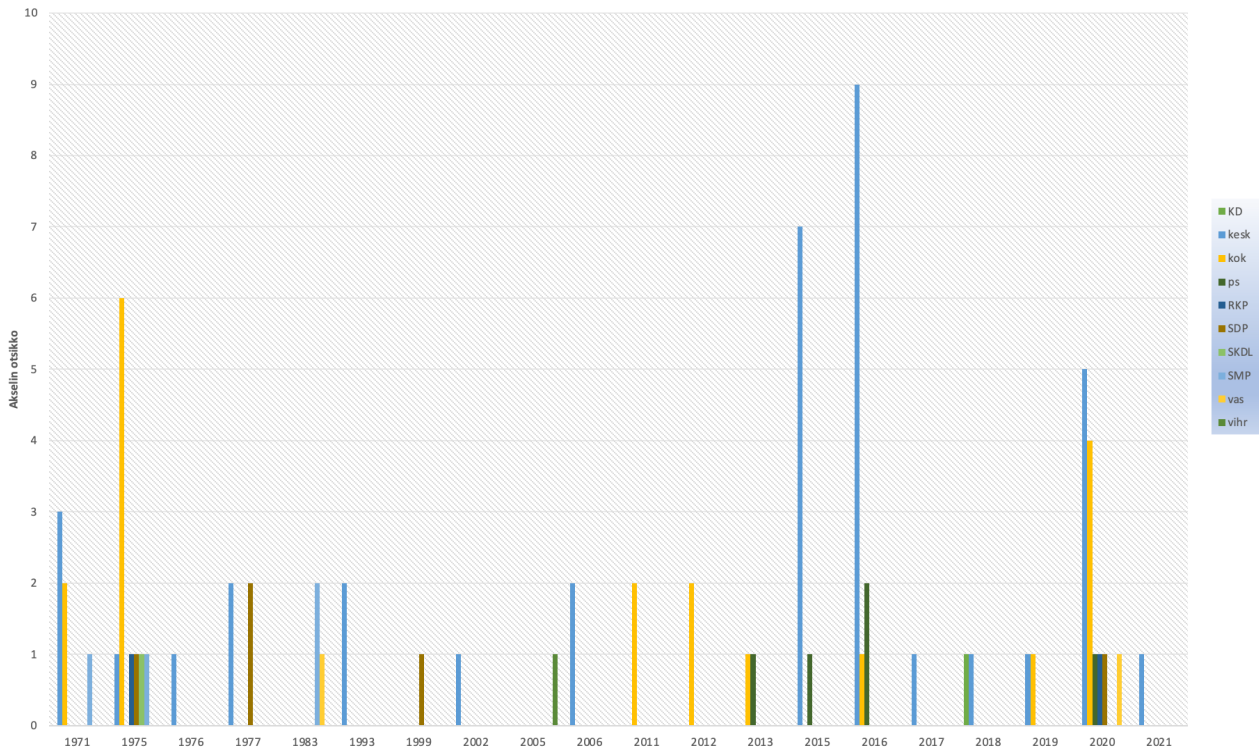
vastustaneet Keskustan kansanedustajat. Kielteinen sävy suden suojeluun liittyen on ilmestynyt kansanedustajien puheenvuoroihin suhteellisen myöhään, vuonna 2002.

Kaavio 8. Suojelu-teema kansanedustajien puheenvuoroissa. N= 31.

Susien metsästyksen liittyvät teemat ovat esiintyneet kansanedustajien puheissa yhteensä 77 kertaa (kaavio 9). Tähän teemaan kuuluvat erilaiset lupa- ja lisenssimuodot, metsästysvälineet ja -muodot, sekä muun muassa keskustelu myrkyä käytön sallimisesta menetelmänä susien tappamiseksi poronhoitoalueella. Myrkyä käyttöön ja moottorikelkkametsästyksen liittyvät puheenvuorot on käytetty 70-luvulla. Eniten metsästyksen liittyvistä teemoista on keskusteltu vuosina 2005 ja 2006. Aiheesta ovat puhuneet runsaimmin keskustan kansanedustajat. Metsästyksen liittyvien teemojen puolesta on puhuttu 69 kertaa. Toisaalta puheissa on haluttu rajoittaa metsästystä, tai esitetty neutraaleja puheenvuoroja kutakin neljästi.

Suden metsästys puheenvuoroissa

Kaavio 9. Suden metsästys kansanedustajien puheenvuoroissa. N=77.

Vuoteen 2005 ajoittuu ensimmäinen suden kannanhoitosuunnitelma ja samana vuonna EU:n komissio haastoi suomen EU-tuomioistuimeen jäsenyysvelvoitteiden rikkomisesta.

Rikkomusmenettely liittyi luontodirektiivin 92/43/ETY, artikla 12 velvoitteiden laiminlyöntiin.

Vuonna 2006 Maa- ja metsätalousministeriö lanseerasi ensimmäisen laajamittaisen metsästyksen, josta puhuttiin niin sanottuna kannanhoidollisena metsästyksenä. Poikkeusluvin myönnetty metsästys toteutettiin metsästysvuoden⁷⁰ 2006–2007 aikana.

Vuoden 2020 suhteellisen aktiivinen metsästys-teeman käsittely eduskunnassa liittyi olennaisesti suden kannanhoidollista metsästystä vaatineen kansalaisaloitteen käsittelyyn ja siitä käytyyn lähetekeskusteluun⁷¹. Kansalaisaloitteesta annettiin vuonna 2012 ja eduskunnan on käsiteltävä aloite, joka saa kuuden kuukauden aikana vähintään 50 000 kannatusilmoitusta.

⁷⁰ Metsästysvuosi ei ole sama kuin kalenterivuosi. Metsästysvuosi alkaa 1.8 ja päättyy 31.7, ajoittuen siten kahdelle kalenterivuodelle.

⁷¹ KAA 4/2020

2.4. Yhteiskunta ja muut aiheet

Tämän teeman alle olen sijoittanut yhteiskunnallisia vaikuttimia, viranomaisia (poliisi, Metsähallituksen erävalvonta), oikeuslaitos, muutoksenhaku, perusoikeudet ja EU (komissio, Bryssel). Yhteiskunnallisia ilmiöitä ovat myös "korpilaki", jolla viitataan susien laittomaan metsästykseseen, sekä pakkotila, joka liittyy rikoslain vastuuvapausperusteisiin.⁷² Rikoslain 4 luvun 5 § mukaan muutoin rikoksen tunnusmerkistön täyttävä teko voidaan jättää tuomitsematta, mikäli katsotaan, että suojattava oikeushyvä (esimerkiksi metsästyskoira) on suurempi kuin menetetty (susi) tai ellei kohtuudella ole voitu odottaa, että henkilö olisi teon tehdessään toiminut toisin. Asiaan liittyy oleellisesti tekohetkellä ilmenevä tilanteen yllättävyys.

Suden tappaminen ilman lupaa on lähtökohtaisesti törkeä metsästysrikos. Teko voidaan kuitenkin jättää tuomitsematta, mikäli se on tehty "pakkotilassa", esimerkiksi karjan, metsästyskoiran tai muun omaisuuden tai oman terveyden tai hengen suojelemiseksi. Lähihistoriasta löytyy muutamia esimerkkejä pakkotila-säädöksen soveltamisesta oikeudenkäytössä ja pääsääntöisesti syyttäjää, joissakin tapauksissa poliisi, on päättänyt esitutkinnan tai tehnyt syyttämättäjättämispäätöksen. Kaikkiaan yhteiskunta-teema on varsin kirjava kokonaisuus viranomaistoimijoita, oikeuslaitosta ja lainkäyttöä, varsinaisen susiasian "ulkopuolelta".

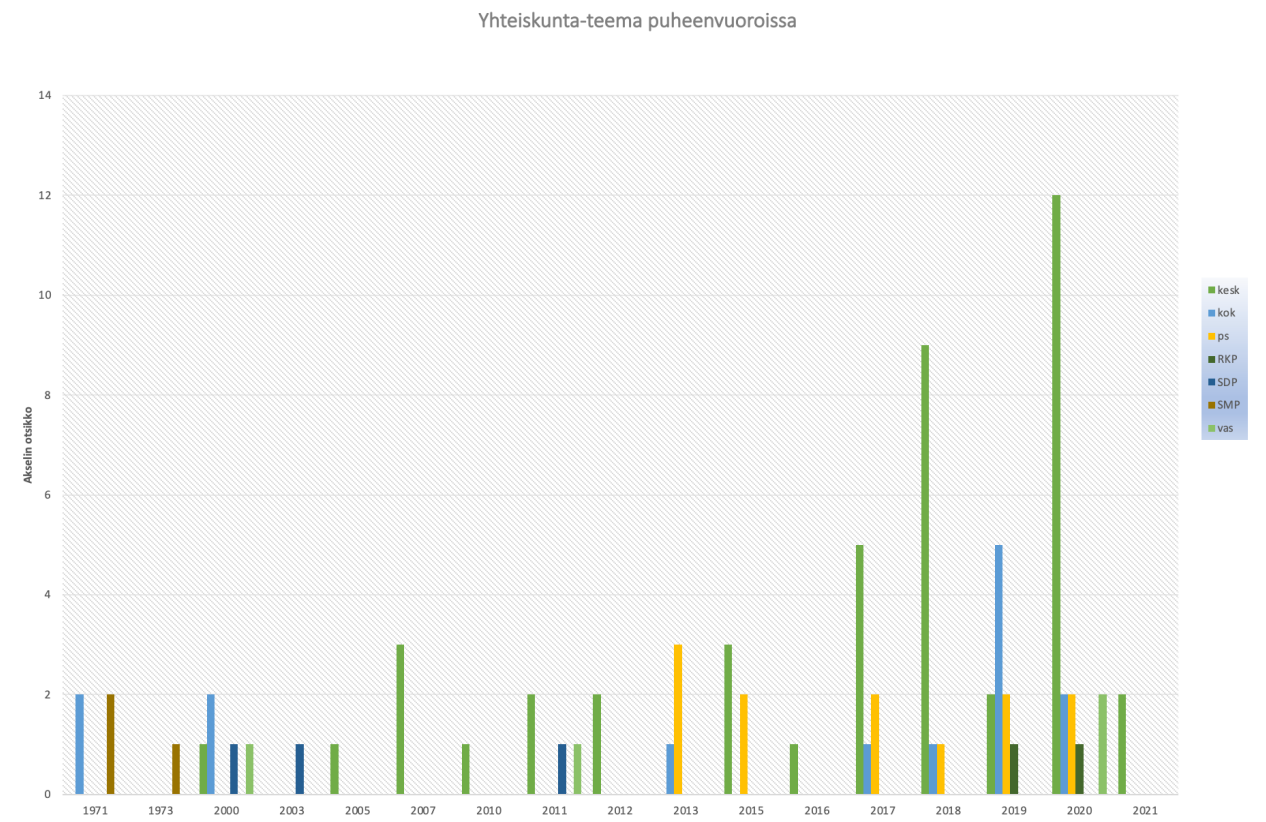
Yhteiskunta-teema on esiintynyt puheenvuoroissa yhteensä 91 kertaa (kaavio 10). Teemasta on puhuttu eduskunnassa pääosin kielteisessä sävyssä, kaikkiaan 82 kertaa ja useimmiten puhujana ovat olleet keskustan kansanedustajat. Puheenvuorot painottuvat vuosille 2017–2020, jolloin on huomionarvoista se, että susia tapettiin vain MetsL 41 a §, 1 momentin nojalla.

Suomen susikanta romahti vuoden 2017 jälkeen ja sitä edeltävästi vuosina 2015–2016 oli niin sanottu kannanhoidollinen kokeilu, joka kesti kaksi vuotta⁷³. Kokeilun aikana tapettiin yhteensä 60 sutta, mutta kokonaiskuolleisuus nousi huomattavasti korkeammaksi, ollen vuonna 2016 pelkästään 79 yksilöä. Vuodesta 2016 alkoi myös Itä-Suomen hallinto-oikeudesta prosessi, jonka tuloksena 2019 EU-tuomioistuin antoi ennakkoratkaisun luontodirektiivin 92/43/ETY, artikla 16(1)e-poikkeamaperusteen käytöstä. Kyseinen direktiivin alakohta on metsästyslain 41 a § kolmas

⁷² Rikoslaki 19.12.1889/39, 4 luku, 5 §.

⁷³ Maa- ja metsätalousministeriö päivitti Suomen susikannan hoitosuunnitelman vuonna 2015. Tätä edelsi sidosryhmäkuuleminen ja useita työpajoja eri puolilla Suomea. Suden kannanhoidollinen metsästys kirjattiin sudenhoitosuunnitelmaan ja talvella 2015 aloitettiin kaksivuotinen suden kannanhoidollinen metsästys kokeiluluonteisesti. Suomen lainsäädäntö ei tunne "kannanhoidollista metsästystä", luontodirektiivin liitteen IVa lajien osalta tiukasta suojelusta voidaan poiketa, artikkelissa 16 säädetyllä tavalla, mikäli nämä artiklan 16 mukaiset edellytykset täyttyvät. "Kannanhoidollisella metsästyksellä" voidaan ymmärtää kannan kasvun rajoittamista.

momentti, jota Suomessa sovelletaan kantaa rajoittavaan, niin sanottuun kannanhoidolliseen metsästyksen

Kaavio 10: Yhteiskunta-teeman esiintyminen kansanedustajien puheenvuoroissa. N=91.

Muut teemat ovat satunnaisesti ilmeneviä teemoja, jotka pääasiallisesti ovat sävyllään kaikkein neutraaleimpia suhteessa edellä esitettyihin teemoihin. Muita teemoja ovat muun muassa eläinten nimistöön liittyvät teemat, virheellisen tiedon oikaiseminen, toteavat puheenvuorot (esimerkiksi "susi on riistalaji") ja kuolleen rauhoitetun eläimen hallussapitoon liittyvät, lähinnä teknislouhteiset lainsäädäntökysymykset.

Muita teemoja on puheenvuoroissa käsitelty yhteensä 27 kertaa ja ne jakautuvat jo käsiteltyihin teemoihin nähden varsin tasaisesti lähes kaikkien nykyisten puolueiden kesken. Eniten neutraaleja puheenvuoroja on käyttänyt keskusta, mutta tämä saattaa johtua myös siitä, että eduskuntapuolueista keskusta puhuu eniten susista.

3. Puolesta ja vastaan

3.1. Aktiivisimmat puolueet

Yhteensä eri teemat ovat esiintyneet kansanedustajien puheissa 766 kertaa. Ylivoimaisesti eniten susista ovat puhuneet keskustan kansanedustajat. Vuosina 1971–1988 susipuheen määrä on ollut varsin maltillista ja vuoden 1971 ajalle muutoin epätyypillisen runsas puheenvuorojen käyttö liittyy suden rauhoittamiseen asetuksella 1973, poronhoitoalueen ulkopuolella. Susien tarkkaa määrää ei tuolloin tiedetty, mutta niitä on ollut kyseisenä ajankohtana arviolta muutamia kymmeniä. Seuraavassa tarkastelen lyhyesti niiden nykyisten eduskuntapuolueiden viimeisimpiä puolue- tai erityisohjelmia, joissa suurpedot, susi tai metsästys jossain muodossa esiintyvät.

Vihreiden ympäristöohjelma on laadittu vuonna ja siinä esitetään jo tuolloin susikannan tavoitekooksi 500 yksilöä 2011 ⁷⁴. Ohjelmassa halutaan tukea petovahinkojen ennaltaehkäisyä aitojen ja laumanvartijakoirien avulla, sekä tarkentaa vastuita viranomaisten ja metsästysseurojen välillä. Poronhoitoalueelle vihreät halusivat susille reviiripohjaisen korvausmenettelyn, kuten maakotkalla. Luonto ja ympäristö, sekä etenkin niiden suojelu ja tilan parantaminen ovat keskeisessä roolissa useissa vihreiden ohjelmissa ja tavoitteissa. ⁷⁵

Vasemmistoliitto on laatinut vuonna 2022 *Uuden hyvinvoinnin tavoiteohjelman*, jossa mainitaan myös sudet. Tavoiteohjelmassa on listattu useita luonnonsuojeluun ja ympäristön tilaa parantavia asiakohtia, sekä mainittu erikseen erittäin uhanalaisen Suomen susikannan suojelu. Ohjelmassa nostetaan esiin myös muiden toimien kuin metsästyksen ensisijaisuus, mikä tarkoittaa esimerkiksi vahinkojen ennaltaehkäisyä, kuten sähköistettyjen petoaitojen käyttöä. Ympäristöarvot ovat nousseet etenkin 2000-luvulla keskeisiksi vasemmistoliiton ohjelmissa ja tavoitteissa. ⁷⁶

Perussuomalaisten maaseutupoliittisen ohjelman 2015 mukaan "*susi kuuluu luontoon, ei pihapiiriin*". Ohjelmassa kuvataan karjatilaa kiertävää sutta "*painajaiseksi*" ja vaaditaan "*häirikköpedoille*" välitöntä kaatolupaa. ⁷⁷ Kokoomuksen vuoden 2010 *Maaseutuohjelmassa* susi nähdään osana hoidettua maaseutua ja yhteiselo suurpetojen kanssa toteutuu "*näitä kantoja hoitamalla*" ⁷⁸. SDP:n *Varjosta valoon - työn, hyvinvoinnin, sivistyksen ja puhtaan ympäristön*

⁷⁴ Vihreiden ympäristöohjelma 2011.

⁷⁵ Poronhoitoalueella maksetaan vuosittain korvaus onnistuneesta maakotkan pesinnästä paliskunnalle, jonka alueella kotkan reviiri sijaitsee. Korvaus perustuu lakiin rauhoitettujen eläinten aiheuttamien vahinkojen ennalta ehkäisemisestä ja korvaamisesta. (HE 154/2021 vp)

⁷⁶ Vasemmistoliiton *Uuden hyvinvoinnin aika-tavoiteohjelma 2022*.

⁷⁷ Perussuomalaisten maaseutupoliittinen ohjelma 2015.

⁷⁸ Kansallinen Kokoomus Maaseutuohjelma 2010.

Suomi- ohjelmassa 2010 ei varsinaisesti puhuta susista tai suurpedoista, mutta mainitaan että "...
monipuolinen kulttuurielämä ja hyvin hoidettu luontosuhde ovat oleellinen osa uutta kasvua."

Erityisen tärkeänä nähdään jokamiehenoikeuksien turvaaminen.⁷⁹

Keskustan vuoden 2015 ohjelmassa *Keskustalle maaseutu on enemmän*, on paneuduttu perusteellisimmin metsästyksen ja kalastukseen maaseudun toimintoina. Sutta ei erikseen mainita, mutta ohjelmassa todetaan perussuomalaisten tavoin, että "*pedot kuuluvat suomalaiseen luontoon, mutta eivät pihapiireihin*". Petokantojen hoitoa toivotaan myös enemmän paikallistasolle, lupabyrokratiaan esitetään joustavuutta ja yhtenä tavoitteena mainitaan riistatalouden, metsästyksen ja kalastuksen perusteiden saattaminen koulujen opetukseen.⁸⁰

Siinä missä kokoomuksen näkemys maaseudusta on yrittäjyysympäristö, keskustalle maaseutu edustaa ylisukupolvista kokemusta ja jatkumoa, jota ohjaa peritty normisto joka osaltaan on myös turvannut resurssit.⁸¹ Sekä keskusta, että perussuomalaiset nimeävät ohjelmissaan susille paikat joissa niiden on suotavaa pysytellä, tai vähintään paikat joihin ne eivät kuulu: "*Susi kuuluu luontoon, ei pihaille*". Ihmisen ja suden elinpiiri on tiukasti rajattu, piha on tila johon suden ei ole hyvä tulla.⁸² Puolueista vihreät on luonto-orientoitunein ja edustajat nojaavat puheenvuoroissaan usein tieteelliseen tutkimukseen, mikä on vaikuttanut kaupungistumisen ohella osaltaan myös puolueen syntyhistoriaan.⁸³

Vuosina 1990–2005 susipuhe eduskunnassa on ollut vielä varsin maltillista, mutta puheen määrässä tulee selvä runsastuminen vuonna 2005, jolloin keskusta puhuu susista paljon suhteessa aiempiin vuosiin ja muihin puolueisiin. Valtaosa tästä puheesta, yhteensä 51 teemaa on kielteistä (N= 83).

Kaaviossa 11 on nähtävissä miten susipuhe vakiinnuttaa paikkansa eduskunnan keskusteluissa ja susi esiintyy kansanedustajien puheessa vuosittain jossain yhteydessä. Myös teemojen ja puheenvuorojen määrä kasvaa merkittävästi. Vuosina 2006–2021 susi esiintyy kansanedustajien puheenvuoroissa yhteensä 597 kertaa jossain teemassa. Vilkkaimmat susipuhevuodet ovat 2018–2020.

⁷⁹ Sosialidemokraattinen Puolue 2010.

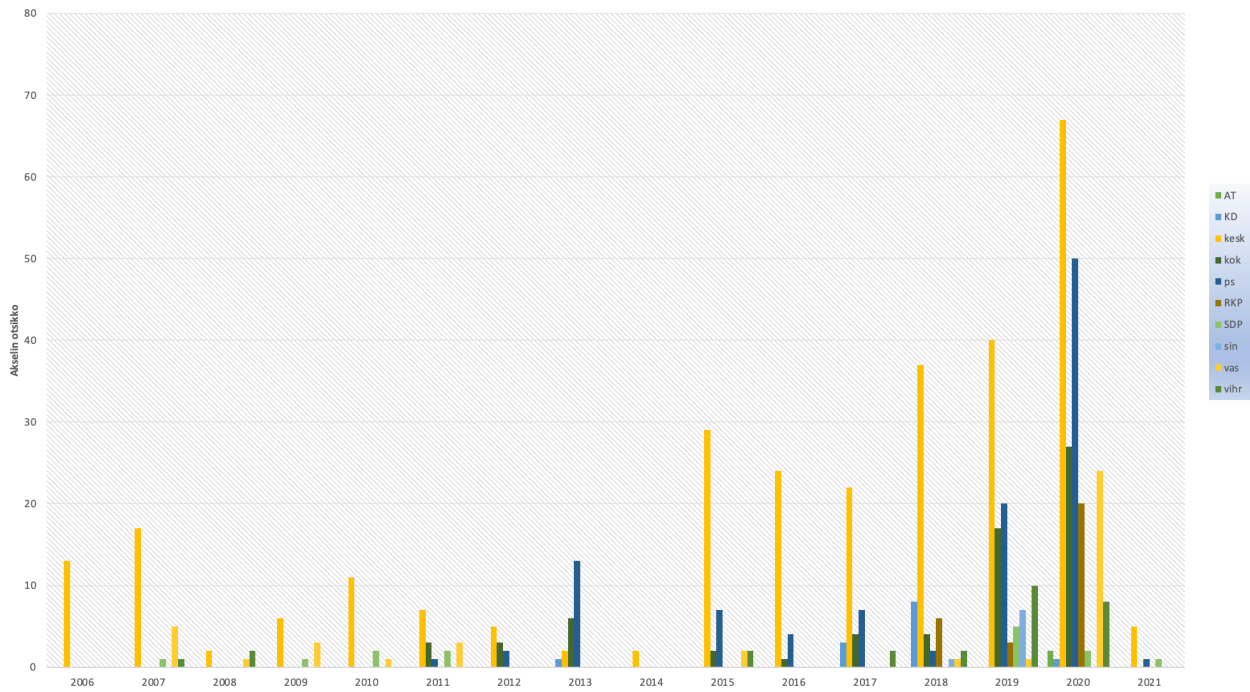
⁸⁰ *Keskustalle maaseutu on enemmän*. 2015.

⁸¹ Hankonen 2021, 107.

⁸² Lähdesmäki 2020, 147.

⁸³ Herlin 2021, 242.

Susipuhe eduskunnassa 2006–2021

Kaavio 11: Susipuhe eduskunnassa 2006–2021. N=597.

Keskusta on sekä susipuheen määrässä, että laadussa saavuttanut johtoaseman eduskunnassa. Määrällisesti keskusta on tuottanut lähes puolet eduskunnan susipuheesta (taulukko 2). Ellei eduskuntaryhmä Ano Turtiaista huomioida, nykyisistä puolueista puheenvuoromäärissään maltillisin susia koskien on ollut kristillisdemokraatit. Heidän puheenvuoroissaan susiin liittyvät teemat esiintyvät harvakseltaan, vain 14 kertaa, joskin puhe on sävyiltään negatiivista.

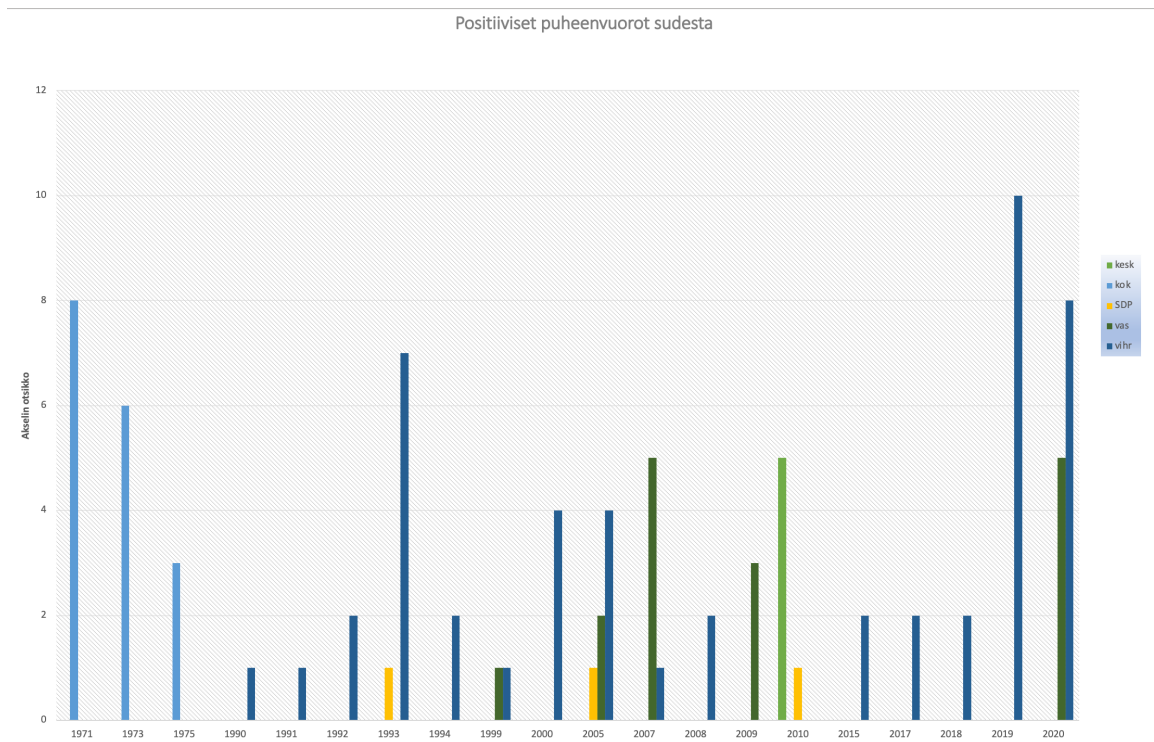
Eduskunnan puheenvuorot susista ja niissä esiintyneet teemat ovat enimmäkseen olleet sävyiltään negatiivisia. Negatiivisia teemoja on esiintynyt yhteensä 657 kertaa (taulukko 3). Sävyiltään positiivisia teemoja puheenvuoroissa esiintyy 90 kertaa (kaavio 12) ja näistä puheenvuoroista lähes puolet ovat pitäneet vihreiden eduskuntaryhmän kansanedustajat. Vihreät myös viittaavat puheessaan useimmin tutkimustietoon. Eduskuntaryhmistä vihreät näyttäisi puheenvuoroissaan olevan johdonmukaisesti sutta ja sen suojelua puolustavalla kannalla. Muissa puolueissa liukumaa on molempiin suuntiin. Kaikkein kielteisissä puheenvuorojensa teemoissa on kuitenkin perussuomalaiset. Heistä kukaan ei ole sisällyttänyt puheeseensa yhtään vähintään neutraalia teemaa susista.

Taulukko 2. Susipuhe eduskunnassa vuosittain ja puolueittain.

kanta	(Kaikki)																	
Määrä / metateema	Sarakeotsikot																	
Riviotiskot	AT	KD	kesk	kok	ps	RKP	SDP	sin	SKDL	SKYP	SMP	vas	vihr	Kaikki yhteensä				
1971			7	14				4				5						30
1973			2	6						1	2	4						15
1975			2	10		1	1		1			5						20
1976		1	1															2
1977			2					2										4
1983			1									6	1					8
1984			1	1														2
1988							1							1				2
1990														1				1
1991														1				1
1992								1						2				3
1993			3					3						8				14
1994			4											2				6
1997								1										1
1999			3					3					1	1				8
2000			2	2				2				1	4					11
2002			2					1										3
2003			2					3										5
2004								3										3
2005			18	4				1					3	4				30
2006			13															13
2007			17					1					5	1				24
2008			2										1	2				5
2009			6					1					3					10
2010			11					2					1					14
2011			7	3	1			2					3					16
2012			5	3	2													10
2013		1	2	6	13													22
2014			2															2
2015			29	2	7								2	2				42
2016			24	1	4													29
2017		3	22	4	7									2				38
2018		8	37	4	2	6		1					1	2				61
2019			40	17	20	3	5	7					1	10				103
2020	2	1	67	27	50	20	2						24	8				201
2021			5		1		1											7
Kaikki yhteensä		2	14	339	104	107	31	39	8	2	2	20	47	51				766

Taulukko 3. Negatiivinen susipuhe eduskunnassa vuosittain ja puolueittain.

kanta	k																	
Määrä / metateema	Sarakeotsikot																	
Riviotiskot	AT	KD	kesk	kok	ps	RKP	SDP	sin	SKDL	SKYP	SMP	vas	Kaikki yhteensä					
1971			7	6				4				5						22
1973			2								2	4						8
1975			2	7		1	1		1			3						15
1976		1	1															2
1977			2					2										4
1983			1									2	1					4
1984			1	1														2
1992								1										1
1993			1					1										2
1994			2															2
1997								1										1
1999			3					3										6
2000			2	2				1				1						6
2002			2					1										3
2003			2					3										5
2004								3										3
2005			18	3									1					22
2006			13															13
2007			17					1										18
2008			2										1					3
2009			6					1										7
2010			6					1										7
2011			7	3	1			2					3					16
2012			5	3	2													10
2013		1	2	6	13													22
2014			2															2
2015			29	2	7								2					40
2016			24	1	4													29
2017		3	22	4	7													36
2018		8	37	4	2	6		1										58
2019			40	17	20	3	5	7					1					93
2020	2	1	67	27	50	20	2						19					188
2021			5		1		1											7
Kaikki yhteensä		2	14	330	86	107	30	34	8	1	2	14	29					657

Kaavio 12: Positiiviset puheenvuorot sudesta eduskunnassa. N= 90.

3.2. Aineistossa esiin nousevat puhujat

Kansanedustajien puheenvuoroissa nousee esiin muutamia kiinnostavia puhujapersoonia. Keskustan Lauri Oinonen, perussuomalaisten Reijo Hongisto ja keskustan Hannu Hoskonen ovat pitäneet toimikautensa nähden eniten puheita. Näiden edustajien puheet ovat merkkimääräisesti myös pisimpiä ja heidän käyttämänsä kieli on varsin värikästä. Kaikkein eniten susista on eduskunnassa puhunut keskustan kansanedustaja Hannu Hoskonen. Hän on pitänyt istuntosalissa 34 puheenvuoroa susista.

Lauri Oinonen on taustaltaan pappi. Keskustan kansanedustajana Oinonen toimi 1999–2011 ja vaikutti ennen edustajantoimeaan ja sen jälkeen myös Keuruun kunnallispolitiikassa.⁸⁴ Oinosen puheet lukeutuvat Hoskosen ja Hongiston ohella eduskunnan värikkäimpiin. Oinonen on puheessaan korostanut susien vaarallisuutta ja kyseenalaistanut toistuvasti DNA-tutkimuksen, väittäen Suomen susien olevan etupäässä risteymiä:

⁸⁴ Eduskunta, kansanedustajat: Lauri Oinonen.

Susi pystyy saamaan jopa kolmet pennut, joissa voi olla koirasusia joukossa rajoittamaton määrä ⁸⁵.

Perussuomalaisten kansanedustaja Reijo Hongisto on siviiliammatiltaan poliisi. Hän on toiminut kansanedustajana 2011–2019. Kun perussuomalaisten puolue jakautui Jussi Halla-Ahon tultua puolueen puheenjohtajaksi 2017, siirtyi Hongisto puolueen ministereiden ja osan kansanedustajien vanavedessä osaksi ryhmittymää, joka nimettiin myöhemmin siniseksi tulevaisuudeksi. ⁸⁶

Hongiston puheenvuoroja löytyy siis molemmista ryhmistä. Hongisto on kirjoittanut myös omilla kotisivuillaan blogitekstejä suurpedoista. Hongiston puheenvuoroja on 12 kappaletta ja hänen puheessaan on kuultu muun muassa susien siirtoistutuksista ja metsästyksestä:

On herännyt epäily siitä, että RKTL⁸⁷ siirtelee eläimiä paikasta toiseen ⁸⁸.

Hannu Hoskonen on niin ikään keskustan kansanedustaja Pohjois-Karjalasta ja määrällisistä kärkipuhujista ainoa, joka on tutkielmani tekohetkellä istuva kansanedustaja. Hoskosen kansanedustajan ura alkoi kausilla 2003–2011 ja on jälleen jatkunut 2015 alkaen. ⁸⁹ Hoskosen teemoja susipuheessa ovat etenkin pienet, pimeällä koulutiellä kulkevat lapset, susien vaarallisuus, susien runsastuminen ja maaseudun yleinen ahdinko petojen vuoksi. Hoskosta ovat huolettaneet myös laittoman metsästyksen torjunta ja tähän liittyvät viranomaistoimet:

...jos joku soittaa, että täällä on susisalametsästyksen menossa, niin kohta on helikoptereista lähtien koko maa täynnä porukkaa ⁹⁰.

Muita kiinnostavia puhujia ovat olleet kokoomuksen Pertti Salolainen, vihreiden Erkki Pulliainen ja keskustan Tanja Karpela. Eesityksen suden rauhoituksesta toi eduskuntaan kansanedustaja Pertti Salolainen ensimmäisen kerran 1971 ja hän olikin asiansa kanssa alkuun kohtaisen yksin. Susi rauhoitettiin asetuksella poronhoitoalueen ulkopuolella vuonna 1973. Salolainen vastusti muun muassa sudesta maksettavaa tapporahaa 30.3.1971.

Meidän tulisi luopua näiden tapporahojen maksamisesta, jotta sen jälkeen, kun tutkimus on valmis, meillä on todella jotain suojeltavaa vielä jäljellä. ⁹¹

⁸⁵ Edustaja Oinonen Lauri 30.3.2005.

⁸⁶ Eduskunta, kansanedustajat: Reijo Hongisto.

⁸⁷ Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, nykyisin Luonnonvarakeskus.

⁸⁸ Edustaja Hongisto Reijo 7.2.2013.

⁸⁹ Eduskunta, kansanedustajat: Hannu Hoskonen.

⁹⁰ Edustaja Hoskonen Hannu 14.12.2017.

⁹¹ Edustaja Salolainen Pertti, 30.3.1971.

Kokoomuksen Pertti Salolainen on ollut useiden luonnonsuojelua edesauttavien aloitteiden alullepanija 1970-luvulta alkaen. Hänen käsialaansa ovat muun muassa suden, ahman ja petolintujen rauhoitukseen tähtäävät aloitteet. Salolainen on WWF Suomen perustajajäsen ja harrastaa kertomansa mukaan luontokuvausta. Salolainen on useissa eduskunnassa käyttämissään puheenvuoroissaan tukenut sekä suden, että muiden suurpetojen suojelua. Pertti Salolainen toimi kokoomuksen kansanedustajana vuosina 1970–1996 ja 2007–2019. Salolainen oli osa Suomen EU-jäsenyysneuvottelukuntaa.⁹²

Erkki Pulliainen on Oulun yliopiston eläintieteen professorina ollut kansanedustajista paras substanssiosaaminen ja puheenvuoroissaan Pulliainen usein oikaisi edustajakollegojen puutteellisia tai virheellisiä puheita susista. Myös Pulliainen käytti kohtuullisen paljon puheenvuoroja (13) susista kansanedustajan uransa aikana. Pulliainen oli professorintoimensa ohella myös Värriön tutkimusaseman perustaja. Pulliainen toimi vihreiden kansanedustajana vuosina 1987–2011. Erkki Pulliainen tunnettiin myös liikanimellä "Susi-Pulliainen" johtuen hänen suurpetoihin, etenkin susiin keskittyvästä tutkimustyöstään. Pulliainen on julkaissut useita tutkimusalaansa liittyviä kirjoja ja tutkimusartikkeleita.⁹³ Puheessaan 21.9.2000, edustaja Pulliainen esitti seuraavan kysymyksen:

Tuntuuko teistä yhteiskunnallisesti vaaralliselta se, että sudet syövät niiden normaaliravintoa, hirvenlihaa⁹⁴?

Keskusta linjasta täysin poikkeava puhuja on ollut kansanedustaja Tanja Karpela Uudenmaan vaalipiiristä. Hän on pitänyt käytännössä kaikki keskustan myönteiset teemat sisältävät puheenvuorot eduskunnassa. Karpelan puheenvuoroja on ollut kolme kappaletta ja niissä on yhteensä ollut viisi teemaa. Ennen kuin Karpela tuli valituksi kansanedustajaksi, hänet tunnettiin Miss Suomena 1991. Hän toimi kansanedustajana 1999–2011.⁹⁵ Karpela on ollut huolissaan muun muassa poronhoitoalueen susista ja puolustanut susien pannoituksesta saatavia tutkimushyötyjä.

3.3. Puheen kontekstit

Valtaosa eduskunnassa käydystä susipuheesta on liittynyt lainsäädäntöasiaan. Susipuhetta on tuotettu keskusteltaessa pääasiassa metsästyslakia, riistahallintolakia, luonnonsuojelulakia, rikoslakia tai vieraslajilakia koskevissa muutoksissa tai lakialoiteissa, mutta mainittakoon että yksi puheenvuoro susista on käytetty myös maankäyttö- ja rakennuslakia koskevan keskustelun aikana.

⁹² Eduskunta, kansanedustajat: Pertti Salolainen.

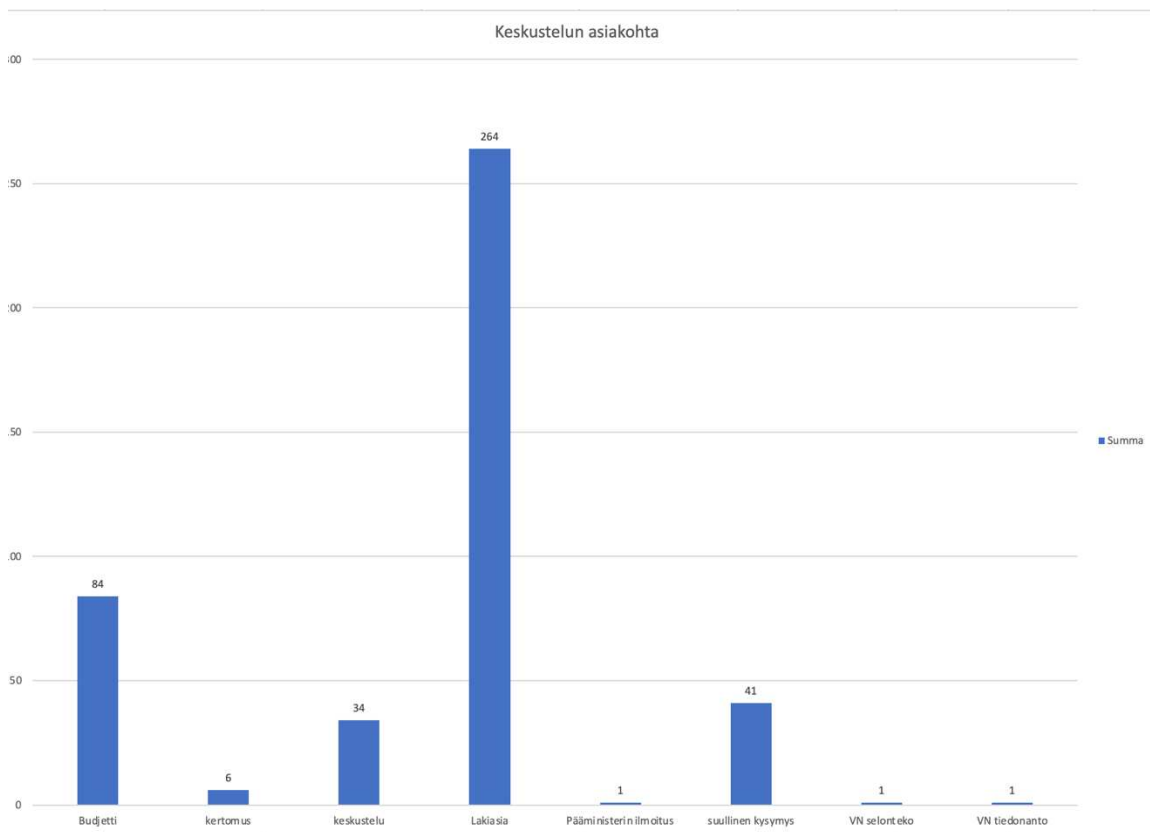
⁹³ Eduskunta, kansanedustajat: Erkki Pulliainen.

⁹⁴ Edustaja Pulliainen Erkki 21.9.2000.

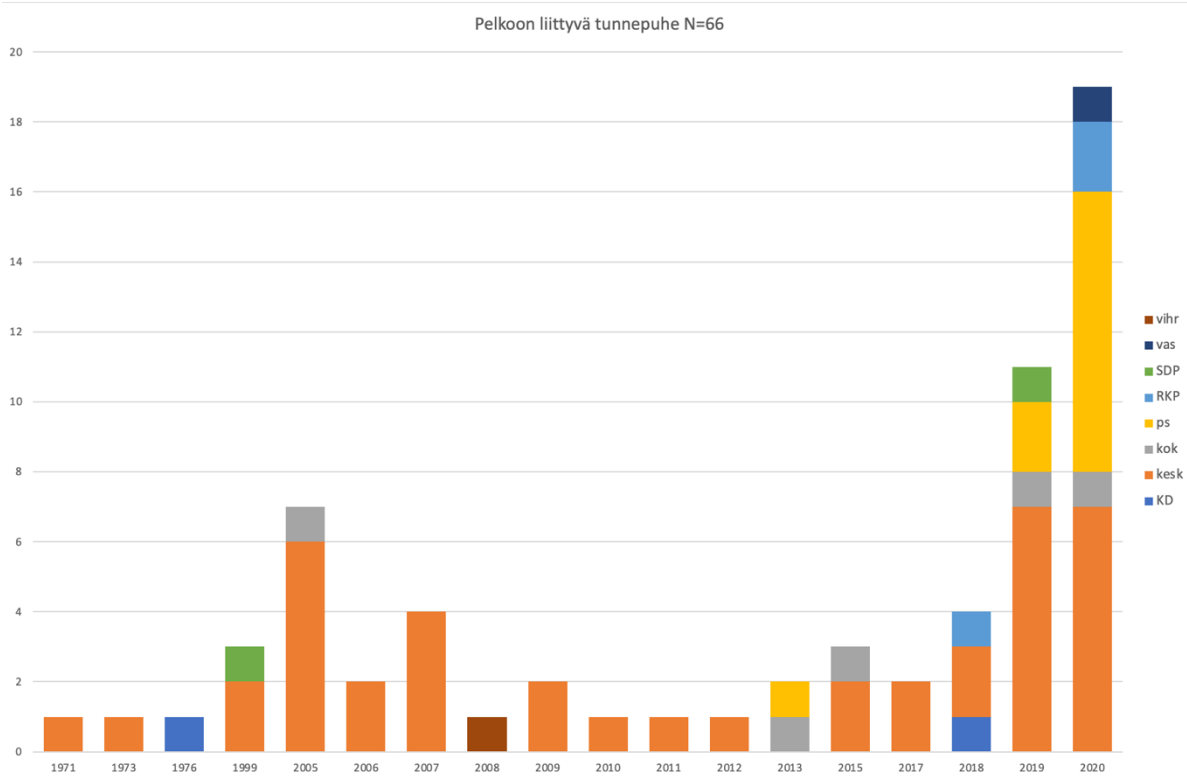
⁹⁵ Eduskunta, kansanedustajat: Tanja Karpela.

Lainsäädäntöön liittyvää susipuhetta on esiintynyt yhteensä 264 kertaa (N= 432). Susista on puhuttu myös päätettäessä valtion tulo- ja menoarviosta, sekä erilaisista lisämäärärahoista (84 puheenvuoroa). Nämä puheenvuorot ovat koskeneet pääasiallisesti susista aiheutuvia ja valtion korvaamia petovahinkoja sekä vahinkojen ja korvausten määrää (kaavio 13).

Sudet ovat puhuttaneet myös kansanedustajien suullisissa kysymyksissä (41 puheenvuoroa), sekä yleiskeskusteluissa, joissa ei kuitenkaan ole tehty päätöksiä (34 puheenvuoroa). Tällaiset keskustelut ovat liittyneet esimerkiksi viranomaistiedotteisiin vesikauhusta, Neuvostoliiton hajoamiseen ja liittymisestä Euroopan Yhteisöön sekä erilaisiin selontekoihin. Lisäksi muutama puheenvuoro liittyy vuosikertomuksiin, pääministerin ilmoitukseen ja pääministerin selontekoon (kaavio 13).

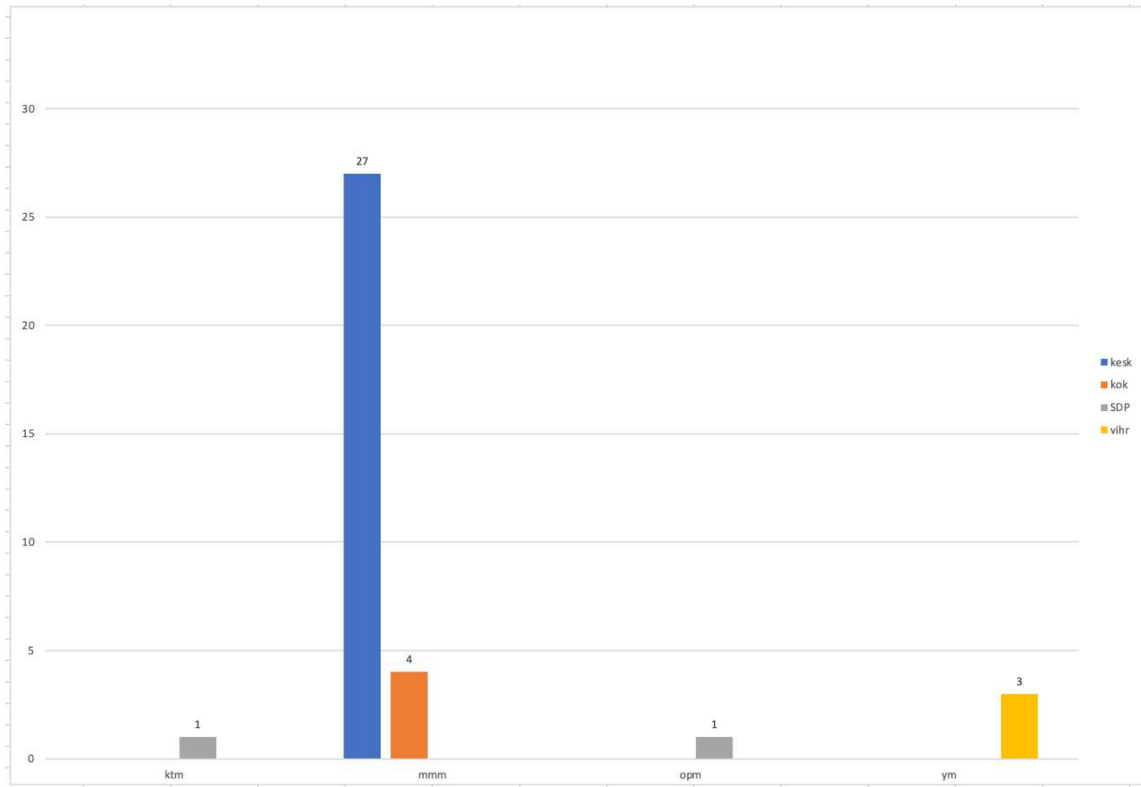
Kaavio 13: Kansanedustajien susipuheen jakautuminen käsiteltävän asian mukaan.

Kaavio 14: Pelkoon liittyvä tunnepuhe puolueittain ja eri vuosina.

Koska pelko on keskeinen ja selvästi erottuva tunneteema kansanedustajien puheessa, olen koonnut kaavioon 14 kaikki tähän liittyvät puheet tarkastellakseni niitä vielä lähemmin. Mikäli puheessa ilmeni uhka, vaara, "ihmisuhri" tai viittauksia 1800-luvun Varsinais-Suomeen, koostin nämä kaikki puheet samaan taulukkoon. Pelkopuhe on voimistunut kahtena viimeisimpänä vuotena, mutta myös vuonna 2005 on havaittavissa selkeä runsastuminen tämän teeman ympärillä. Eniten pelkopuhetta käyttää keskusta, mutta viime vuosina myös perussuomalaiset ovat puhuneet erilaisista susiin liittyvistä huolista ja peloista. Pelkopuheeseen liittyy vahvasti myös empatia, etenkin kun puhe koskee lapsia ja heidän turvallisuuttaan tai 1800-luvun Varsinais-Suomen susisurmia.

Oikeudenmukaisuuteen liittyvät tunteet nousevat esiin pääasiassa yhteiskunta-teeman alla (kaavio 10). Nämä tunteet liittyvät läheisesti vääräkokemukseen milloin "EU" tai "Bryssel" ei huomioi riittäväällä tavalla paikallisten asukkaiden huolia, poliisi jahtaa salametsästäjiä sen sijaan, että valvoisi "oikeita rikollisia" tai Suomen oikeuslaitoksen koetaan toimivan jotenkin väärin asettaessaan poikkeuslupia täytäntöönpanokieltoon.

Kaavio 15: Ministerisalkkujen jakautuminen puolueittain susipuheessa.

Pääasiallisesti eduskunnassa pidetty susipuhe on liittynyt maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalaan, mutta joitakin kertoja myös oikeusministeriön ja ympäristöministeriön alaisiin asiakokonaisuuksiin. Hallituksen ministerit ovat pääasiassa vastanneet suullisiin kysymyksiin ja käyttäneet vastauspuheenvuoron 36 kertaa. Useimmiten vastaajana on ollut maa- ja metsätalousministeri, mutta toisinaan myös ympäristöministeri, opetusministeri, sekä kauppaa- ja teollisuusministeri ovat joutuneet ottamaan kantaa susiin. Pääasiallisesti maa- ja metsätalousministerin salkku on ollut keskustan hallinnassa (kaavio 15).

3.4. Argumentaatiotekniikat

Chaïm Perelmanin (1996) argumentaatioteorian mukaan argumentit voidaan jakaa karkeasti kahteen pääluokkaan: sidosmuotoisiin (assosiatiivisiin) ja erottelumutoisiin (dissosiatiivisiin), joista ensin mainitut vahvistavat jo olemassa olevia ja hyväksytyjä arvoja ja jälkimmäiset taas muodostavat uusia vastakohtapareja.⁹⁶ Sidosmuotoiset argumentit voidaan jakaa edelleen kolmeen pääryhmään:

1) Kvasiloogisiin, eli näennäisesti loogisiin, mutta epäjohdonmukaisiin väitteisiin.

⁹⁶ Perelman 1996, 57–61.

On aika ihmeellistä, että kansallispuiston alueella voivat karhu ja susi liikkua vapaasti, riehua, niin kuin luonnossa halutaan mutta jos koira menee sinne hirven perässä haukkuen taikka jänistä ajaen, koiranomistaja voidaan lähes rautoihin heti sen jälkeen laittaa siitä asiasta. ⁹⁷

2) Todellisuuden rakenteeseen nojaaviin, eli syy-seuraussuhteisiin ja rinnakkaissuhteisiin.

Samaan aikaan, jos Etelä-Suomeen tulee karhu pihapiiriin pyörimään, on televisiossa välittömästi hälytykset ja siellä ovat kohta ilmavoimat ja poliisivoimat ja kaikki mahdolliset asevoimat liikkeellä. Karhu tai susi kyllä poistetaan lopullisesti uhanalaisten listalta sinä päivänä. ⁹⁸

3) Todellisuuden rakennetta muokkaaviin tekniikoihin, kuten esimerkkeihin, havainnollistuksiin ja malleihin.

Esimerkiksi se tapa, jolla meidän lehdistömme ja tiedotusvälineet käsittelevät tätä petokysymystä, on omiaan luomaan juuri sen kaltaista susikauhua, jota me olemme aivan viime viikkoinakin saaneet huomata. ⁹⁹

Dissosiativinen, eli erotteleva argumentaatio taas pyrkii perustelemaan miksi jokin ilmiö (kannanhoidollinen metsästys) olisi väärin tai virheellinen (koska susi on uhanalainen). Toisaalta ilmiölle pyritään saamaan hyväksyntä, jakamalla ilmiötä osiin ja hakemalla niille hyväksyntää. ¹⁰⁰

Ehdin edellisessä puheenvuorossani mainita sen, että Yhdysvalloissa joihinkin kansallispuistoihin on palautettu susia. Tämä on lisännyt luonnon monimuotoisuutta näissä kansallispuistoissa huomattavasti... ¹⁰¹

Eryteisesti kvasiloogiset argumentit ovat mielenkiintoisia, sillä vaikka niistä löytyy loogisia elementtejä, niitä on tarkasteltava lähemmin tai argumentoinnin kohteena oleva asia on tunnettava varsin hyvin, jotta epäloogisuudet voidaan havaita. Kvasiloogiset argumentit esittelevät mielellään ristiriitoja ja yhteensopimattomuuksia, jotka esitetyssä tilassa ja ajassa aiheuttavat myös konflikteja. Myös samaistaminen, määrittely ja analyysi ovat kvasiloogisia tekniikoita. Määrittelijät ja määritelmät voivat olla mielivaltaisia ja asia voi määritellä itse itsensä. ¹⁰²

⁹⁷ Edustaja Lahtela Seppo 11.9.2002.

⁹⁸ Edustaja Hoskonen Hannu 19.1.2011.

⁹⁹ Edustaja Salolainen Pertti 14.1.1973

¹⁰⁰ Perelman, 1996, 150.

¹⁰¹ Edustaja Hassi Satu 7.2.2017.

¹⁰² Perelman 1996, 62–74.

Jotkut argumentit on hankala sijoittaa mihinkään kategoriaan, kuten "*Eiväthän susi ja ahma ole mitään matelijoita*"¹⁰³ tai "*Mutta minä olen myöskin melkein nähnyt seuraavan tilanteen (kun susi ja koira parittelivat)...*"¹⁰⁴. Koska puheenvuoroja kuitenkin on paljon ja osa niistä on varsin pitkiä sisältäen useita argumentaatiotekniikoita, olen valinnut kustakin aineiston puheenvuorosta yhden keskeisimmän, useimmin käytetyn tai perustelluimman argumentaatiotekniikan ja antanut sille arvon jostain neljästä yllä olevasta jaottelusta. En ole käynyt argumentaatiovirheitä läpi, vaikka kappaleen alun esimerkkeihin näitä selvästi voisi soveltaa.

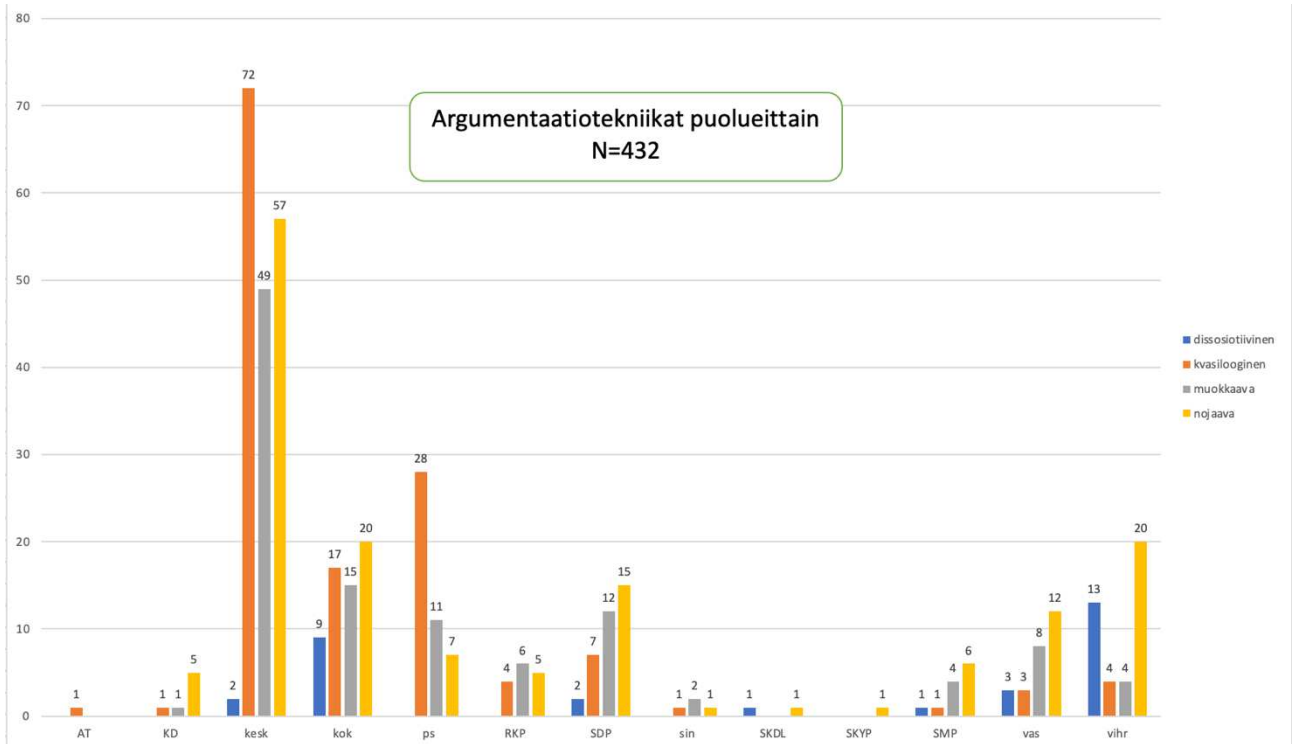
Perelmanin jaottelu valottaa varsin hyvin kansanedustajien puheen struktuuria, sitä miten puhe eduskunnassa on tietoisesti rakentunut. Kaikki edellä mainitut tekniikat esiintyvät puheenvuoroissa, osin myös päällekkäisinä ja lisäksi samoissa puheenvuoroissa voidaan samanaikaisesti käyttää ja yhdistää useita tekniikoita, tai toistuvasti samaa tekniikkaa.

Kaaviosta 16 nähdään, että eniten kvasiloogisia argumentaatiotekniikoita käyttää puolueista keskusta (72 puheenvuoroa) ja toiseksi eniten perussuomalaiset (28 puheenvuoroa). Dissosiativisia tekniikoita käyttävät eniten vihreät (13 puheenvuoroa) ja kokoomus (9 puheenvuoroa).

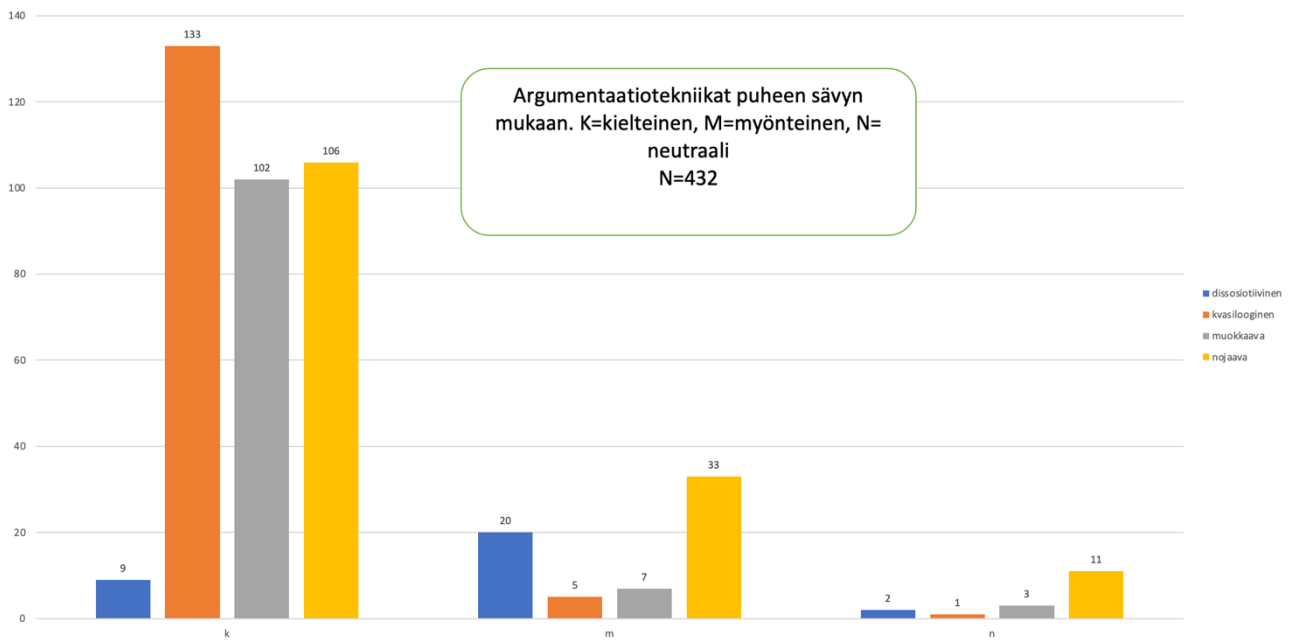
Kuten kaaviosta 17 voidaan todeta, kvasiloogisia argumentteja käytetään eniten sävyltään kielteisessä susipuheessa (133 puheenvuoroa), kun taas dissosiativiset argumentit ovat muita useammin sävyltään myönteisiä (20 argumenttia).

¹⁰³ Edustaja Vilmi Petter 30.3.1971.

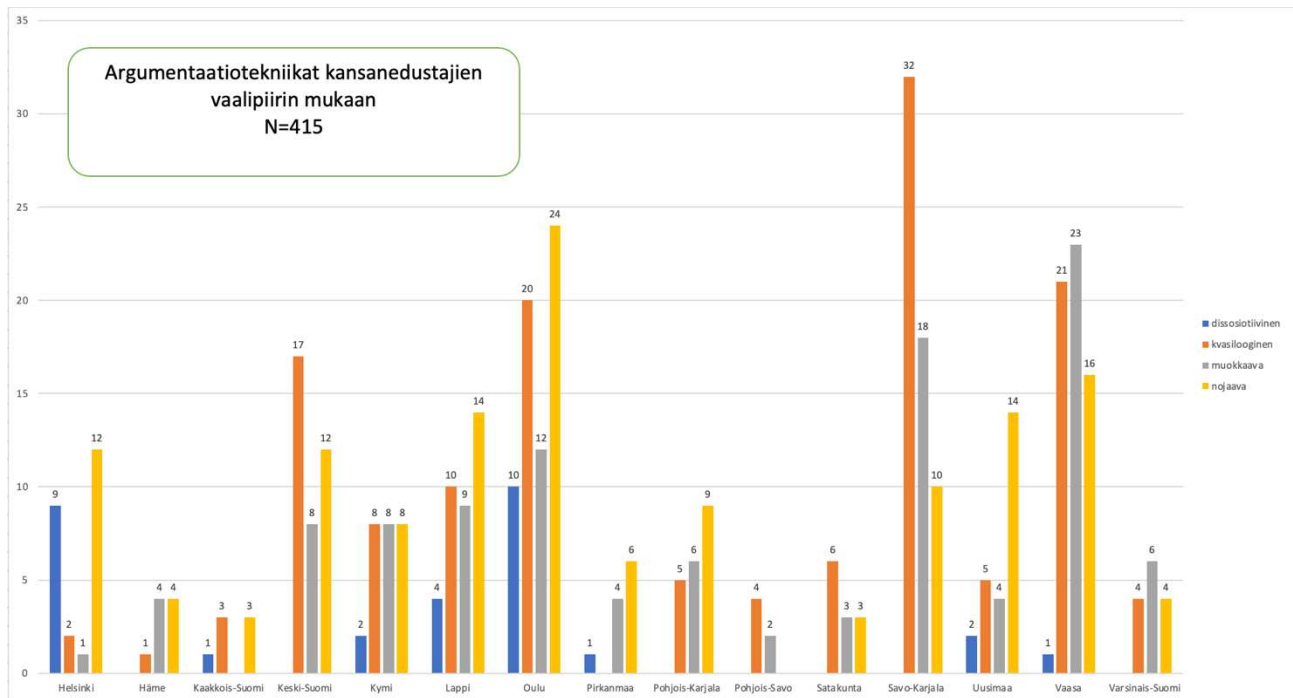
¹⁰⁴ Edustaja Oinonen Lauri 4.5.2005.

Kaavio 16: Dissosiativiset, kvasiloogiset, muokkaavat ja nojaavat argumentaatiotekniikat puolueittain eduskunnassa 1971–2020.

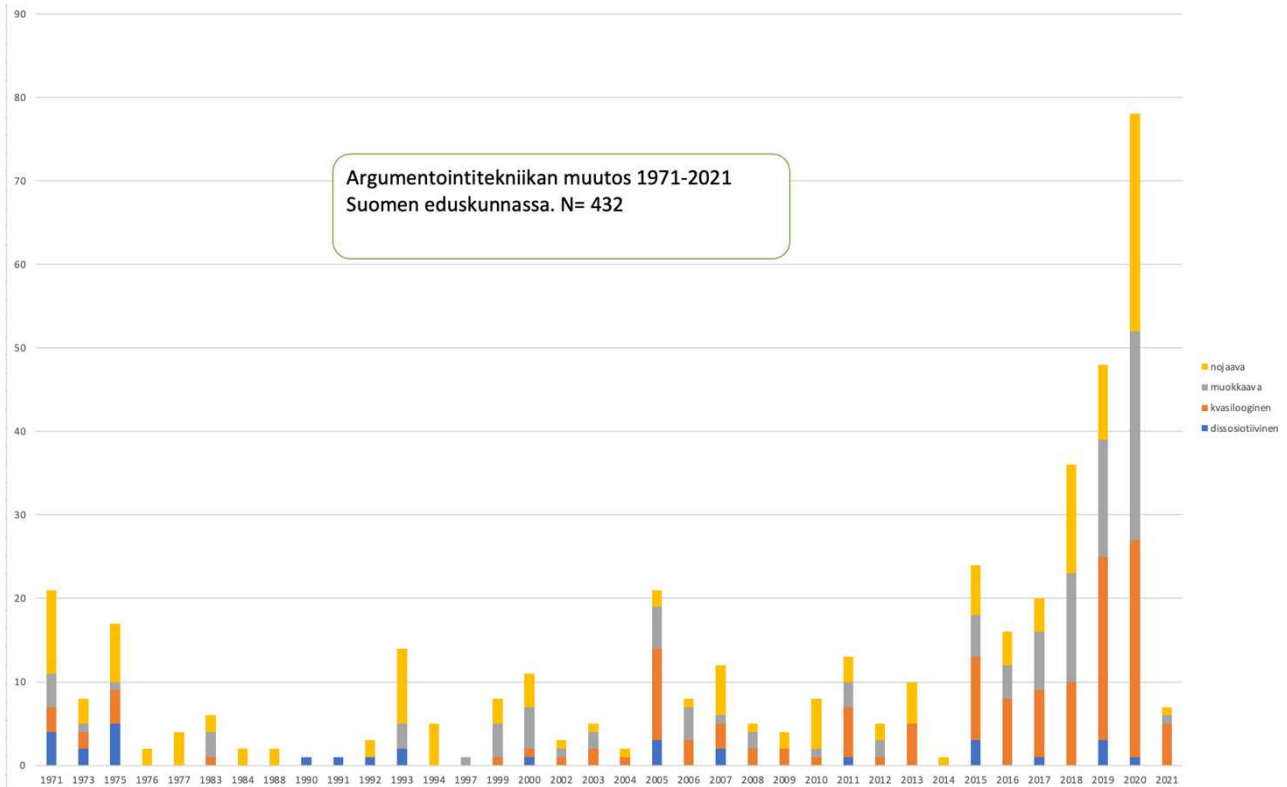
Kaavio 17: Argumentaatiotekniikat puheen sävyn mukaan. K= kielteinen, M= myönteinen, N= neutraali sävy.

Kaavio 18: Argumentaatiotekniikat kansanedustajien vaalipiirin mukaan.

Kaaviossa 18 on esitetty argumentaatiotekniikoiden jakauma sen mukaan mistä vaalipiiristä kansanedustajat tulevat. Selvyyden vuoksi taulukosta on poistettu muutamia vähämerkityksellisiä vaalipiirejä, joita ei enää ole olemassa, kuten Turun eteläinen, Hämeen eteläinen, Kuopion ja Mikkelin vaalipiirit. Kokonaistuloksen kannalta näillä ei ole merkitystä. Eniten susipuhetta esitetään Savo-Karjalan, Vaasan ja Oulun vaalipiireistä ja etenkin Savo-Karjalan edustajat käyttävät eniten kvasioloogista argumentointitekniikkaa. Dissosiativinen argumentointi keskittyy sekä Oulun, että Helsingin vaalipiireihin. Oulun vaalipiirin puhe selittyy lähinnä Erkki Pulliaisen käyttämällä runsaalla puheenvuoromäärällä.

Erikoinen ilmiö on Keski-Suomen vaalipiirin runsas susipuhe, sillä Keski-Suomessa ei juuri ole kuluneina vuosikymmeninä susia tavattu. Ilmiö selittyy kuitenkin kahden keski-suomalaisen kansanedustajan, Lauri Oinosen ja Anne Kalmarin runsaalla osallisuudella susipuheeseen. Satakunnan ja Varsinais-Suomen susikanta alkoi vakiintua vuosina 2006–2010 ja on tällä hetkellä yksi Suomen vahvimpia. Tämä ei kuitenkaan käy ilmi puheen määrässä verrattuna Keski-Suomen puhemäärään (kaavio 18). Kalmari on lisäksi toiminut maa- ja metsätalousvaliokunnan puheenjohtajana.

Kaavio 19: Argumentointitekniikoiden muutos eduskunnan susipuheessa 1971–2021.

Kvasilooginen argumentointi on yleistynyt eduskunnan susipuheessa vuodesta 2005 alkaen, minkä jälkeen se on ollut jokseenkin säännöllistä (kaavio 19). Tämän argumentointitekniikan puhetyyliä on esiintynyt toki aiemminkin, mutta epäloogisuudet näyttävät viime vuosina selvästi vakiintuneen puheeseen ja jopa runsastuneen.

4. "Monta hyvää puheenvuoroa eri puolilta Suomea."

4.1. Susikuva ja sen muutos eduskunnan puheessa

Sekä kansalaiskeskustelussa, että eduskuntapuheessa susien yksilömäärän kuvataan usein "räjähtäneen käsiin." Käytetty kielikuva käsiin räjähtämisestä on lähinnä susien äkillinen, eksponentiaalinen yksilömäärän kasvu, joka ei kuvaa todellista tilannetta. Mielikuvan ja todellisuuskuvan ristiriitaista tilaa selitetään usein sillä, että tutkimuslaitos "valehtelee" tai "pimittää tietoa", eikä virallistietoon luoteta, vaan luotettavampana koetaan paikallisten metsästäjien keräämä havaintotieto.¹⁰⁵ Nämä epäilykset tutkimuslaitosta kohtaan eivät ole poikkeuksellisia eduskuntapuheessakaan.

¹⁰⁵ Bisi & Kurki 2005, 80.

Jo kansalaisten turvallisuudentunteenkin kannalta meidän on saatava tietää susien todellinen määrä Suomessa. Luonnonvarakeskuksen arvio ei kansan syvien rivien keskuudessa nauti pätkän vertaa luottamusta. Arvio on arvio, eikä se mielestäni tarkaksi faktaksi muutu, vaikka suojeleuintoilijat kuinka asiansa puolesta itkevät. ¹⁰⁶

Todellinen susikanta Suomessa on varmasti välillä 500—1 000, se on aika lähellä sitä. Luonnonvarakeskus peittelee tätä kuin kruununjalokiveä piilossaan. Miksi tätä totuutta ei haluta tuoda julkisuuteen? ¹⁰⁷

Susien määrä on Luonnonvarakeskuksen kannanarvioiden mukaan kylläkin kaksinkertaistunut aikaperiodilla 1996–2021, mutta yksilömääräisesti se tarkoittaa 144 sutta enemmän vuoteen 1996 nähden ja 25 vuoden tarkastelujakson aikana kunakin vuonna on siten laskennallisesti tullut 5,76 suden lisäys. Määrällisesti se ei ole paljon, vaan keskiarvoisesti yhden pentueen koko. Käytännössä susikanta on siis pystynyt lisääntymään yhden pentueen verran joka vuosi 25 vuoden aikana. Luonnonvarakeskuksen viimeisimmän kanta-arvion mukaan Suomessa oli maaliskuussa 2023 yhteensä noin 310 sutta. ¹⁰⁸

Eduskunnassa tuotetun susipuheen määrässä on kuitenkin tapahtunut selkeä kasvu. Sudet ovat toki puhuttaneet poliitikkoja kaikkina tarkastelujakson vuosikymmeninä, kuten ennen sitä ja todennäköisesti myös sen jälkeen, mutta susipuheen määrä kolminkertaistui huippuvuotena 2020 aiempiin puhemäärältään runsaisiin vuosiin verrattuna. Tätä edelsi puheen määrän tasainen lisääntyminen, alkaen vuodesta 2015. Susipuhe painottuu viimeiseen kuuteen tarkasteluvuoteen, sillä yli puolet kaikista eduskunnan täysistunnoissa käytetyistä puheenvuoroista sijoittuu tähän ajanjaksoon. Tätä ei selitä susien määrä tai susikannan "räjähtäminen käsiin", sillä jos verrataan vuosia 2009 ja 2015, susia oli käytännössä sama määrä, mutta vuonna 2009 puheenvuoroja eduskunnan täysistunnossa käytettiin vain neljä, kun taas vuonna 2015 puheenvuorojen määrä oli tähän nähden kuusinkertainen (24 puheenvuoroa).

Asian avaamiseksi on tarkasteltava vielä lähemmin petovahinkotilastoja ja kanta-arvioita. Susien aiheuttamista vahingoista ei ole saatavilla julkisia tietoja vuodelta 2009, mutta sitä edeltävästi susien aiheuttamia lammasvahinkoja tapahtui 1998–2004 yhteensä 45 ¹⁰⁹. Suomen susikanta on 2000-luvulla ollut alhaisimmillaan vuonna 2013, jolloin susia arvioitiin olevan vain 120–135 yksilöä. Tuotantoeläinvahingot ovat kyseisenä vuonna olleet kuitenkin poronhoitoalueen

¹⁰⁶ Edustaja Peltokangas Mauri 18.11.2020.

¹⁰⁷ Edustaja Hoskonen Hannu 18.11.2020.

¹⁰⁸ Heikkinen ym. 2023, 12.

¹⁰⁹ Suomen riistakeskus 2015, 9.

ulkopuolella 38218,76€ ja vahinkotapahtumia oli yhteensä 15, joista eläimiä korvattiin 67 kappaletta (taulukko 4).¹¹⁰ Lähinnä metsästyskoirille tapahtuneita suden aiheuttamia vahinkoja oli samana vuonna yhteensä 26 vahinkotapahtumaa, joiden euromääräinen korvaussumma oli 77992,03€ (taulukko 5)¹¹¹.

Taulukko 4: Tuotantoeläinvahingot 2013.

Tuotantoeläin 2013				
Kunta	KPL	Summa	Keskimäärin	Eläimiä
SALLA	2	6,082.00 €	3,041.00 €	16
MYNÄMÄKI	1	930.00 €	930.00 €	2
PARIKKALA	1	1,081.00 €	1,081.00 €	2
ALAVUS	1	200.00 €	200.00 €	1
ULVILA	1	11,253.62 €	11,253.62 €	1
HONKAJOKI	1	1,936.14 €	1,936.14 €	2
OULAINEN	1	420.00 €	420.00 €	4
ISOJOKI	1	3,897.00 €	3,897.00 €	13
PUDASJÄRVI	1	760.00 €	760.00 €	2
LOIMAA	1	7,985.00 €	7,985.00 €	18
SAVUKOSKI	1	862.00 €	862.00 €	2
MÄNTTÄ-VILPPULA	1	1,350.00 €	1,350.00 €	2
ÄHTÄRI	1	600.00 €	600.00 €	1
MERIKARVIA	1	862.00 €	862.00 €	1
Grand Total	15	38,218.76 €	2,547.92 €	67

Taulukko 5: Koiravahingot 2013.

Koira 2013				
Kunta	KPL	Summa	Keskimäärin	Eläimiä
RISTIJÄRVI	2	5,600.00 €	2,800.00 €	2
TOHMAJÄRVI	2	6,499.00 €	3,249.50 €	2
SALLA	2	4,250.00 €	2,125.00 €	2
KUHMO	2	4,984.00 €	2,492.00 €	2
KUOPIO	2	4,700.00 €	2,350.00 €	2
NURMES	1	4,600.00 €	4,600.00 €	1
ILOMANTSI	1	800.00 €	800.00 €	1
PIHTIPUDAS	1	7,200.00 €	7,200.00 €	1
KOKEMÄKI	1	1,600.00 €	1,600.00 €	1
KANKAANPÄÄ	1	6,200.00 €	6,200.00 €	1
ALAVUS	1	2,500.00 €	2,500.00 €	1
PERHO	1	1,800.00 €	1,800.00 €	1
SUOMUSSALMI	1	2,600.00 €	2,600.00 €	1
RÄÄKKYLÄ	1	9,100.00 €	9,100.00 €	1
ILMAJOKI	1	1,315.00 €	1,315.00 €	1
JÄMSÄ	1	3,400.00 €	3,400.00 €	1
ÄHTÄRI	1	1,600.00 €	1,600.00 €	1
NIVALA	1	2,000.00 €	2,000.00 €	1
VIRRAT	1	4,100.00 €	4,100.00 €	1
LIEKSA	1	2,720.00 €	2,720.00 €	1
LUHANKA	1	424.03 €	424.03 €	1
Grand Total	26	77,992.03 €	2,999.69 €	26

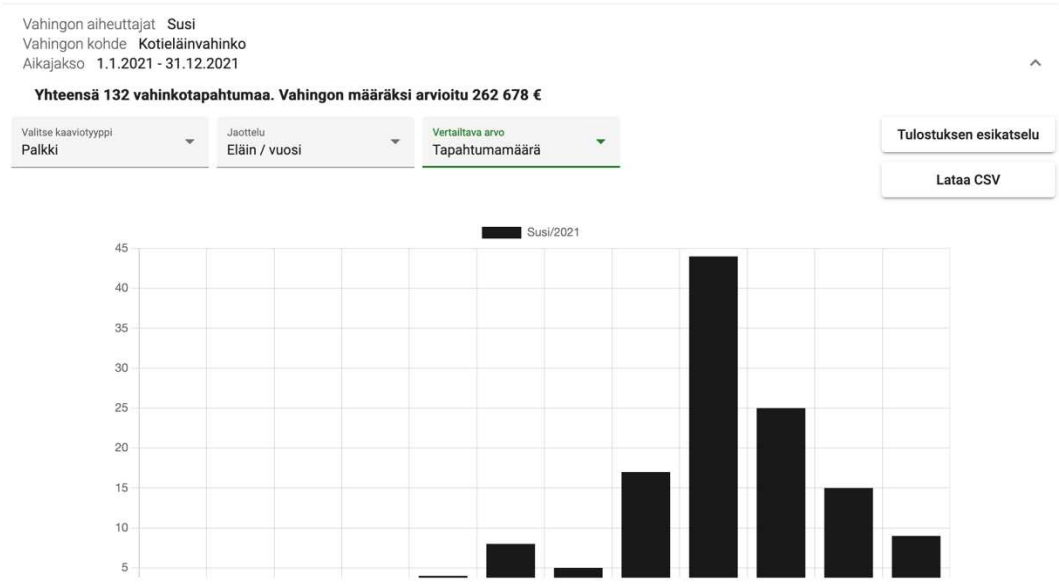
Yhteensä sudet ovat aiheuttaneet 41 vahinkotapahtumaa ja tappaneet 93 eläintä vuonna 2013, jolloin susikanta on ollut Suomessa pienimmillään 2000-luvun aikana. Euromääräisesti poronhoitoalueen ulkopuolella on korvattu suden aiheuttamia vahinkoja yhteensä 116210,79€ edestä.

Vertailun vuoksi, maa- ja metsätalousministeriön riistavahingot- karttapalvelusta (kaavio 20) käyvät ilmi suden aiheuttamat kotieläinvahingot (pois lukien porovahingot). Ne ovat olleet vuonna 2021 yhteensä 132 vahinkotapahtumaa, joissa sudet ovat tappaneet 337 eläintä tai vahingoittaneet niitä. Euromääräinen korvaussumma on ollut 262678€. ¹¹² Petovahingot ovat toki kasvaneet ja usein esimerkiksi lammasvahinko tulee karjankasvattajalle yllätyksenä. Kasvu ei silti kuitenkaan ole suhteeton, ottaen huomioon susikannan kasvun 216–246 yksilöön.

¹¹⁰ Laanikari Jussi 2013.

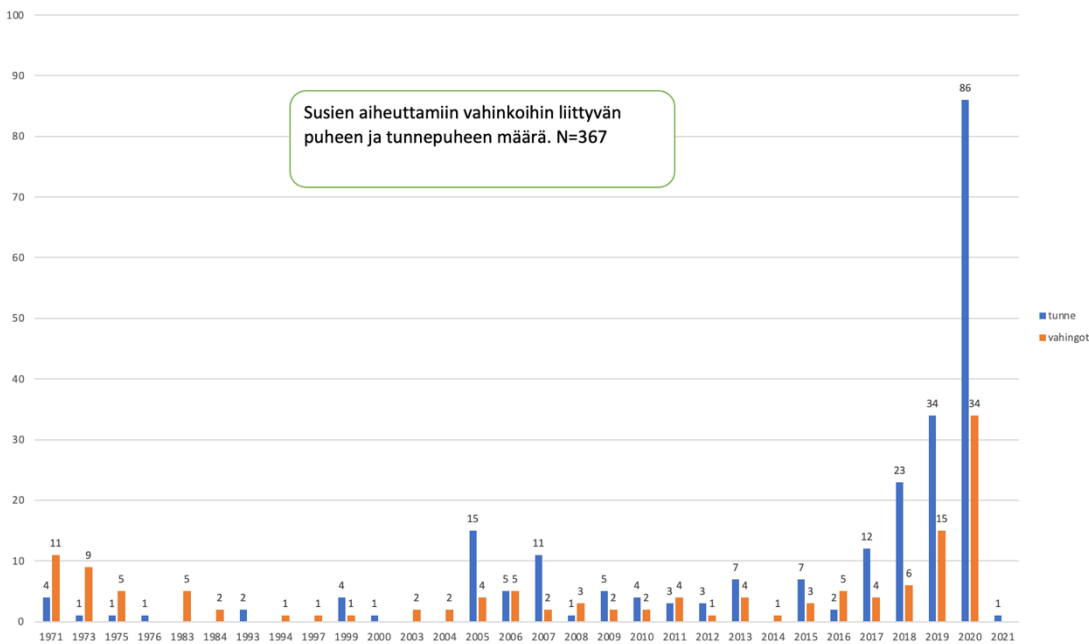
¹¹¹ Laanikari Jussi 2013.

¹¹² Maa- ja metsätalousministeriö 30.12.2023.

Kaavio 20: Suden aiheuttamat kotieläinvahingot vuonna 2021. Maa- ja metsätalousministeriö.

Vahinkoihin liittyvät teemat esiintyivät puheessa 34 kertaa, mikä on huomattava muutos (kaavio 2) suhteessa aiempaan puheeseen. Mikäli tarkastellaan tunnepuheen ja vahinkoteemaan liittyvän puheen suhdetta ja kehitystä, on tulos mielenkiintoinen (kaavio 21). Suden aiheuttamien kotieläinvahinkojen kasvun myötä on selitettävissä myös vahinkoteemaan liittyvän puheen runsastuminen, mutta tunnepuhetta on silti yli kaksinkertainen määrä. Tunnepuheen runsastumiselle ei aineistosta löydy selitystä.

Kaavio 21: Tunnepuheen ja vahinkopuheen suhde kansanedustajien puheenvuorojen teemoissa.

Kansanedustajien susipuhe korostaa sudessa sen saalistusominaisuuksia, sekä suden vahingollisuutta poronhoidolle ja kotieläimille. Susi tarkoittaa kuluja, määrärahoja joita on varattava budjettiin ennen kaikkea petokorvauksia varten, mutta myös vahinkoja ennaltaehkäiseviin toimiin. Saalistajana sutta saatetaan verrata metsästäjään, jonka toiminta nähdään tilanhoitajamaiseksi, "inhimillisesti" saaliseläimensä armahtavaksi, kun taas suden saalistuskäyttäytymistä paheksutaan:

Onko teistä joku nähnyt, ed. Pulliainen on ainakin varmasti nähnyt, kuinka susi tappaa hirven? En itse ole nähnyt, mutta olen nähnyt jäljet. On ne muuten mahtavat tantereet, kun se ensin polkee takakintereet ja -jänteet poikki ja sitten alkaa elävältä syömään. Tämäkin pitäisi myös muistaa. Metsästäjä on inhimillinen, hän pyrkii sellaiseen laukaukseen, että kerralla on henki pois. ¹¹³

Suden aiheuttamilta petovahingoilta suojaaminen voidaan nähdä turhana ja ylimääräisenä työnä: "Näitä hölmöläisten hommina tehtyjä petoaitoja sitten sinne rakennetaan." ¹¹⁴ Eläimen saaman arvostuksen koetaan myös olevan pois ihmisen arvostuksesta: "Ahma, susi ilves, karhu, metsäpeura ja saukko ovat tärkeämpiä kuin ihminen" ¹¹⁵. Myös metsäpeura ja susi rinnastetaan usein ja näiden eläinten arvoa vertaillaan. Suden suhteen asioita myös usein liioitellaan: "Oli yllätys valiokunnalle kuulla, että Suomessa on hybridisusia, koirasusia, jo 1 000 kappaletta." ¹¹⁶

Lisäksi sutta on luonnehdittu eduskunnassa myös seuraavasti:

(Susi on) se pahin eläin, mikä tässä luettelossa on mainittu.

Susi on maaseudulla se kaikkein vihatuin peto.

Kun susi on turpeen alla, niin siinä tapauksessa se on kytköksissä turpeeseen ja suohon.

Susiin myönteisesti suhtautuvat, tai edes neutraalit puheenvuorot ovat eduskunnassa harvalukuisia, mutta niitä esiintyy tasaisesti. Debattien aikana esitetyissä suteen myönteisesti suhtautuvissa puheissa liikutaan varsin yleisellä ja abstraktilla tasolla, kuten susien uhanalaisuudessa ja luonnon monimuotoisuudessa, kun taas susiin kielteisesti suhtautuvat puheenvuorot ovat hyvin konkreettisia.

¹¹³ Edustaja Röntynen Kalle 25.5.1993.

¹¹⁴ Edustaja Oinonen Lauri 17.12.2003.

¹¹⁵ Edustaja Kähkönen Lauri 2.2.2011.

¹¹⁶ Edustaja Kalmari Anne 8.12.2015. Tässä sitaatissa Kalmari on huolissaan lemmikkikoirasusien määrästä, mutta antaa ymmärtää että suden ja koiran risteymät olisivat kovinkin yleisiä luonnossa. Sitaatti jatkuu: "Niistä tietenkä kasvatuksessa ja tarhoissa on valtaosa."

Myönteiset puheenvuorot eivät nojaa positiivisiin luontokokemuksiin tai suden tarpeellisuuteen ihmisille yksilötasolla: "mökin mummo" ei tunnu kaipaavan sutta naapurikseen. Vielä vaikeampi on hahmottaa, saati tuoda julki suden ja muiden petoeläinten tuottamia taloudellisia hyötyjä, kuten niitä ekosysteemipalveluita, joita susi tuottaa pitäessään yllä peto-saalissuhteita ja vaikuttaa omalta osaltaan hiilensidontaan jopa globaalilla tasolla.¹¹⁷ Vahinkojen muuttaminen euroiksi on helpompaa.

Puhevaltaa käytetään suhteessa "kansalaisiin", metsästäjiin, lapsiin, marjastajiin, vanhempiin, karjankasvattajiin ja poronhoitajiin. Kansanedustaja ajaa sidosryhmiensä etua, kuunnellen omia intressiryhmiään, puhuu sitä mitä olettaa edustamiensa ihmisten haluavan kuulla. Tavoitteena on saada aikaan tuloksia, edes näennäisiä, jotta seuraavalle vaalikaudelle voisi pyytää äänestäjiltä uutta mandaattia.

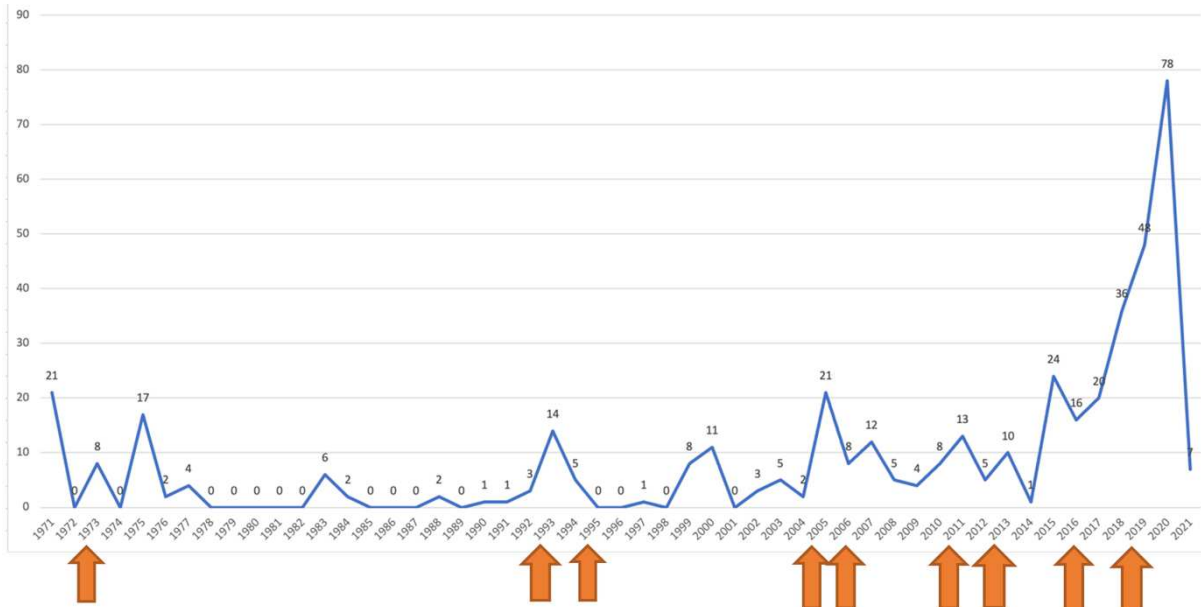
Kansanedustajat näyttävät peilaavan puheessaan sitä kuvaa sudesta eläimenä, jollainen heidän äänestäjillään on. He eivät varsinaisesti luo uutta kuvaa, mutta vahvistavat omalta osaltaan olemassa olevia uskomuksia, sekä virheellisiä, tieteeseen perustumattomia käsityksiä ja stereotypioita, kaikkina aikoina. Kun Venäjä hyökkäsi Ukrainaan, ei silti ollut ulkopoliittisesti viisasta antaa värikkäitä, mutta paikkansapitämättömiä lausuntoja ja mitätöidä sotilasasiantuntijoiden arvioita. Kukaan ei sano täysistunnossa: "Siellä on miljoonittain sotilaita rajan takana valmiina tulemaan tänne." Kyseisen lausunnon jälkeen kansanedustajan poliittinen ura saattaisi jäädä hyvinkin lyhyeksi. Suden kohdalla sen sijaan näin voidaan sanoa: *"(Venäjällä) niitä on varovaisen arvion mukaan noin 30 000 sutta suunnittelemassa maahanmuuttoa Suomen puolelle"*¹¹⁸.

4.2. Taitekohdat

Eduskunnan susipuheen vilkastuminen näkyy selkeästi lähihistorian merkittävien poliittisten tapahtumien yhteydessä tai edeltävästi. Susi rauhoitettiin 1973 asetuksella ja tätä on edeltänyt eduskunnassa käyty keskustelu.

¹¹⁷ Haataja 2023, 161.

¹¹⁸ Edustaja Oinonen Pentti 7.2.2013.

Kaavio 22: Eduskunnan puhevuorojen määrän kehitys 1971–2021. Oranssit nuolet osoittavat lähihistorian merkittäviä tapahtumia aikajanalla aiemmin esitetyissä kuvissa 2 ja 3 (kappale 1.3.2).

Neuvostoliitto hajosi joulukuussa 1991 ja näiden geopoliittisten tapahtumien myötä lakkasi olemasta muun muassa YYA-sopimus, joka oli ollut Suomen ulkopoliittinen kulmakivi vuosikymmenten ajan. Suomi oli vapaa liittymään Euroopan yhteisöön ja jäsenyysneuvottelut alkoivat samanaikaisesti Ruotsin, Norjan ja Itävallan kanssa. Sen ohella, että Suomi toipui lamasta ja jääkiekkomaajoukkue voitti maailmanmestaruuden 1995, Suomesta tuli jäsen Euroopan yhteisöön. Jäsenyys edellytti, että muun muassa metsästyslaki oli uudistettava ja lainsäädäntötyöhön liittyi eduskunnassa käyty keskustelu. Maa- ja metsätalousministerinä toimi tuolloin Sirkka-Liisa Anttila (kesk.).

Uudistus oli sikäli merkittävä, että siinä lainsäädännön tasolla luovuttiin riistaeläinten jaottelusta vahinkoeläimiin ja muihin riistaeläimiin, kiellettiin myrkkujen käyttö, sekä rajoitettiin rauta- ja ansapyyntiä. Riistalajiluettelosta poistettiin sepelhanhi, mustalintu, pilkkasiipi, taivaanvuohi ja uuttukyyhky. Rauhoittamattomista linnuista muun muassa naakka, närhi, mustarastas ja varpunen siirtyivät luonnonsuojelulain piiriin. Suurpetojen metsästys liitettiin maanomistajuuteen ja uudessa 20§ säädettiin kestävän käytön periaatteesta. Lisäksi metsästysasetuksella kiellettiin liian tehokkaat pyyntimenetelmät karhun pyytämiseksi ja samaisessa asetuksessa susi rauhoitettiin poronhoitoalueella ympäri vuoden, mutta maa- ja metsätalousministeriö saattoi myöntää luvan poiketa rauhoituksesta.¹¹⁹

¹¹⁹ Metsästyslaki 615/1993, säädökset alkuperäisinä. Katso myös: Metsästysasetus 666/1993, säädökset alkuperäisinä ja Metsästysasetus, esittelylista ja muistio 12.7.1993.

Metsästyslain ja -asetuksen uudistukset olivat yleisesti ottaen merkittäviä, mutta eivät silti kaikkia kansanedustajia tyydyttäviä:

Suomi ei voi väistää globaalista vastuutaan suurpetojen säilymisestä Euroopassa. Siksi Suomen on noudatettava Bernin sopimusta täysimääräisesti ja rauhoitettava susi ja karhu ilman varauksia. On kaksinaamaista, että Suomi paheksuu Norjan harjoittamaa valaanpyyntiä, kun se itse samanaikaisesti tappaa uhanalaisia ja harvinaisia lajeja omassa maassaan. ¹²⁰

Vuonna 1994 kansanedustajia ovat puhuttaneet Perhossa tavatut suden ja koiran risteymät, joiden poistamiseksi luonnosta maa- ja metsätalousministeriö oli myöntänyt luvan. Helsingin Sanomat kuvaili tapahtumia helmikuussa 1994 pääkirjoituksessaan seuraavasti:

SUOMENSELÄN susijahdissa on tähän mennessä kaadettu ainakin kaksi sutta. Maatalousministeriö on antanut luvan tappaa yhteensä neljä sutta. Toistaiseksi ei ole selvinyt, onko kumpikaan kaadetuista susista niin sanottu koirasusi eli suden ja koiran risteymä. Kuitenkin koirasusien verenhimoisuus on ollut yksi keskeinen syy Keski-Suomen susijahtiin.

Metsästäjille susijahti on tietenkin tullut miellyttävänä yllätyksenä. Se on taannut ohjelmaa, joka on kiinnostanut myös naapurialueiden ja jopa pääkaupunkiseudun ihmisiä aina niin pitkälle, että on jopa voitu "myydä" lippuja passipaikoille. ¹²¹

Kaaviossa 22 on nähtävissä selkeä runsastuminen susipuheessa jaksolla 1999–2000. Ennen vuosituhanen vaihdetta puhuttivat susien aiheuttamat vahingot ja heti vuoden 2000 puolella vaadittiin suden siirtämistä luontodirektiivin liitteeseen V koko maassa, ei vain poronhoitoalueella. Liitesirtoa perusteltiin turvallisuudella, isoilla susilaumoilla etenkin Kainuussa ja mukana oli myös tunnepuhetta.

Seuraavaksi sudet puhuttavat enemmän vuonna 2005, jolloin maa- ja metsätalousministeriö julkaisi ensimmäisen kannanhoitosuunnitelman sudelle ja komissio nosti Suomea vastaan kanteen EU-tuomioistuimessa jäsenyysselvoitteiden noudattamatta jättämisestä. Eduskuntapuheen teemat liikkuvat susien määrässä ja "laadussa". Susien vaarallisuutta korostettiin ja useissa

¹²⁰ Edustaja Luukkainen Hannele 25.5.1993.

¹²¹ Helsingin sanomat 13.2.1994.

puheenvuoroissa nousivat esiin myös susien geneettinen puhtaus. Kansanedustaja Erkki Pulliainen (vihr.) reagoikin käytyyn keskusteluun seuraavasti:

Arvoisa puhemies! Eduskunta on täynnänsä nykyisin merkittäviä susi- ja suurpetoasiantuntijoita. ¹²²

Vuosina 2006–2007 maa- ja metsätalousministeriö salli vahinkoperusteisen poikkeuslupapyyntin luontodirektiivin artikla 16(1)b-poikkeamaperusteella, jota kutsuttiin mediassa myöhemmin "kannanhoidolliseksi metsästyksiksi". Käsite on sinänsä virheellinen, koska kansallinen lainsäädäntö tai luontodirektiivi eivät ensinkään tunne "kannanhoidollista metsästystä", mutta sillä on Suomessa tarkoitettu esimerkiksi ilveksen ja karhun kohdalla luontodirektiivin artikla 16(1)e-poikkeamaperustetta, eli nykyisen MetsL 41a §, 3 momentin mukaista metsästystä. Ministeriön myöntämällä poikkeusluvalla tapettiin 1.10.2006–31.3.2007 yhteensä 21 sutta ja kaikkiaan Riistanhoitopiirien myöntämin luvun ja poliisin pakkotilasäädöstön nojalla antamin määräyksin yhteensä 38 sutta. ¹²³ Joulukuussa 2006 julkisasiamies antoi ratkaisuehdotuksen EU-tuomioistuimelle ja 2007 Suomi sai osittain langettavan tuomion. Keskustelu eduskunnassa jatkui hyvin samoilla teemoilla kuin 2005.

Seuraava merkittävä keskustelu eduskunnassa käydään riistahallintolain uudistuksen yhteydessä vuonna 2011. Samana vuonna rikoslakiin tuli uutena pykälänä metsästysrikoksen törkeä tekemuoto, josta ei enää selvinnyt sakkorangaistuksella. Törkeästä metsästysrikoksesta tuomitaan aina vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta, mutta koska tuomiot ovat toistaiseksi olleet poikkeuksetta alle kaksi vuotta, on tuomiot muutettu ehdollisiksi vankeusrangaistuksiksi. Uusi säädös rikoslakiin sai aikaan myös värikästä keskustelua:

On myös ihmeellistä ja kummaa, että jos ja kun susi ilmestyy etelän kaupungin liepeille, se ammutaan heti, mutta syrjäseutujen eläkeläiset kyllä saavat jäädä susien syötäväksi rauhassa. ¹²⁴

Perhon 2013 salametsästystapaus ei herättänyt koirasusi-teemaan liittyvää keskustelua eduskunnassa, vaan susista puhuttiin tavalliseen tapaan. Vuodesta 2015 alkaen susikeskustelu nousi kuitenkin aivan uudelle tasolle eduskunnassa. Puheenvuorojen määrä moninkertaistui tunne-teeman runsastuessa ja etenkin susipelkoa kuvastavat aiheet lisääntyivät argumentaatiossa. On huomattava, että eduskunnan valtasuhteet myös muuttuivat perussuomalaisen noustessa Timo Soinin johdolla

¹²² Edustaja Pulliainen Erkki 26.5.2005.

¹²³ Laanikari 2007.

¹²⁴ Edustaja Oinonen Pentti 25.1.2011.

ensimmäistä kertaa hallitusvastuuseen yhdessä keskustan ja kokoomuksen kanssa. Keskustan edustajien ohella perussuomalisten argumentointitekniikka sisältää huomattavan paljon kvasiloogisia tekniikoita. Vuonna 2020 perussuomalaiset käyttivät pelko-teemaa jopa keskustaa enemmän susipuheessaan. Kyseisen vuoden poikkeuksellisen vilkas ja runsas keskustelu liittyi susien metsästyistä vaativan kansalaisaloitteen käsittelyyn.

Kaikkiaan lähihistorian poliittisesti merkittävät tapahtumat nousevat odotetusti esiin eduskunnan tuottamassa susipuheessa. Eduskunnan susipuhe on paikoin varsin realistinen, etenkin todennettuja vahinkoja, suden uhanalaisuutta ja petovahingoista maksettavia korvauksia käsitellessään. Etenkin tunnepuheen osalta kansanedustajien argumentaatio kuvastaa liioiteltuja, epäloogisia rinnastuksia ja nojaa paikoin tieteellisen tutkimustiedon sijaan uskomuksiin ja myytteihin. Puheessa pelko ja empatia ovat hyvin läsnä ja viime vuosina runsastuneet tunnepuheen yleistymisen myötä, mutta empatiapuhe itsessään harvoin kohdistuu itse eläimeen, vaan hakee inhimillisiä kohteita.

4.3. Maailmaan mahtuu ääntä

Mitä eduskunnan täysistunnossa esitetyllä tunne- ja empatiapuheella tavoitellaan? Yksi tavoite on ilmiselvästi poliittinen vaikuttaminen ja lainsäädännön muuttaminen, mutta mitä muita tavoitteita puheella on ja kenelle sitä esitetään?

Puhe on poliitikon työkalu ja poliittinen puhe pyrkii saamaan aikaan muutosta yhteiskunnan normeissa lainsäädännön avulla. Poliitikot voivat myös ohjata verovarvoja tärkeiksi kokemiinsa yhteiskunnallisiin toimintoihin, kuten terveydenhuoltoon, tieverkoston ylläpitoon ja koulutukseen. Poliitikko pääsee tähän asemaan siten, että riittävän moni äänestäjä haluaa samoja asioita ja valitsee tämän henkilön toimimaan poliittisessa päätöksenteossa. Poliitikolla on valtaa, mutta myös vastuuta vallankäytöstään. Kaikki ihmiset eivät halua samoja asioita ja arvottavat joitakin asiakokonaisuuksia toisten edelle, jolloin syntyy debattia, äänestyksiä ja toisinaan myös kompromisseja. Työpaikkojen luominen voi olla joillekin poliitikoille tärkeämpää, kuin ympäristökysymykset. Milloin asioista tulee riittävän tärkeitä?

Kansanedustaja saa äänestäjältään mandaatin neljäksi vuodeksi kerrallaan toimia poliittisena päätöksentekijänä, jolloin kansanedustaja ei itse voi tehdä päätöstä siitä mitä hän eduskuntavaalien jälkeen tekee. Poliitikko voi ainoastaan luopua vallasta, mutta demokraattisessa oikeusvaltiossa valtaa käyttävä asema on lunastettavissa äänestäjien päätöksellä -äänestäjien, jotka tekevät valintansa toisistaan tietämättä. Kansanedustaja edustaa kansaa tai tarkalleen ottaen tiettyä osaa siitä. Jossain määrin kaikki poliitikot ovat populistieja ja jossain määrin se on jopa välttämätöntäkin.

Populisti on unohdetun kansanosan asialla. Kansa on kuitenkin hyvin epämääräinen käsite ja eri ryhmät voivat määritellä sen eri tavoin, omista intresseistään käsin. Ilman kansaa politiikkaa ei kuitenkaan ole. Vastakkainasettelulla ratsastaminen ja tunteisiin vetoaminen voivat olla myös tietoisia, strategisia keinoja tavoitella kannatusta.¹²⁵

Kaikki räväkät lausunnot ja tokaisut eivät ole populismia, mutta populismi on kärjistävää, jotta se tavoittaisi kuulijansa¹²⁶. Susi biologisena olentona ei välttämättä ole massoja kiinnostava, mutta sen lajityypillisen saalistus- ja reviirikäyttäytymisen myötä siitä tulee poliittisesti kiinnostava, vastakkainasettelua herättävä ilmentymä, johon kohdistuu erilaisia intressejä. Susi sellaisenaan, elävänä olentona ei ole ristiriitainen, vaan ristiriita muodostuu ihmisten vastakkaisista odotuksista intressiensä suhteen. Kansanedustajat rakentavat inhimillisten tunteiden avulla puheissaan eläinkuvaa, johon kulminoituvat vääryyskokemusten ja pelon tunteet.

Susikiista saattaa yksistään olla liian kapea-alainen aihe, jonka avulla eduskunnan ovet aukeaisivat neljäksi vuodeksi, mutta se sopii hyvin poliittiseksi taistelukentäksi, jossa voi erottua esittämällä vankkoja näkemyksiä, koska aihe on jo valmiiksi polarisoitunut. En väitä, että kaikki susikeskustelu olisi populismia, tai kaikki sudesta puheenvuoroja käyttävät kansanedustajat olisivat populistieja, mutta jo valmiiksi polarisoitunut, konfliktierkkä aihe saattaa tarjota houkuttelevan alustan valita keskusteluun populistisia strategioita ja kärjistää puhetta entisestään.

4.4. Puheen paradoksit

Niin kansanedustajien, kuin kansalaistenkin puheenvuoroissa toistuu usein seuraava ajatus: "*susi kuuluu Suomen luontoon, mutta...*" Mutta- sanan jälkeen seuraa tavallisesti näkemys ja erittely siitä, mitä suden ei pitäisi tehdä ja mihin se ei kuulu tai mihin se kuuluisi. Keskustan kansanedustaja Tuomas Kettunen aloittaa puheensa juuri edellä mainitulla tavalla:

*Niin kuin täällä tänään keskusteluja on käyty, niin selvä asiahan on, että susi kuuluu Suomen luontoon mutta ei kotien pihoihin, ei tuotantoeläinten keskelle. Suden paikka on erämaassa, kuten esimerkiksi siellä meillä Kuhmossa itärajan pinnassa.*¹²⁷

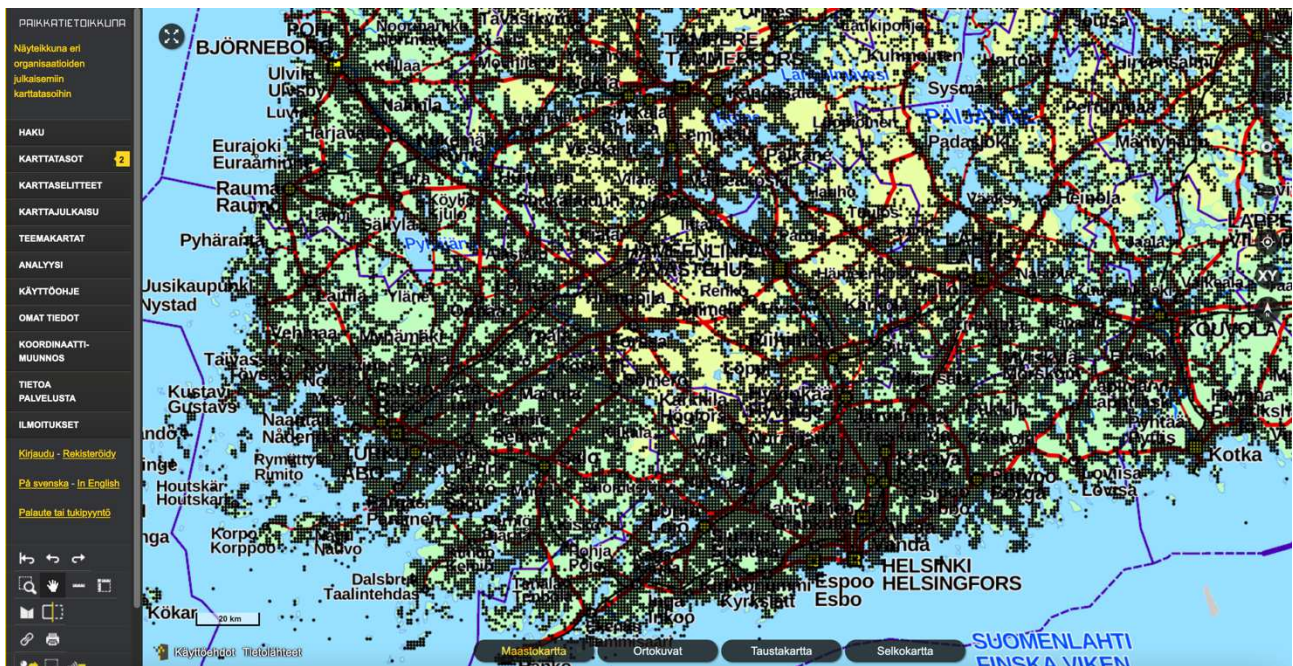
Kansanedustajien näkemyksen mukaan sudelle on kiistatta paikkansa Suomen luonnossa, mutta tietyin ihmisen asettamin ehdoin. Heta Lähdesmäki kuvaa väitöskirjassaan *Susien paikat. Ihminen ja susi 1900-luvun Suomessa* miten sudelle on osoitettu toivottuja paikkoja, joissa se ei niin ikään

¹²⁵ Herkman 2019, 21–22, 29.

¹²⁶ Herkman 2019, 50–51.

¹²⁷ Edustaja Kettunen Tuomas 18.11.2020.

toivotusti jaa samaa tilaa ihmisen kanssa. Lähdesmäen mukaan suden päätyminen ihmisen itselleen varaamaan tilaan aiheuttaa usein tunnereaktioita.¹²⁸ Toisinaan susille osoitettu paikka kansanedustajien puheenvuoroissa on epämääräinen "erämaa"¹²⁹, joka perustuu mielikuvaan asumattomasta, laajasta ja "villistä" seudusta, jollaista Suomesta on sellaisenaan löydettävissä tavattoman vähän, etenkin poronhoitoalueen ulkopuolella¹³⁰. Maanmittauslaitoksen ylläpitämästä Paikkatietoikkuna-karttapalvelusta näkyy Etelä-Suomen väestötiheys (kuva 5) 1km X 1 km ruuduilla. Muutamia laajoja suoalueita lukuun ottamatta susi ei pysty kulkemaan 5 kilometrin matkaa törmäämättä ihmisasutukseen.

Kuva 5: Ruutukaappaus Paikkatietoikkunasta. Maastokartan päälle on asetettu tilastokeskuksen väestöruutuaineisto 1km X 1km, joka kuvaa väestömäärää ruuduittain vuonna 2020.¹³¹

Valtion suojelualueista suurimmat kansallispuistot sijoittuvat Pohjois-Suomeen ja Itämerelle, jolloin sudelle toivotuiksi paikoiksi asetettuja "erämaita" jää jäljelle varsin vähän, tai ne ovat saavuttamattomissa suhteessa suden biologiaan perustuvaan laumamuotoiseen elämään ja tilatarpeeseen¹³². Erämaa on siten paradoksi, joka ei paikkana ole suden käytettävissä.

¹²⁸ Lähdesmäki 2020, 197.

¹²⁹ Lainsäädännössä erämaalla tarkoitetaan Lapissa sijaitsevaa, valtion omistamaa maa-aluetta, joista on laissa erikseen säädetty. Erämaalla tarkoitetaan harvaan asuttua, suhteellisen laajaa aluetta, jossa on luonto on luonnontilaista, tai lähes luonnontilaista. Laissa säädettyjä erämaa-alueita hallinnoi Suomessa Metsähallitus.

¹³⁰ Vilka 2008, 81–83.

¹³¹ <https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/>, Maanmittauslaitos ja Tilastokeskuksen väestöruutuaineisto 2020.

¹³² Metsähallitus 2023.

Toinen puheen paradoksi liittyy suden muuttuneeseen käytökseen, jonka nähdään kehittyneen "vaarallisemmaksi". Väitettä perustellaan kuvailemalla käyttäytymistä.

Suden käytös on muuttunut:

Susilauma on vaarallinen. Siitä on myöskin kansainvälisesti esimerkkejä. Näistä vaaroista vain haluttaneen liian paljon vaieta. Petojen ominaisuudet eivät ole muuttuneet muuta kuin vaarallisempaan suuntaan, koska ne eivät metsästyksen puutteessa osaa enää väistää ihmistä. ¹³³

Sudet ovat tulleet rohkeammiksi ja menettäneet ihmispelkonsa:

Kun säädämme sellaisen lain, että meillä on kannanhoidollinen metsästys ja pihaan tulevat sudet saa ampua heti, niin silloin susikanta tervehtyy, ihmispelko palaa ja silloin samalla saamme sanoa meidän lapsillemme, että voit mennä illalla kaverin kanssa pelaamaan jalkapalloa hiekkakentälle tai polkupyörällä naapuriin kylään, missä on sitten uusi ja seuraava kaveri, lähin kaveri kilometrin päässä. ¹³⁴

Ei ole näyttöä siitä, että suden käytös olisi muuttunut aiempaa vaarallisemmaksi. Vuosina 1880–1881 Varsinais-Suomessa on kirkonkirjoihin kirjattu yli 20 lasta, jotka susi tai sudet olisivat surmanneet, minkä jälkeen vastaavaa ei ole tapahtunut. Huomioiden kuitenkin yhteiskunnassa tapahtuneet suuret muutokset, kuten elintaso, asuinolosuhteet ja liikkumisen muuttuminen, ei siltikään voida suoranaisesti vetää johtopäätöstä että susien käyttäytyminen olisi muuttunut vaarallisemmaksi kuten kansanedustajat edellä kuvaavat. Suden muuttunut käytös on paradoksi, jos halutaan verrata eläimen nykyistä käyttäytymistä aiempaan, esimerkiksi 1800-luvun lopun tapahtumiin Varsinais-Suomessa.

Ajanjaksolla 2002–2020 susi on maailmanlaajuisesti tappanut 12 ihmistä, mikäli ei huomioida rabiekseen sairastuneiden susien hyökkäyksiä. Nämä kuolemaan johtaneet hyökkäykset ovat tapahtuneet Kanadassa, USA:ssa, Iranissa, Tadžikistanissa ja Turkissa.¹³⁵ Todennäköisyys sille, että susi tappaa ihmisen on toki olemassa, mutta käytännössä hyvin pieni.

Kolmannessa, susien määrän paradoksissa kyseenalaistetaan tutkimuslaitoksen toiminta:

Luonnonvarakeskus tietoisesti valehtelee ja pimittää tietoa. Tosiasiallisesti tieto on varsin avointa ja susitiedon määrä, sekä laatu ovat viime vuosina parantuneet huomasti. Kanta-arviota ei tietenkään

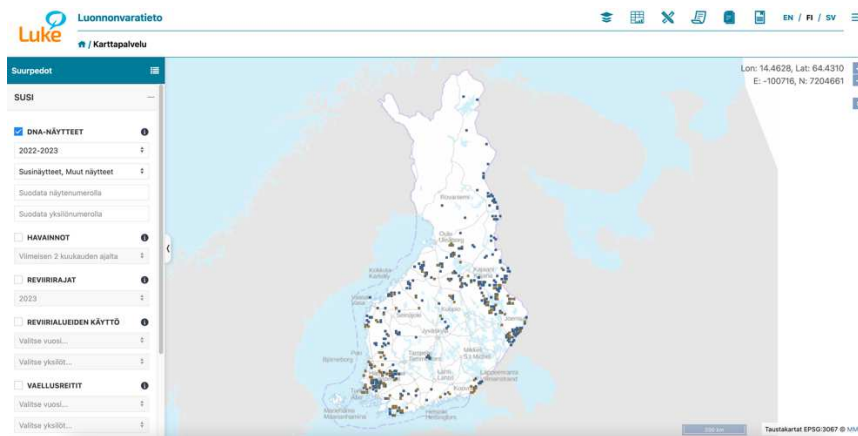
¹³³ Edustaja Oinonen Lauri 4.5.2005.

¹³⁴ Edustaja Hoskonen Hannu 18.11.2020.

¹³⁵ Linnell ym. 2021, 25.

voida tuottaa reaaliaikaisesti, samoin susiin liittyvä paikkatieto on sensitiivistä tietoa, jolloin sijaintia ei voida kovin eksaktisti paljastaa. Luonnonvarakeskuksen ylläpitämässä karttapalvelussa (kuva 6) on saatavilla täysin avoimesti monenlaista tietoa suurpedoista ja susista, kuten DNA-näytteet keräysvuosittain, havainnot viimeisimmän kolmen kuukauden ajalta, laumojen reviirirajat 2017–2023, reviirialueiden käyttö ja pantatietoihin perustuvat vaellusreitit¹³⁶. Lisäksi Luonnonvarakeskuksen sivuilla ovat saatavilla vuodesta 2008 alkaen kaikki kannanarviot ja tietoa arvion muodostamisesta. Susi on yksi tutkituimpia eläimiä Suomessa.

Luonnonvarakeskuksen julkaisusarjoista löytyy useita susiin liittyviä tutkimuksia. Tietenkin on huomioitava tiedon jakamisen monipuolistuminen, mikäli tilannetta verrataan vielä 2000-luvun puoliväliin. Internetin tarjoamat lukuisat mahdollisuudet oikean tiedon jakamiseen ovat huomattavasti laajemmat, kuin vaikkapa susitutkimuksen alkuvuosina.

Kuva 6: Ruutukaappaus Luonnonvarakeskuksen karttapalvelusta. Vasemmalta valittu 2022–2023 susien DNA-näytteet.

Metsästäjien esittämää tietoa susien määrästä pidetään oikeampana, kuin tutkimuslaitoksen tuottamaa tietoa. Keskusteluun susien "oikeasta määrästä" liittyy vahva intressi suden suojelusta poikkeamiseksi, jolloin tutkimuslaitoksen kannanarvioiden ja paikallisen, kokemusperäisen tiedon vastakkainasettelua voidaan käyttää tämän päämäärän saavuttamiseksi. Tutkimuslaitoksen tuottama tieto pohjautuu pitkälti juuri itsensä metsästäjien tuottamaan ja keräämään havaintotietoon ja DNA-aineistoon¹³⁷.

On mainittu myös, että ilves- ja susikannat ja jopa ahma- ja karhukannat ovat huomattavasti suurempia kuin esimerkiksi tutkijoiden näkemykset ovat. Metsästäjien ja

¹³⁶ Luonnonvarakeskus 30.12.2023.

¹³⁷ Susien kannanarviossa hyödynnetään nykyisin DNA-yksilöintiä. DNA saadaan keräämällä susien ulosteita ja virtsaa maastosta.

tutkijoiden näkemykset eroavat ihan merkittävästi. Tähän pitäisi saada semmoinen yhtenäinen näkemys. ¹³⁸

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos (nykyisin Luonnonvarakeskus) järjesti yhteistyössä Kainuun riistanhoitopiirin (nykyisin Suomen riistakeskus Kainuu) kanssa suurpetojen lumijälkilaskennan maaliskuussa 2008. Tavoitteena oli saada luotettavaa tietoa suurpedoista, selvittää laskentamallin yleistä käytettävyyttä suurpetokantojen arvioinnissa ja samalla arvioitiin sitä, miten hyvin metsästäjät tunnistavat suurpetojen jälkiä maastossa. Laskennan tuloksissa havaittiin, että suden jälkien tunnistaminen oli haastavaa ja noin 50% sudeksi määritetyistä jälkihavainnoista oli virheellisiä. ¹³⁹

Neljäs ja ehkä ilmeisin paradoksi liittyy suden hallinnolliseen statukseen: susi on tiukasti suojeltu riistaeläin, jonka rauhoituksesta on säädetty metsästyslaissa. Jo tämä hallinnollinen tila, joka määrittää mitä toimia suteen voidaan kohdistaa, sisältää kaksi vastakkaista intressiä. Pidetään itsestään selvyytenä, että niitä lajeja, jotka on lueteltu metsästyslaissa, voidaan metsästä, tai jopa tulisi metsästä ja useat odotukset kohdistuvat tähän toimintoon: "*Sutta pitää voida metsästä*". Suden suojelusta voidaan poiketa, mutta juridisilta lähtökohdiltaan "suojelusta poikkeaminen" ei tarkoita samaa kuin "metsästys". "Suojelusta voidaan poiketa" vain siinä tapauksessa kun erittäin tiukat edellytykset täyttyvät: susien määrä, esiintyminen, yksittäinen vahinko, susiin kohdistuva pelko yksinään eivät ole yksinään nämä ehdot täyttävä tekijä, vaan on tarkasteltava myös vaihtoehtoja tappamiselle: millä muulla keinoin voidaan torjua vahinkoja tai lieventää pelkoja. Toisin sanoen, on etsittävä muuta tyydyttävää ratkaisua.

5. Johtopäätökset

Suden jälki on suoraviivainen jotos. Se etenee mieluusti joustavaa ravia ja hyödyntää ihmisen muokkaamaa maastoa, kuten metsäautoteitä. Miksi ei hyödyntäisi, sillä tie on usein helpompi kulkea ja säästää energiaa, etenkin upottavassa hangessa. Tätä käyntitapaa olen pyrkinyt kuvainnollisesti jäljittelemään tutkielmassani, vaikka etenkin aineiston laajuuden vuoksi "upottava hanki" oli usein varsin lähellä ja kinokseen olisi saattanut eksyä harhailemaan. Minun pääasiallisia "metsäautoteitäni" tässä tutkielmassa ovat olleet etenkin Sara Ahmed, Heta Lähdesmäki, Jukka Bisi ja Chaïm Perelman, joiden avulla olen päässyt etenemään.

¹³⁸ Edustaja Piirainen Raimo 25.1.2011.

¹³⁹ Siira ym. 2009, 4, 23.

Tätä tutkielmaa varten olen käynyt läpi yli 400 kansanedustajien pitämää eduskuntapuheenvuoroa sudesta vuosina 1971–2021 ja teemoittanut, sekä analysoinut ne Excelissä. Eri teemojen ja niiden analysoinnin lisäksi olen tarkastellut puhetta puolueittain, vuosittain ja maakunnittain. Olen pyrkinyt löytämään puheista myös eri argumentaatiotekniikoita ja tarkastellut näiden tekniikoiden muutosta.

Mitä minä tällä keräämälläni aineistolla ja siihen liittyvällä analyysillä sitten pystyn osoittamaan? Olen pystynyt osoittamaan eduskunnassa käydyn susikeskustelun vilkastuvan tietyissä lähihistorian merkityksellisissä taitekohdissa, jotka liittyvät oleellisesti metsästyslain ja riistahallintolain muutoksiin. Tämä ei sinällään ole vielä erityisen merkittävä havainto, sillä lainsäädäntöprosessia edeltää luonnollisesti parlamentaarinen keskustelu. Lainsäädäntöprosessin ulkopuolelta eduskunnan puhujanpönttöön nousee argumentaatio, joka ilmentää kansalaiskeskustelua muun muassa petovahingoista, ja tätä keskustelua on käyty säännöllisesti valtionbudjettiin liittyvissä puheenvuoroissa. Sen sijaan merkityksellisenä näyttäytyy puheen laatu ja sekä määrällisesti, että laadullisesti tapahtunut muutos puheen sävyssä: etenkin susipuheen määrä saavuttaa huippunsa 2015–2020, samalla kun kvasiiloogiset argumentaatiotekniikat yleistyvät ja puheen negatiivinen sävy syvenee. Suurin osa eduskunnassa suteen liittyvistä puheenvuoroista on sävyltään negatiivisia ja keskiössä on suden ei-toivottu toiminta, kuten suden aiheuttamat tuotantoeläin- ja koiravahingot, sekä näistä aiheutuvat kustannukset.

Eduskunnassa esitetyn susipuheen ensisijaisena tavoitteena näyttäytyy susien metsästyksen, jonka ympärille nivoutuvat tavoitetta tukemaan kaikki ne muut teemat, jotka pyrkivät erityisesti korostamaan susien aiheuttamaa vaaraa tuotantoeläimille, lemmikeille ja lapsille. Tätä tavoitetta tukevat pitkälti myös ne teemat, jotka liikkuvat tutkimuksen viitekehityksessä: tutkimus on epäluotettavaa, oikea tieto on muualla, usein paikallisilla ja tutkimuslaitoksella nähdään myös jonkinlainen epämääräinen motiivi salata tai jopa väaristellä tutkimustuloksia. Puheissa esitetty pelko ja empatia toimivat siten retorisisina välineinä herättämään ja ylläpitämään mielikuvaa hallitsemattomasta, raatelevasta pedosta. Kansanedustajien puhetta on pidettävä tavoitteellisena, koska tarkoitus on säätää yhteiskunnan toimintoja ohjaavia lakeja ja jakaa valtion varoja. Toisaalta metsästyksen pääasiallisena esteenä on nimenomaisesti lainsäädäntö, joka perustuu kansainvälisiin sopimuksiin, erityisesti EU:n luontodirektiiviin.

Kansanedustajien puheessa esiintyvä susikuva on polarisoitunut ja toisinaan paradoksaalinen. Se, miten ja missä sävyssä, tai millaisin argumentaatiotekniikoin eläintä tai sen toimintaa kuvataan, riippuu vahvasti myös puolueesta. Suden kannalta myönteisiä puheenvuoroja pitävät vihreiden ja

usein vasemmiston kansanedustajat, kun taas negatiivisimmin nykyisistä puolueista suteen suhtautuvat keskustan ja perussuomalaisten edustajat.

Susipuheessa esiintyvä eläin kuvataan suhteellisen harvoissa puheenvuoroissa osana suomalaista faunaa, eikä sitä kuvaa juurikaan tarkenneta. Sutta puolustavat puheet eivät raamita niinkään eläintä itsessään, vaan lähinnä kritisoivat vastustavien näkemysten toimintoja ja motiiveja. Etenkin negatiivissävytteisten pelkopuheiden susikuvaukset ovat lähes proosallisia esityksiä historiallisesta viitekehyksestä, joissa susi on samaan aikaan vaarallisempi kuin aiemmin, mutta kuitenkin tappanut aiemmin lapsia. Puheenvuorot siitä, että Suomessa asuvat sudet eivät olisi geneettisesti puhtaita susia, vaan suden ja koiran risteymiä, ovat tarkoitushakuisia. Aito susi voisi olla hyväksyttävissä, mutta ei epäpuhdas suden ja koiran risteymä. Väitteet "epäsusista" voivat luoda siis jonkinlaista hyväksyttävyyttä ja tilaa "aidolle" sudelle, mutta koska sudet eivät ole geneettisesti puhtaita, ne eivät silloin saavuta edes lainsäädännön tarjoamaa suojaa. Lopulta "aidonkin" suden hyväksyttävyyys riippuu silti sen toiminnasta.

Negatiivissävyinen susipuhe kuvaa sutta eläimenä usein verenhimoiseksi, raatelevaksi ja röyhkeäksi. Suden kannalta positiivinen puhe näkee sen osana Suomen luontoa, minkä statuksen myös negatiivisesti puhuva toisinaan tunnustaa, eritellen kuitenkin samalla myös ne tilat joihin susi ei kuulu: pihat, laitumet ja asuinalueet. Suden ominaisuuksista puhuttaessa sen kuvataan olevan "peloton", etenkin se ei pelkää ihmistä, se "tunkeutuu" ihmisen tilaan ja susia on paljon enemmän kuin annetaan ymmärtää. Etenkin niitä on tulossa tuhansia Venäjältä. Negatiivinen sävy ja kvasiloogiset argumentit kohdistuvat sekä itse eläimeen, että sen toimintaan.

Suden kannalta negatiivisissa puheenvuoroissa esiintyy populismille tyypillistä vastakkainasettelua, jossa etenkin EU ja "Bryssel" edustavat kasvotonta eliittiä, jossa suomalainen maaseudun asukas jätetään susien armoille. Puheessaan kansanedustaja on silloin unohdetun kansan puolestapuhuja. Yksi eduskunnan susipuheessa ilmenevä ongelma, jota pidän varsin keskeisenä, liittyy suhtautumiseen tutkittuun tietoon. Luonnontieteeseen perustuvat, tietopohjaiset argumentit saatetaan mitätöidä totuudenvastaisilla väitteillä tai jopa salaliittoteorioita hipovina puheina: "*Suomesta ollaan tekemässä EU:n petoreservaattia*", tai "*Luonnonvarakeskus valehtelee susien määrän*".

Ei ole kuitenkaan yhdentekevää, miten tutkimustietoon suhtaudutaan lainsäädäntöelimestä, sillä onnistunut politiikka tarvitsee myös tiedettä, oikeaa tietoa. Sinällään kokemusperäinen tieto on eräänlaista tietoa sietoa sekin, jota niin ikään tarvitaan sekä konfliktinratkaisussa, että poliittisessa päätöksenteossa. Onko kokemusperäisen tiedon pohjalta ilmenevien ongelmien ratkaisuun

käytettävissä muita keinoja, kuin susien tappaminen? Väite siitä, että "Suomesta ollaan tekemässä EU:n petoreservaattia" on johtopäätös virheellisestä päättelyketjusta tai muu argumentoinnin virhe, kuten "olkiukko". Väite on myös erittäin poikkeuksellinen, joten se tarvitsisi tuekseen painavia todisteita. Toisaalta taas tunne siitä, että "Suomesta ollaan tekemässä EU:n petoreservaattia" voi olla täysin oikeutettu. Miten järeisiin toimiin tämän tunteen pohjalta toisaalta olisi ryhdyttävä?

Tunne on yksi poliittisen retoriikan käyttövoima. Tunteeseen vedotaan, puhe herättää tunteita ja toisaalta puhe myös syntyy tunteesta. Kansanedustaja voi puheessaan käyttää näitä kaikkia ja korostaa niitä myös suorassa TV-lähetyksessä äänenpainoillaan, jotka ovat täysin jääneet tämän tutkielman ulkopuolelle. Olen toisinaan seurannut näitä lähetyksiä ja etenkin debattipuheenvuoroissa tunne saattaa olla voimakkaastikin läsnä.

Kansanedustajan tehtävä on sananmukaisesti edustaa sitä kansanosaa, joka hänet on vaaleilla valinnut aina neljäksi vuodeksi kerrallaan edistämään tärkeäksi katsomiaan asioita.

Kansanedustajan puhe eduskunnassa täyttää silloin juuri tätä nimenomaista tehtävää. Onko kansanedustaja silti vastuussa puheistaan muille tahoille kuin äänestäjilleen? Perustuslain mukaan kansanedustaja on toimessaan velvollinen noudattamaan oikeutta ja totuutta, eivätkä häntä sido muut määräykset, kuin perustuslaki, joka velvoittaa. Kansanedustaja voidaan asettaa syytteeseen valtiopäivillä lausumiensa johdosta ainoastaan eduskunnan suostumuksella ja hänellä on oikeus puhua vapaasti, mutta toisaalta hänellä olisi velvollisuus esiintyä "vakaasti ja arvokkaasti". Onko vakaata ja arvokasta esiintymistä syyttää tutkijoita epärehellisyydestä? Tieteenvastaisuus ei ole rangaistavaa, mutta toisaalta mikään ei velvoita edustajaa pitäytymään vaalilupauksissaan. On tietenkin hänen näkökulmastaan kannattavaa pitää esillä juuri niitä asioita, joiden vuoksi häntä on äänestetty.

Susipuheen määrän kasvu ja myös kvasiloogisen argumentoinnin yleistyminen eduskuntapuheessa eivät osaltaan luo sellaista ilmapiiriä, jossa poliittiseen konfliktiin olisi lähitulevaisuudessa löydettävissä ratkaisua. Näennäisesti tällaisena voi tietenkin osaltaan näyttäytyä se, että EU:n komissio jostain syystä lähtisi siirtämään sutta luontodirektiivin liitteestä IV liitteeseen V. Se ei kuitenkaan ratkaise itse konfliktia, vaan siirtää vain sen painopisteen toisaalle. Mille tahansa keskustelulle ei ole kovinkaan hedelmällistä yrittää viedä sitä eteenpäin epäjohdonmukaisuuksilla tai lietsoa suoranaista vihaa ja pelkoa. Entä jos viha ja pelko projisoidaan esimerkiksi tutkijoihin, luonnonsuojelijoihin tai poliittiseen vastapuoleen?

Olen pohtinut myös hallinnon (maa- ja metsätalousministeriö, sekä -valiokunta, ja Suomen riistakeskus) roolia susikonfliktin osallisuudessa. Onko ristiriitojen ratkaisemiseksi etsitty riittävästi

oikeita keinoja, vai onko tähän mennessä käytetty keinovalikoima johtanut osaltaan konfliktin ylläpitämiseen? Toimiiko susien suojelusta poikkeaminen edes näennäisesti tai tilapäisesti susien aiheuttamiin kotieläinvahinkoihin tai pelkoihin? Vai onko metsästys se katalysaattori, joka itse asiassa ylläpitää mielikuvaa suden vaarallisuudesta? Onko pysyvämpiä ratkaisuja olemassa? Nämä ovat kysymyksiä, joihin tutkielmani aineiston perusteella en pysty vastaamaan, mutta konfliktin kannalta näen ne varsin keskeisinä tutkimustarpeina jatkoa ajatella. Konfliktia on tutkittu, muun muassa Jukka Bisi väitöskirjassaan *Suomalaisen susikonfliktin anatomia*, mutta se käsittelee pääasiallisesti vain yhtä osapuolta.

Toin johdantokappaleessa julki myös oman kontribuutioni susikysymykseen, enkä ole pyrkinyt sitä millään tavoin peittelemään. Olen lukenut kansanedustajien puheenvuorot, kuten minkä tahansa tekstin enkä ole pyrkinyt etsimään väitteitä niiden puolesta tai niitä vastaan. Puheen sävyt ovat erotettavissa, samoin teemat tarkastelipa niitä miltä puolelta tahansa, joten tulokset sinänsä ovat objektiivisiä havaintoja. Tulkintani pohjaavat näihin havaintoihin.

Tältä erää jäljet päättyvät.

Lähteet

Aineisto

Lähteet tarkistettu 28.2.2024.

Digitoidut valtiopäiväasiakirjat 1907–2000, ampuma-aselaki, täysistuntopöytäkirja 19.9.2000, 3368–3370. Suullinen kysymys no:173, täysistuntopöytäkirja 21.9.2000, 3475–3477. <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/eduskunta-asiakirja-original-documents-prod/suomi/2000/PTK_2000_3.pdf>. (4.2.2024).

Digitoidut valtiopäiväasiakirjat 1907–2000, Maksuttomat koulukuljetukset, täysistuntopöytäkirja 11.11.1999, 2907. Metsästyslaki, täysistuntopöytäkirja 3.12.1999, 3642–3644 <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/eduskunta-asiakirja-original-documents-prod/suomi/1999/PTK_1999_3.pdf>. (4.2.2024).

Digitoidut valtiopäiväasiakirjat 1907–2000, metsästyslaki, täysistuntopöytäkirja 22.9.1999, 1763–1776. <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/eduskunta-asiakirja-original-documents-prod/suomi/1999/PTK_1999_2.pdf>. (4.2.2024).

Digitoidut valtiopäiväasiakirjat 1907–2000, valtion talousarvio 1998, täysistuntopöytäkirja 16.12.1997, 6055. <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/eduskunta-asiakirja-original-documents-prod/suomi/1997/PTK_1997_5.pdf>. (4.2.2024).

Digitoidut valtiopäiväasiakirjat 1907–2000, suullinen kysymys no:4, täysistuntopöytäkirja 17.2.1994, 123–124. Toinen lisätalousarvio 3.5.1994, 916–917. <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/eduskunta-asiakirja-original-documents-prod/suomi/1994/PTK_1994_1.pdf>. (4.2.2024).

Digitoidut valtiopäiväasiakirjat 1907–2000, metsästyslaki, täysistuntopöytäkirja 25.5.1993, 1380–1418. Metsästyslaki, täysistuntopöytäkirja 2.6.1993, 1551–1566. <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/eduskunta-asiakirja-original-documents-prod/suomi/1993/PTK_1993_2.pdf>. (2.4.2024).

Digitoidut valtiopäiväasiakirjat 1907–2000, metsästyslaki, täysistuntopöytäkirja 24.11.1992, 4688–4708. <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/eduskunta-asiakirja-original-documents-prod/suomi/1992/PTK_1992_5.pdf>. (4.2.2024).

Digitoidut valtiopäiväasiakirjat 1907–2000, valtioneuvoston selonteko ulkopoliittisista kysymyksistä, täysistuntopöytäkirja 19.11.1991, 2877–2878. <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/eduskunta-asiakirja-original-documents-prod/suomi/1991/PTK_1991_3.pdf>. (4.2.2024).

Digitoidut valtiopäiväasiakirjat 1907–2000, luonnonsuojelulain muuttaminen, täysistuntopöytäkirja 20.4.1990, 1307–1308. <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/eduskunta-asiakirja-original-documents-prod/suomi/1990/PTK_1990_2.pdf>. (4.2.2024).

Digitoidut valtiopäiväasiakirjat 1907–2000, suullinen kysymys No:125, täysistuntopöytäkirja 12.5.1988, 1408–1409. <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/eduskunta-asiakirja-original-documents-prod/suomi/1988/PTK_1988_2.pdf>. (4.2.2024).

Digitoidut valtiopäiväasiakirjat 1907–2000, suullinen kysymys no:359, täysistuntopöytäkirja 15.11.1984, 3045–3046. <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/eduskunta-asiakirja-original-documents-prod/suomi/1984/PTK_1984_3.pdf>. (4.2.2024).

Digitoidut valtiopäiväasiakirjat 1907–2000, suullinen kysymys no:161, täysistuntopöytäkirja 13.10.1983, 1272. <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/eduskunta-asiakirja-original-documents-prod/suomi/1983/PTK_1983_2.pdf>. (4.2.2024).

Digitoidut valtiopäiväasiakirjat 1907–2000, Metsästyslaki, täysistuntopöytäkirja 21.1.1983, 4376–4382. Metsästyslaki, täysistuntopöytäkirja 25.1.1983, 4394–4405. <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/eduskunta-asiakirja-original-documents-prod/suomi/1982/PTK_1982_5.pdf>. (4.2.2024).

Digitoidut valtiopäiväasiat 1907–2000, suullinen kysymys no:276, täysistuntopöytäkirja 18.11.1976, 2374. Suullinen kysymys no:299, 20.1.1977, 3993–3994. <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/eduskunta-asiakirja-original-documents-prod/suomi/1976/PTK_1976_3.pdf>. (30.1.2024).

Digitoidut valtiopäiväasiat 1907–2000, Metsästyslaki, täysistuntopöytäkirja 11.12.1975, 827–833 ja 16.12.1975, 909–914. <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/eduskunta-asiakirja-original-documents-prod/suomi/1975/PTK_1975_II_1.pdf>. (30.1.2024).

Digitoidut valtiopäiväasiakirjat 1907–2000, Porovahinkojen korvaaminen, täysistuntopöytäkirja 19.12.1973, 3613–3617. <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/eduskunta-asiakirja-original-documents-prod/suomi/1973/PTK_1973_4.pdf>. (30.1.2024).

Digitoidut valtiopäiväasiakirjat 1907–2000, Tulo- ja menoarvio vuodelle 1973, täysistuntopöytäkirja 14.1.1973, 3950–3959, <https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/eduskunta-asiakirja-original-documents-prod/suomi/1972/PTK_1972_IV.pdf>. (30.1.2024).

Digitoidut valtiopäiväasiakirjat 1907–2000, Metsästyslain 69 §, täysistuntopöytäkirja 30.3.1971. <https://avoindata.eduskunta.fi/digitoidut/view/ptk_1971_i_600?language=suomi&year=1971&page=5&query=susi&pageOfWholeBook=605>. (30.1.2024).

Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 18.11.2021, PTK 136/2021 vp, 45–48. <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_136+2021.pdf>. (5.2.2024).

Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 16.11.2021, PTK 134/2021 vp, 54, 58. <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_134+2021.pdf>. (5.2.2024).

Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 29.9.2021, TK 106/2021 vp, 135–134, 141. <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_106+2021.pdf>. (5.2.2024).

Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 16.12.2020, PTK 167/2020 vp, 23–118. <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_167+2020.pdf>. (5.2.2024).

Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 15.12.2020, PTK 166/2020 vp, 132–133, 152–153. <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_166+2020.pdf>. (5.2.2024).

Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 26.11.2020, PTK 152/2020 vp, 67–72. <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_152+2020.pdf>. (5.2.2024).

Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 25.11.2020, PTK 151/2020 vp, 100–101. <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_151+2020.pdf>. (5.2.2024).

- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 18.11.2020, PTK 147/2020 vp, 64–106.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_147+2020.pdf>. (5.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 13.10.2020, PTK 128/2020 vp, 10–117.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_128+2020.pdf>. (5.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 21.4.2020, PTK 57/2020 vp, 49–50.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_57+2020.pdf>. (5.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 19.12.2019, PTK 86/2019 vp, 68–110.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_86+2019.pdf>. (5.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 18.12.2019, PTK 85/2019 vp, 32.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_85+2019.pdf>. (5.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 20.11.2019, PTK 67/2019 vp, 57.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_67+2019.pdf>. (5.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 13.11.2019, PTK 63/2019 vp, 43–45.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_63+2019.pdf>. (5.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 7.11.2019, PTK 60/2019 vp, 29–31.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_60+2019.pdf>. (5.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 10.10.2019, PTK 48/2019 vp, 12, 17–18.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_48+2019.pdf>. (5.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 26.6.2019, PTK 23/2019 vp, 15–16.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_23+2019.pdf>. (5.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 11.6.2019, PTK 15/2019 vp, 124–125.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_15+2019.pdf>. (5.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 11.3.2019, PTK 174/2018 vp, 8–17.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_174+2018.pdf>. (5.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 5.3.2019, PTK 170/2018 vp, 20–21.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_170+2018.pdf>. (5.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 27.2.2019, PTK 166/2018 vp, 31–50.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_166+2018.pdf>. (5.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 21.2.2019, PTK 163/2018 vp, 95–98.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_163+2018.pdf>. (5.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 19.12.2018, PTK 134/2018 vp, 45–74.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_134+2018.pdf>. (5.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja, 4.12.2018, PTK 125/2018 vp, 95–97.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_125+2018.pdf>. (5.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja, 20.9.2018, PTK 87/2018 vp, 40–97.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_87+2018.pdf>. (5.2.2024).

- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja, 18.9.2018, PTK 85/2018 vp, 100–101.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_85+2018.pdf>. (5.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja, 20.6.2018, PTK 70/2018 vp, 57–73.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_70+2018.pdf>. (5.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja, 14.6.2018, PTK 66/2018 vp, 17–18.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_66+2018.pdf>. (5.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja, 12.6.2018, PTK 64/2018 vp, 59–61.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_64+2018.pdf>. (5.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 22.3.2018, PTK 27/2018 vp, 18–19.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_27+2018.pdf>. (5.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 21.3.2018, PTK 26/2018 vp, 10–25.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_26+2018.pdf>. (5.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 18.12.2017, PTK 144/2017 vp, 56–69.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_144+2017.pdf>. (5.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 14.12.2017, PTK 139/2017 vp, 20.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_139+2017.pdf>. (5.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 21.9.2017, PTK 91/2017 vp, 30–31.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_91+2017.pdf>. (5.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 13.6.2017, PTK 68/2017 vp, 12–17.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_68+2017.pdf>. (5.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 25.4.2017, PTK 42/2017 vp, 29–30.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_42+2017.pdf>. (5.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 6.4.2017, PTK 36/2017 vp, 71–81.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_36+2017.pdf>. (5.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 7.2.2017, PTK 2/2017 vp, 55.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_2+2017.pdf>. (5.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 20.12.2016, PTK 138/2016 vp, 46–157.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_138+2016.pdf>. (5.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 21.9.2016, PTK 87/2016 vp, 104, 148.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_87+2016.pdf>. (5.2.2024)
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 12.4.2016, PTK 36/2016 vp, 81–82.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_36+2016.pdf>. (5.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja, 2.3.2016, PTK 17/2016 vp, 9–12.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_17+2016.pdf>. (5.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 4.2.2016, PTK 2/2016 vp, 60–61.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_2+2016.pdf>. (5.2.2024).

- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 17.12.2015, PTK 84/2015 vp, 45–64.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_84+2015.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 15.12.2015, PTK 82/2015 vp, 14, 25.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_82+2015.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 8.12.2015, PTK 77/2015 vp, 156–161.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_77+2015.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 2.12.2015, PTK 74/2015 vp, 66.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_74+2015.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 4.11.2015, PTK 58/2015 vp, 31.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_58+2015.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 2.10.2015, PTK 44/2015 vp, 16–17.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_44+2015.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 16.6.2015, PTK 21/2015 vp, 31.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_21+2015.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 4.11.2014, PTK 106/2014 vp, 27.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Documents/ptk_106+2014_vp.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 18.12.2013, PTK 134/2013 vp, 37–39.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_134+2013.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 18.6.2013, PTK 72/2013 vp, 28–29.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_72+2013.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 31.5.2013, PTK 61/2013 vp, 30–31.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_61+2013.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 21.3.2013, PTK 28/2013 vp, 50–51.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_28+2013.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 7.2.2013, PTK 4/2013 vp, 4–8.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_4+2013.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 19.12.2012, PTK 133/2012 vp, 176–177.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_133+2012.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 29.11.2012, PTK 119/2012 vp, 19, 27–28.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_119+2012.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 19.9.2012, PTK 82/2012 vp, 125.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_82+2012.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 29.5.2012, PTK 57/2012 vp, 36–37.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_57+2012.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 24.11.2011, PTK 75/2011 vp, 10.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_75+2011.pdf>. (4.2.2024).

- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 12.10.2011, PTK 51/2011 vp, 101.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_51+2011.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 2.2.2011, PTK 148/2010 vp, 58–63.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_148+2010.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 25.1.2011, PTK 143/2010 vp, 5–12.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_143+2010.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 19.1.2011, PTK 140/2010 vp, 11–13.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_140+2010.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 2.12.2010, PTK 124/2010 vp, 32–34.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_124+2010.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 9.11.2010, PTK 110/2010 vp, 65.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_110+2010.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 5.10.2010, PTK 94/2010 vp, 10–13.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_94+2010.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 27.4.2010, PTK 43/2010 vp, 44–49.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_43+2010.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 17.12.2009, PTK 128/2009 vp, 71–73.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_128+2009.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 4.6.2009, PTK 62/2009 vp, 42–43.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_62+2009.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 17.12.2008, PTK 128/2008 vp, 51–52.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_128+2008.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 12.12.2008, PTK 125/2008 vp, 12.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_125+2008.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 9.12.2008, PTK 121/2008 vp, 29–46.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_121+2008.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 19.12.2007, PTK 101/2007 vp, 136–137.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_101+2007.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 3.12.2007, PTK 91/2007 vp, 92–93.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_91+2007.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 7.2.2007, suurpetojen kaatoluvat vaaran uhatessa, 86–87.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_154+2006.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 24.1.2007, metsästyslaki 41 §, 41–50.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_147+2006.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 16.1.2007, turpeen energiakäytön edistäminen, 61–63.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_142+2006.pdf>. (4.2.2024).

- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 11.1.2007. Pääministeriön ilmoitus, 25.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_140+2006.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 9.1.2007. Turpeen energiakäytön edistäminen, 41.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_138+2006.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 19.12.2006. Valtion talousarvio vuodelle 2007, 32–63.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_136+2006.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 10.5.2006. Selonteko EU:n perustuslakisopimuksesta, 1822–1823. <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_51+2006.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 11.10.2005. Metsähallituksen erävalvonta, 8–18.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_103+2005.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 26.5.2005, metsästyslain 87 §, 19–23.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_61+2005.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 4.5.2005. Luonnonsuojelulaki, 12–20.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_50+2005.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 30.3.2005, metsästyslaki, 49–58.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_30+2005.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 9.12.2004, Liesjärven kansallispuisto, 57–58.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_136+2004.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 9.11.2004, kolmas lisätalousarvio, 33–34.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_117+2004.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 17.12.2003. Hallituksen esitys talousarvioksi vuodelle 2004.
<<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=puh+115/2003+vp+2+156+156>>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 15.10.2003. Laki rikoslain 48 a luvun muuttamisesta.
<<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=puh+78/2003+vp+5+4+99>>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 23.9.2003. Luonnonsuojelulaki, 30–32.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_63+2003.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 18.9.2003. Valtion talousarvio 2004, 22–23.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_60+2003.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 19.12.2002. Valtion talousarvio vuodelle 2023, 78–79.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_168+2002.pdf>. (4.2.2024).
- Eduskunnan täysistuntopöytäkirja 26.11.2002. Päätöksenteko luonnonsuojeluasioissa, 21–22.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_143+2002.pdf>. (4.2.2024).
- Edustaja Hassi Satu, 7.2.2017. Täysistunnon puheenvuoro PTK 2/2017 vp
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Documents/PTK_2+2017+15.pdf>. (29.12.2023).

Edustaja Hongisto Reijo, 7.2.2013. Suullinen kysymys.

<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_4+2013.pdf>. (16.1.2023).

Edustaja Hoskonen Hannu, 18.11.2020. Täysistunnon puheenvuoro PTK 147/2020 vp.

<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_147+2020.pdf>. (30.12.2023).

Edustaja Hoskonen Hannu, 14.12.2017. Budjetin alikohta PTK 139/2017 vp.

<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Sivut/PTK_139+2017+2.3.aspx>. (16.1.2023).

Edustaja Hoskonen Hannu, 19.1.2011. Täysistunnon puheenvuoro 140/2010 vp.

<<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=PTK+140/2010+aan+liite1>>. (29.12.2023).

Edustaja Kalmari Anne, 8.12.2015. Täysistunnon puheenvuoro PTK 77/2015 vp.

<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Puheenvuoro/Sivut/PUH_77+2015+15+11+11>. (30.12.2023).

Edustaja Kettunen Tuomas, 18.11.2020. Täysistunnon puheenvuoro PTK 147/2020vp.

<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/PTK_147+2020.pdf>. (2.12.2023).

Edustaja Kähkönen Lauri, 2.2.2011. Täysistunnon puheenvuoro PTK 148/2010 vp.

<<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=puh+148/2010+vp+6+2+94>>. (30.12.2023).

Edustaja Lahtela Seppo, 11.9.2002. Täysistunnon puheenvuoro PTK 92/2002 vp.

<<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=ptk+200/2002>>. (29.12.2023).

Edustaja Luukkainen Hannele, 25.5.1993, 1399–1401. Täysistunnon puheenvuoro HE 300/1992 vp.

<https://avoindata.eduskunta.fi/digitoidut/view/ptk_1993_2_300?language=suomi&year=1993&page=10&query=Luukkainen%20susi&pageOfWholeBook=310 />. (30.12.2023).

Edustaja Oinonen Lauri, 4.5.2005. Täysistunnon puheenvuoro 50/2005 vp. Saatavilla:

<<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=puh+50/2005+vp+9+10+33>>. (2.12.2023).

Edustaja Oinonen Lauri, 30.3.2005. Lakialoite LA 25/2005 vp,

<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Poytakirja/Documents/ptk_30+2005.pdf>. (16.1.2023).

Edustaja Oinonen Lauri, 17.12.2003. Täysistunnon puheenvuoro PTK 115/2003 vp.

<<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=puh+115/2003+vp+2+160+160>>. (30.12.2023).

Edustaja Oinonen Pentti 7.2.2013. Täysistunnon puheenvuoro. PTK 4/2013 vp.

<<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=puh+4/2013+vp+1+3+3>>. (30.12.2013).

Edustaja Oinonen Pentti 25.1.2011. Täysistunnon puheenvuoro. PTK 143/2010 vp.

<<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=puh+143/2010+vp+4+11+11>>. (30.12.2023).

Edustaja Peltokangas Mauri, 18.11.2020. Täysistunnon puheenvuoro PTK 147/2020 vp.

<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/PoytakirjaAsiakohta/Sivut/PTK_147+2020+17.aspx>. (30.12.2023).

Edustaja Piirainen Raimo, 25.1.2011. Täysistunnon puheenvuoro PTK 143/2010 vp.
<<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=puh+143/2010+vp+4+17+17>>. (31.12.2023).

Edustaja Pulliainen Erkki, 26.5.2005. Täysistunnon pöytäkirja PTK 61/2005 vp.
<<https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiakirjat&docid=puh+61/2005+vp+3+3+77>>. (30.12.2023).

Edustaja Pulliainen Erkki, 21.9.2000, 3476. Täysistunnon pöytäkirja 106/2000 vp.
<https://avoindata.eduskunta.fi/digitoidut/view/ptk_2000_3_1100?language=suomi&year=2000&page=75&query=106/2000%20vp&pageOfWholeBook=1175> (16.1.2023).

Edustaja Röntynen Kalle, 25.5.1993, 1415–1416. Täysistunnon pöytäkirja 300/1992 vp.
<https://avoindata.eduskunta.fi/digitoidut/view/ptk_1993_2_300?language=suomi&year=1993&page=61&query=%22300/1992%20vp%22&pageOfWholeBook=361>. (30.12.2023).

Edustaja Salolainen Pertti, 30.3.1971, 599–601. Ehdotukset laiksi metsästyslain 69 §:n muuttamisesta.
<https://avoindata.eduskunta.fi/digitoidut/view/ptk_1971_i_600?language=suomi&year=1971&pageOfWholeBook=601>. (16.1.2023).

Edustaja Salolainen Pertti, 14.1.1973, 3950–3951. Tulo- ja menoarvio vuodelle 1973.
<https://avoindata.eduskunta.fi/digitoidut/view/ptk_1972_iv_300?language=suomi&year=1972&page=97&query=susi&pageOfWholeBook=397>. (29.12.2023).

Edustaja Vilmi Petter, 30.3.1971, 603. Metsästyslain 69§.
<https://avoindata.eduskunta.fi/digitoidut/view/ptk_1971_i_600?language=suomi&year=1971&page=4&query=susi&pageOfWholeBook=604> (29.12.2023).

Kirjallisuus

Aaltola, Elisa: *Empathy, Intersubjectivity, and Animal Philosophy*. Environmental Philosophy Vol. 10, No. 2 (Fall 2013), pp. 75-96 (22 pages) 2020. <<https://www.jstor.org/stable/26167159?seq=1>> (5.2.2024)

Aaltola, Elisa: *Ihminen, eläin vai molemmat?* Teoksessa: *Johdatus eläinfilosofiaan*, Toim. Aaltola Elisa, Gaudeamus 2013.

Ahmed, Sara: *Tunteiden kulttuuripolitiikka*. Eurooppalaisen filosofian seura ry, Tampere 2018.

Bisi, Jukka: *Suomalaisen susikonfliktin anatomia*. Väitöskirja. Luonnontieteellinen tiedekunta, Maantieteen laitos, Oulun yliopisto, 2010.
<<https://oulurepo oulu.fi/bitstream/handle/10024/37421/isbn978-951-42-6147-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y>> (23.12.2023).

Bisi, Jukka & Kurki, Sami: *Susipuhetta Suomessa. Maakunnalliset ja kansalliset odotukset ja tavoitteet susikannan hoidossa*. Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, 2005.
<<https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/06e1431a-71a5-4c2e-a175-27e8fcd6bfac/content>> (26.12.2023).

Eduskunta, kansanedustajat: Hongisto Reijo.
<<https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/1119.aspx>>. (16.1.2023).

- Eduskunta, kansanedustajat: Hoskonen Hannu.
<<https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/797.aspx>> (16.1.2023).
- Eduskunta, kansanedustajat: Karpela Tanja.
<<https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/569.aspx>>. (16.1.2023).
- Eduskunta, kansanedustajat: Oinonen Lauri.
<<https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/587.aspx>>. (16.1.2023).
- Eduskunta, kansanedustajat: Pulliainen Erkki.
<<https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/240.aspx>>. (16.1.2023).
- Eduskunta, kansanedustajat: Salolainen Pertti.
<<https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/259.aspx>>. (16.1.2023).
- Eduskunta, kansalaisaloite: KAA 4/2020 vp.
<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/KAA_4+2020.aspx> (16.1.2023).
- Euroopan komissio: *Ohjeasiakirja luontodirektiivin mukaisesta yhteisön tärkeinä pitämien eläinlajien tiukasta suojelusta*, 2021. <[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=PI_COM:C\(2021\)7301](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=PI_COM:C(2021)7301)>. (2.12.2023).
- Euroopan Unioni: *Euroopan Unionin historia -vuodet 1970–1979*. <https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/history-eu/1970-79_fi>. (2.12.2023).
- Euroopan Unioni: *Säädöstyypit*. <https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/law/types-legislation_fi>. (2.12.2023).
- Euroopan Unioni: *Toimielimet, lainsäädäntö, talousarvio*. Saatavilla: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget_fi>. (2.12.2023).
- Haataja, Antti: *Tappajat. Suurpetojen kilpajuoksu ravintoketjun huipulle*. Tammi 2023.
- Haila, Yrjö & Lähde, Ville: *Luonnon poliittisuus. Mikä on uutta?* Teoksessa: Haila Yrjö & Lähde Ville (toim.): *Luonnon politiikka*. Vastapaino, Tampere 2003.
- Hankonen, Ilona: *Ihmisiä metsässä. Luonto kulttuuriympäristökysymyksenä*. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura, Joensuu 2021.
- Harju, Jukka: *Kaksitoista sai tuomiot susijahdist*. Helsingin sanomat 16.1.2015.
<<https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002792835.html>>. (3.12.2023).
- Heikkinen, Samuli, Valtonen, Mia, Johansson, Helena, Helle, Inari, Herrero, Annika, Mäntyniemi, Samu ja Kojola, Ilpo: *Susikanta Suomessa maaliskuussa 2023*. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 70/2023. <<https://jukuri.luke.fi/handle/10024/553603>>. (30.12.2023).
- Helsingin Sanomat: *Hysteriaa susijahdeissa*. Pääkirjoitus, 13.2.1994.
<<https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000003307716.html>>. (30.12.2023).
- Herkman, Juha: *Populismien aika*. Vastapaino, Tampere 2019.
- Herlin, Ilona: *Eläin eduskunnassa*. Teoksessa: *Vuorovaikutusta ja kielioppia monilajisissa yhteisöissä* Toim. Peltola, Jääskeläinen & Harjunpää. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia Nro 1474, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 2021, 185–265.

Ilvesviita, Pirjo: *Paaluraudoista kotkansuojeluun. Suomalainen metsästyspolitiikka 1865–1993*. Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta 2006.
<<https://lauda.ulapland.fi/handle/10024/61736>>. (30.1.2024).

Kangas, Laura: *Susitutkijoihin kohdistuva uhkailu estää susien pannoitukset - Luonnonvarakeskus: työturvallisuutta ei voida taata*. YLE, 17.11.2020. <<https://yle.fi/a/3-11651758>>. (26.12.2023).

Kansallinen Kokoomus: Maaseutuohjelma 2010.
<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/1021>>. (17.1.2023).

Kaski, Liisa & Latva, Otto: *Turkiseläin tuotteena 1800-luvun Suomessa*. Teoksessa: *Tunteva tuote. Kuinka eläimistä tuli osa teollista tuotantoa?* Toim. Kaarlenkaski, Taija & Latva, Otto. Tampere 2022, 18-33.

Laanikari, Jussi: Excel-taulukko vuonna 2013 tapahtuneista petovahingoista sähköpostitiedoksiintona. Ei julkaistua tietoa. Maa- ja metsätalousministeriö.

Laanikari, Jussi: *Viime talvena Suomessa tapettiin 38 sutta*. Sarvi-uutiskirje, toukokuu 2007. Ei saatavilla enää verkossa. Tallennettu pdf-tiedostoksi 1.6.2016.

Luonnonvarakeskus: Käytössä oleva maatalousmaa 2021. Tilastotietokanta 2022.
<<https://www.luke.fi/fi/tilastot/kaytossa-oleva-maatalousmaa/kaytossa-oleva-maatalousmaa-2021>>. (2.12.2023).

Luonnonvarakeskus: Luonnonvaratieto, karttapalvelu.
<<https://luonnonvaratieto.luke.fi/kartat?panel=suurpedot>>. (30.12.2023).

Lappalainen, Antti: *Suden jäljet*. Metsäkustannus Oy, Hämeenlinna 2005.

Lehikoinen, Heikki: *Metsästyksen kulttuurihistoria*. Otava, Keuruu 2008.

Linnell, John; Kovtun, Ekaterina; Rouart, Ive: *Wolf attacks on humans: an update for 2002-2020*. Norwegian Institute for nature Research 2021. <<https://brage.nina.no/nina-xmlui/bitstream/handle/11250/2729772/ninarapport1944.pdf?sequence=1>>. (5.2.2024).

Lähdesmäki, Heta & Ratamäki, Outi: *Kykenemmekö luopumaan susifetissistä?* Teoksessa: *Suden kanssa*. Toim. Hiedanpää, Juha & Ratamäki, Outi. Lapin yliopistokustannus. Vantaa, 2015.

Lähdesmäki, Heta: *Susien paikat. Ihminen ja susi 1900-luvun Suomessa*. Akateeminen väitöskirja. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 127. Jyväskylän yliopisto 2020.

Maa- ja metsätalousministeriö: Riistavahingot, karttapalvelu.
<<https://riistavahingot.fi/#/riistavahingot>>. (30.12.2023).

Maa- ja metsätalousministeriön asetus elävän riistaeläimen ohjeellisista arvoista 241/2010. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100241>>. (5.2.2024).

Metsähallitus: Kansallispuistotaulukot 2023. <<https://www.metsa.fi/maat-ja-vedet/suojelualueet/kansallispuistot/kansallispuistotaulukot/>>. (2.12.2023).

Metsästysasetus 12.7.1993/666. Alkuperäinen säädös.
<<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1993/19930666#Pidm46434451216560>>. (30.12.2023).

Metsästysasetus, esittelylista ja muistio 12.7.1993. Valtioneuvosto. Tietopyyntö maa- ja metsätalousministeriöstä sähköpostilla. Laanikari, Jussi 13.11.2023.

Metsästyslaki 28.6.1993/615. <<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19930615>>. (29.12.2023).

Metsästyslaki 28.6.1993/615. Alkuperäinen säädös.
<<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1993/19930615#Pidm46434450603872>>. (30.12.2023).

Mykrä, Sakari & Pohja-Mykrä, Mari: *Back-calculation of large carnivore populations in Finland in 1865-1915*. Ann. Zool. Fennici 52: 285–300. 2015. <https://www.researchgate.net/profile/Sakari-Mykrae-Pohja/publication/284273197_Back-Calculation_of_Large_Carnivore_Populations_in_Finland_in_1865-1915/links/56505a7008aeafc2aab6e164/Back-Calculation-of-Large-Carnivore-Populations-in-Finland-in-1865-1915.pdf>. (28.12.2023).

NEUVOSTON DIREKTIIVI 92/43/ETY, annettu 21 päivänä toukokuuta 1992, luontotyyppeiden sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta. <<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/766c5c3f-563a-40ee-9186-0fa44ea02956/language-fi>>. (5.2.2024).

Nykänen, Pekka: *Oikeusjärjestys ja sen ominaispiirteet*. Teoksessa: *Johdatus oikeusjärjestykseen*. Toim. Nykänen, Pekka. Tampereen yliopisto, Johtamisen ja talouden tiedekunta. Tampere 2019.

Ojalammii, Sanna: *Susi, tunteet ja tila*. Maaseudun uusi aika 1/2015. <http://www.mua-lehti.fi/arkisto/1_15/ojalammii.pdf>. (26.12.2023).

Palonen, Kari: *Parlamentarismi retorisena politiikkana*. Vastapaino, Tampere 2012.

Pellikka, Jani & Hiedanpää, Juha: *Kansalaisten susisuhde*. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 56/2020. Selvitys. <<https://www.epressi.com/media/userfiles/143151/1597208067/rapport-pellikka-hiedanpaa-2020.pdf>>. (26.12.2023).

Perelman, Chaïm: *Retoriikan valtakunta*. Vastapaino, Tampere 1996.

Perussuomalaisten maaseutupoliittinen ohjelma 2015. Perussuomalaiset.
<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/PS/1255>>. (17.1.2023).

Perustuslaki 11.6.1999/731. <<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>>. (29.12.2023).

Pullianen, Erkki: *Suomen suurpedot*. Tammi 1974.

Purjo, Timo: *Arvot ovat ihmisen toiminnan perusta*. Tampere university press. 2014.
<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/100703/Purjo_Arvot.pdf>. (5.2.2024).

Pälli, Pekka & Lillqvist, Ella: *Diskurssianalyysi*. Teoksessa: *Kielentutkimuksen menetelmiä I-IV*. Toim. Luodonpää-Manni, Milla; Hamunen, Markus; Konstenius, Reetta; Miestamo, Matti; Nikanne, Urpo ja Sinnemäki, Kaius. Suomalaisen kirjallisuuden seura 2020.

Riistahallintolaki 18.2.2011/158. <<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110158>>. (29.12.2023).

Riistavahinkolaki 27.2.2009/105. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110158>>. (16.1.2023).

Rikoslaki 19.12.1889/39, 4 luku, 5 §. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>>. (16.1.2023).

Rinne, Veikko (toim): *Keisarillisen Majesteetin armollinen asetus metsästyksestä ja otusten pyynnöstä Suomessa*. Tapiola. Suuri suomalainen eräkirja. Osa 6, WSOY 1984.

Saikkonen, Sampsa & Väliverronen, Esa: *The trickle-down of political and economic control: On the organizational suppression of environmental scientists in government science*. *Social Studies of Science*, 52(4), 2022, 603-617.

<<https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/03063127221093397>>. (26.12.2023).

Saresma, Tuija: *Tieteen sensurointiyrietykset ja tutkijoiden itsesensuuri uhkaavat akateemista vapautta*. *Tieteessä tapahtuu*, (3), 2–4. 2023. <<https://journal.fi/tt/article/view/131039>>.

(26.12.2023).

Siira, Antti; Keränen, Jukka & Kojola, Ilpo: *Kainuun suurpetojen lumijälkilaskenta 2008*. Riista- ja kalatalous -tutkimuksia 1/2009.

<https://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/532843/tutkimuksia_1_2009_4_mt.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. (31.12.2023).

Suomen luonnonsuojeluliitto: *Complaint to the European Union's Commission on a breach in the application and harmonisation of the Community's laws*. 11.4.1997. Tiedoksi saatu asiakirja.

Suomen riistakeskus: Excel-taulukko eri tavoin kuolleista susista 8/2010 alkaen. Saatu tietopyynnöllä Suomen riistakeskuksesta 23.1.2023. Ei julkinen aineisto.

Suomen Keskusta. *Keskustalle maaseutu on enemmän*. 2015.

<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KESK/1215>>. (17.1.2023).

Suomen riistakeskus: *Suomen susikannan hoitosuunnitelman taustaosio*. 2015. <<https://riista.fi/wp-content/uploads/2018/06/Suomen-susikannan-hoitosuunnitelma-taustaosio.pdf>>. (30.12.2023).

Suomen Sosialidemokraattinen Puolue. *Varjosta valoon - työn, hyvinvoinnin, sivistyksen ja puhtaan ympäristön Suomi*. 2010. <<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP/987>>. (17.1.2023).

Suopajarvi, Tiina: *Liukuvat metsäyhteisöt: Yhteisöllisyys metsäammattilaisten luonnonsuojelukertomuksissa*. Teoksessa: *Ympäristö ja kulttuuri*. Toim. Kallinen, Timo; Nygren, Anja ja Tammisto, Tuomas. Helsingin yliopisto, Sosiaalitieteiden laitos 2012. <

<https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/e760b3cc-5cc6-4f9b-934b-376cfb8b06bb/content>>. (5.2.2024).

Turunen, Jaakko: *Dialogi, politiikka ja väittely parlamentissa*. Väitöskirjaan pohjautuva artikkeli.

Idäntutkimus 3/2015. <<https://journal.fi/idantutkimus/article/download/77982/38926/111775>>. (3.12.2023).

Tuomi Jouni & Sarajarvi Anneli: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Uudistettu laitos. 2018. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vasemmistoliitto: *Uuden hyvinvoinnin aika - tavoiteohjelma*. 2022.

<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/VAS/1462>>. (17.1.2023).

Vihreiden ympäristöohjelma 2011. Vihreä liitto.

<<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/VIHR/1015>>. (17.1.2023).

Vilka, Leena: *Oikeutta luonnolle. Ympäristöfilosofia, eläin ja yhteiskunta*. Yliopistopaino, Helsinki 1998.

Vilka, Leena: *Susi luonnossa ja kulttuurissa*. Biofilos, Helsinki 2008.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (toinen jaosto) 14 päivänä kesäkuuta 2007, C 342/05.

<<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=218935&pageIndex=0&doclang=FI&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=895813>>. (29.1.2024).

Ylönen, Marja: *Tieto, tiede ja asiantuntijuus*. Teoksessa: *Ympäristösosiologia*. Toim. Valkonen, Jarno. WSOY 2010.

Zanette, Liana & Clinchy, Michael: *Ecology of fear*. Current Biology Volume 29, Issue 9, 6 May 2019, Pages R309-R313.

<<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S096098221930212X>>. (5.2.2024).

Kaaviot, kuvat ja taulukot:

Kaavio 1: Puheenvuorojen määrän kehitys vuosittain 1971–2021	20
Kaavio 2: Susien aiheuttamat vahingot kansanedustajien puheenvuoroissa	22
Kaavio 3: Susien määrä-teema. "Susia on liikaa"	23
Kaavio 4: Tutkimus kansanedustajien puheenvuoroissa	24
Kaavio 5: Koirasusi-teema kansanedustajien puheissa	25
Kaavio 6: Tunne-teeman esiintyminen kansanedustajien puheenvuoroissa	26
Kaavio 7: Suden aiheuttama vaara lapsille kansanedustajien puheissa	27
Kaavio 8: Suojelu-teema kansanedustajien puheenvuoroissa	28
Kaavio 9: Suden metsästys kansanedustajien puheenvuoroissa.	29
Kaavio 10: Yhteiskunta-teeman esiintyminen kansanedustajien puheenvuoroissa	31
Kaavio 11: Susipuhe eduskunnassa 2006–2021	34
Kaavio 12: Positiiviset puheenvuorot sudesta eduskunnassa.	36
Kaavio 13: Kansanedustajien susipuheen jakautuminen käsiteltävän asian mukaan	39
Kaavio 14: Pelkoon liittyvä tunnepuhe puolueittain ja eri vuosina	40
Kaavio 15: Ministerisalkkujen jakautuminen puolueittain susipuheessa	41
Kaavio 16: Argumentaatiotekniikat puolueittain eduskunnassa 1971–2020	44
Kaavio 17: Argumentaatiotekniikat puheen sävyn mukaan.	44
Kaavio 18: Argumentaatiotekniikat kansanedustajien vaalipiirin mukaan	45
Kaavio 19: Argumentointitekniikoiden muutos eduskunnan susipuheessa 1971–2021	46
Kaavio 20: Suden aiheuttamat kotieläinvahingot vuonna 2021	49
Kaavio 21: Tunnepuheen ja vahinkopuheen suhde puheenvuorojen teemoissa	49
Kaavio 22: Eduskunnan puheenvuorojen määrän kehitys 1971–2021	52
Taulukko 1: Susipuhetta tuottaneet puolueet eduskunnassa 1971–2021	19
Taulukko 2: Susipuhe eduskunnassa vuosittain ja puolueittain	35
Taulukko 3: Negatiivinen susipuhe eduskunnassa vuosittain ja puolueittain.	35
Taulukko 4: Tuotantoeläinvahingot 2013	48
Taulukko 5: Koiravahingot 2013	48
Kuva 1: Tutkielman teemojen jaottelu.	3
Kuva 2: Aikajana suden vaiheista 1973–2011	9
Kuva 3: Aikajana suden vaiheista 2012–2019	9
Kuva 4: Suomen susikannan kehitys 1996–2021	11
Kuva 5: Ruutukaappaus Paikkatietoikkunasta	57
Kuva 6: Ruutukaappaus Luonnonvarakeskuksen karttapalvelusta	59